

UZASADNIENIE

Uwagi ogólne

Podstawowym celem reformy Prawa karnego jest poprawienie funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości, tj. usprawnienie procedur, zmniejszenie kosztów postępowań, skrócenie czasu ich trwania, a także – w odniesieniu do postępowania wykonawczego w sprawach karnych – zwiększenie efektywności orzekanych kar. Obecnie obowiązujące w tym zakresie regulacje, szczególnie dotyczące wykonywania kary grzywny, są obarczone istotnymi wadami, prowadzącymi przede wszystkim do przewlekłości postępowania, jego nieefektywności oraz nieuzasadnionej kosztowności.

Zasadnicze kierunki zmian zaproponowane w niniejszym projekcie to:

- zniesienie zasady zaskarżalności wszystkich postanowień w postępowaniu wykonawczym i wprowadzenie możliwości zaskarżania tylko orzeczeń najbardziej istotnych dla skazanego, jak np. tych związanych z pozbawieniem wolności,
- zniesienie zasady udziału stron we wszystkich posiedzeniach, gdyż całkowicie wystarczające i bardziej racjonalne jest stworzenie takiej możliwości tylko w sprawach najistotniejszych,
- usprawnienie oraz zwiększenie efektywności wykonania kary grzywny przez przekazanie niektórych czynności w tym przedmiocie urzędом skarbowym,
- wprowadzenie możliwości dokonywania niektórych czynności postępowania wykonawczego przez referendarzy sądowych,
- odwrócenie zasady dotyczącej wykonalności postanowień w postępowaniu wykonawczym – generalnie powinny one stawać się wykonalne z chwilą wydania, nie zaś uprawomocnienia, jak to jest dotychczas,
- usprawnienie wykonywania kary ograniczenia wolności, gdyż w obecnym kształcie nie spełnia ona funkcji resocjalizacyjnych i nie może stanowić realnej alternatywy kary pozbawienia wolności.

W odniesieniu do problematyki związanej z wykonywaniem kary ograniczenia wolności należy wskazać, iż z zebranych w 2005 roku przez Departament Nadzoru nad Wykonaniem Orzeczeń opinii sędziów, zawodowych kuratorów sądowych oraz organów samorządu terytorialnego wynika, że istnieje pilna potrzeba podjęcia działań legislacyjnych – tj. zmian zarówno Kodeksu karnego, jak i Kodeksu karnego wykonawczego, w tym zmiany delegacji ustawowej dotyczącej wydania przepisów wykonawczych. Obowiązujące przepisy zarówno prawa materialnego, jak i wykonawcze, stwarzają, bowiem bariery, w wyniku których kara ograniczenia wolności jest wykonywana stosunkowo długo, wymaga podejmowania wielu czynności przez kuratora i sąd w postępowaniu wykonawczym oraz nakładów finansowych od podmiotów zatrudniających. Z uwagi na trudności związane z wykonaniem, kara ta jest stosunkowo rzadko orzekana.

Kara ograniczenia wolności wykonywana w obecnym kształcie, tj. regulacji karnych z 1997 r., nie spełnia funkcji resocjalizacyjnych i nie może stanowić realnej alternatywy kary pozbawienia wolności. Istotą kary ograniczenia wolności jest wychowywanie skazanego i poprawa jego zachowania przez pracę. Projekt wprowadza zmiany przepisów karnego prawa materialnego i wykonawczego, likwidujące bariery, w wyniku których kara ograniczenia wolności jest obecnie wykonywana nieefektywnie. Zmiany dają gwarancję spełnienia zamierzonego przez ustawodawcę celu wychowawczego kary ograniczenia wolności.

Proponuje się określić możliwie najszerszej i zgodnie z aktualną praktyką wykonawczą podmioty, w których może być wykonywana przez skazanych nieodpłatna kontrolowana praca na cele społeczne lub praca społecznie użyteczna. Zadania podmiotu zatrudniającego sprowadza się zaś do niezbędnego zakresu przez zredukowanie do minimum administracyjnych czynności związanych z organizacją i dokumentowaniem przebiegu wykonywania pracy.

W celu zwiększenia zainteresowania podmiotów zatrudnieniem skazanych, proponuje się zniesienie z tych jednostek kosztów zatrudnienia. Pozostawia się koszty obowiązkowego ubezpieczenia osób wykonujących wyznaczoną pracę od następstw nieszczęśliwych wypadków, które przejmuje Skarb Państwa.

Proponowane zmiany zwiększą liczbę miejsc pracy, w których skazani mogą wykonywać karę. Zarówno zapewnienie, jak i pozyskiwanie nowych miejsc pracy będzie należało do samorządu, co uaktywni władze samorządowe i włączy je do systemu wykonywania kary ograniczenia wolności.

Zmiany umożliwiają bardziej elastyczne dostosowanie organizacji pracy do ilości godzin pracy, jej charakteru oraz specyfiki podmiotu zatrudniającego.

Proponowane rozwiązania wprowadzają osobę kuratora, jako podmiotu wykonującego większość czynności postępowania wykonawczego kary ograniczenia wolności, sprowadzając czynności sądu do niezbędnego minimum. Kurator jest koordynatorem organizowania i nadzorowania pracy skazanych, wskazuje rodzaj i miejsce oraz termin rozpoczęcia pracy, poucza o konsekwencjach wynikających z uchylania się od jej wykonania. Monitoruje wykonanie kary i utrzymuje kontakt z podmiotami, w których wykonywana jest praca. Na bieżąco dysponuje wiedzą o wolnych miejscach pracy, jej rodzaju. Uzasadnia to przekazanie kuratorowi kompetencji w zakresie kierowania skazanych do konkretnych miejsc pracy.

Proponowane zmiany zmierzają do wyeliminowania barier i ukształtowania kary ograniczenia wolności w taki sposób, aby była ona wykonywana szybko, skutecznie oraz stanowiła odpowiedni stopień dolegliwości dla sprawcy.

Zmiany te uwzględniają postulat uproszczenia dotychczasowych procedur wykonywania kary ograniczenia wolności i pracy społecznie użytecznej oraz przyspieszenia wykonania tego rodzaju orzeczeń.

Uwagi szczegółowe

1. Proponuje się wprowadzenie w pkt 3 art. 2 K.k.w. referendarza sądowego jako organu postępowania wykonawczego, mającego te same uprawnienia w zakresie postępowania wykonawczego, co prezes sądu i upoważniony sędzia. Stwarza to możliwość wykonywania przez referendarza sądowego wielu czynności o charakterze organizacyjnym, a także niektórych merytorycznych. W takiej sytuacji nie ma potrzeby zmieniania przepisów, w których występuje termin „sąd”, w rozumieniu jednostki organizacyjnej (instytucji, a nie organu orzekającego) przez zastąpienie tego terminu i odpowiedniego czasownika formą bezosobową. Konsekwencją jest

wskazanie także referendarza sądowego jako organu posiadającego uprawnienia w zakresie podejmowania decyzji, takie same jak prezes sądu lub upoważniony sędzia.

Przepisy art. 2 § 2 oraz art. 147 § 1 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. Nr 98, poz. 1070, z późn. zm.) dopuszczają referendarza sądowego do wykonywania określonych w ustawach czynności należących do sądów w zakresie ochrony prawnej. Wymieniona wyżej ustawa w art. 149 § 1 stanowi, że na stanowisko referendarza sądowego może być powołana osoba, która m. in. ukończyła wyższe studia prawnicze i uzyskała tytuł magistra oraz odbyła roczną aplikację referendarską i złożyła egzamin referendarski, bądź odbyła aplikację sądową, prokuratorską, notarialną, adwokacką, radcowską i złożyła odpowiedni egzamin. Nie można pominąć okoliczności wynikającej z art. 150 § 4 ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych, że referendarz sądowy w zakresie wykonywanych obowiązków jest niezależny.

2. W celu usprawnienia i przyspieszenia postępowania wykonawczego proponuje się ograniczenie stronom prawa wnoszenia zażaleń na postanowienia do wypadków wskazanych w ustawie (art. 6 § 1, art. 21).

Potrzeba w tym zakresie jawi się jako oczywista, gdyż dotychczasowa praktyka wskazywała na całkowitą zbędność istnienia zasady zaskarżalności, co do wszystkich postępowań incydentalnych dotyczących postępowania wykonawczego.

Proponowane zmiany w żaden sposób nie naruszają postanowień Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483, z późn. zm.). Art. 42 ust. 2 Konstytucji RP stanowi, między innymi, że każdy, przeciw komu prowadzone jest postępowanie karne, ma prawo do obrony we wszystkich stadiach postępowania. Proponowane zmiany w najmniejszym stopniu nie naruszają tego standardu, gdyż skazany ma prawo do przedstawienia swojego stanowiska w konkretnej sprawie, prawo składania wniosków i przedstawienia dowodów oraz prawo do korzystania z pomocy obrońcy, co jest istotą wskazanej wyżej normy konstytucyjnej. Stwierdzić należy, że Konstytucja RP szczegółowo nie określa ewentualnej instancyjności lub jej braku w odniesieniu do postępowań incydentalnych.

Praktyka dowodzi, że konieczne jest zrezygnowanie z możliwości zaskarżania przez skazanego każdej dotyczącej go decyzji zapadającej na etapie postępowania wykonawczego i ograniczenie tej możliwości tylko do kwestii najistotniejszych, szczegółowo wymienionych w uzasadnieniu projektu. Taka regulacja niewątpliwie przyspieszy postępowanie wykonawcze, nie naruszając jednocześnie konstytucyjnych gwarancji skazanego, albowiem w najistotniejszych dla niego kwestiach pozostawiono mu możliwość zaskarżenia decyzji sądu.

Konstytucja RP w art. 78 dopuszcza wyłączenie zasady zaskarżalności orzeczeń i decyzji mocą przepisów ustawy, jak ma to miejsce w projektowanej regulacji.

Nadmienić również należy, że projektowana regulacja nie jest sprzeczna z postanowieniami Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, a w szczególności z jej art. 13 oraz z art. 2 Protokołu Nr 7 do tej Konwencji (ratyfikowanego przez Polskę w dniu 4 listopada 2002 r. - Dz. U. z 2003 r. Nr 42, poz. 364). Przepis art. 13 nie gwarantuje bowiem prawa do skutecznego środka odwoławczego w sprawach karnych (decyzja Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z 1 lipca 1998 r. *Kopczyński v. Poland*), zaś przepis art. 2 Protokołu Nr 7 dotyczy wprawdzie prawa do odwołania się w sprawach karnych, ale wyłącznie w kwestii winy i kary.

Ograniczenia w zaskarżalności pewnych decyzji procesowych znane są innym ustawom, w tym Kodeksowi postępowania karnego (np. art. 254 § 2).

Konsekwencją wprowadzenia takiej regulacji stało się wskazanie w konkretnych przepisach części szczególnej Kodeksu karnego wykonawczego przypadków orzeczeń, na które przysługuje zażalenie. Są one następujące: postanowienie w przedmiocie rozstrzygnięcia wątpliwości co do wykonania orzeczenia lub zarzutów, co do obliczenia kary (art. 13 § 3), postanowienie w przedmiocie umorzenia lub zawieszenia postępowania wykonawczego (art. 15 § 2a), postanowienie w przedmiocie zamiany grzywny na pracę społecznie użyteczną i zarządzenia jej wykonania (art. 45 § 4), postanowienie w przedmiocie określenia wymiaru zastępczej kary pozbawienia wolności i zarządzenia jej wykonania (art. 46 § 4), postano-

wienie w przedmiocie umorzenia grzywny (art. 51 § 2), postanowienie o zamianie obowiązku wykonywania nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społeczne na potrącenia wynagrodzenia za pracę i odwrotnie (art. 63a § 3), postanowienie o zarządzeniu wykonania zastępczej kary pozbawienia wolności w sytuacji uchylania się przez skazanego od odbywania kary ograniczenia wolności (art. 65 § 3), postanowienie o zmianie określonego w wyroku rodzaju i typu zakładu karnego, a także orzeczonego systemu terapeutycznego wykonywania kary (art. 74 § 1a), postanowienie o dokonaniu koniecznego zabiegu lekarskiego wobec skazanego w wypadku jego sprzeciwu (art. 118 § 3a), postanowienie o obciążeniu skazanego kosztami związanymi z leczeniem (art. 119 § 3), postanowienie w przedmiocie warunkowego zawieszenia wykonania odroczonej kary pozbawienia wolności (art. 152 § 2), postanowienie w przedmiocie odroczenia wykonania lub przerwy w wykonaniu kary pozbawienia wolności (art. 153a § 2), postanowienie w przedmiocie odwołania odroczenia lub przerwy, a także w przedmiocie wniosku o zwolnienie od wykonania kary pozbawienia wolności, o której mowa w art. 336 § 3 i 4 (art. 158a), postanowienie w przedmiocie odwołania warunkowego zwolnienia (art. 160 § 4), postanowienie o warunkowym zwolnieniu (art. 162 § 2), postanowienie w przedmiocie zarządzenia wykonania zawieszony kary pozbawienia wolności (art. 178 § 3), postanowienia w przedmiocie określenia rodzaju zakładu, w którym wykonywany jest środek zabezpieczający (art. 201 § 2b) oraz postanowienie w przedmiocie dalszego stosowania środka zabezpieczającego związanego z umieszczeniem sprawcy w zamkniętym zakładzie (art. 204 § 2). Przy wyborze wskazanych przypadków kierowano się doniosłością danej sytuacji dla skazanego oraz jej znaczeniem w kontekście celów postępowania wykonawczego.

Zaskarżeniu zaś, w myśl projektu, nie będą podlegać orzeczenia, które podzielić można na dwie kategorie. Po pierwsze, będą to orzeczenia niemające zasadniczego wpływu na treść uprawnień i obowiązków skazanego w postępowaniu wykonawczym, jak np.: postanowienie w przedmiocie właściwości sądu (art. 3 § 3a), postanowienie w przedmiocie wstrzymania wykonania orzeczenia (art. 9 § 3), postanowienia o uchyleniu

lub zmianie postanowienia wydawane w trybie art. 24 § 1 K.k.w., o ile nie dotyczą postanowień uchylanych lub zmienianych, na które przysługiwało zażalenie (art. 24 § 3), postanowienie w przedmiocie wniosku o zatarcie skazania (art. 37).

Wyjątkiem od powyższej zasady będzie niezaskarżalność postanowień wydawanych w trybie art. 74 § 2 K.k., które mogą ustanawiać, rozszerzać lub zmieniać obowiązki określone w wyroku. Obowiązki nakładane w tym trybie nie mają jednak charakteru represji prawno-karnej, a jedynie służą resocjalizacji skazanego przez wzmożenie wychowawczego oddziaływania na niego w warunkach wolnościowych.

Drugą kategorią orzeczeń, co do których wyłączono zaskarżalność, są postanowienia, mające wprawdzie wpływ na treść uprawnień i obowiązków skazanego jako strony postępowania wykonawczego, lecz wydawane, co do zasady, na jego korzyść, jak np.: postanowienia o zmniejszeniu liczby godzin wykonywanej pracy lub wysokości miesięcznych potrąceń z wynagrodzenia za pracę (art. 61), postanowienie w przedmiocie obligatoryjnego odroczenia wykonania kary ograniczenia wolności (art. 62).

3. Z uwagi na to, że kwestia właściwości sądu nie została odrębnie uregulowana w Kodeksie karnym wykonawczym, co powoduje, że stosuje się wówczas przepisy Kodeksu postępowania karnego, zaś celowym jest wprowadzenie unormowania, że na postanowienie w przedmiocie właściwości w postępowaniu wykonawczym zażalenie nie przysługuje – należało przewidzieć to w przepisie odrębnym, tj. w art. 3 § 3a.
4. Proponowana zmiana art. 6 K.k.w. polegająca na dodaniu § 2a, w zamyśle projektodawcy ma na celu przeniesienie na skazanych ciężaru dowodowego w zakresie wniosków składanych w trybie art. 6 § 1 i 2 K.k.w. Proponowane rozwiązanie w znaczący sposób wpłynie na usprawnienie postępowania wykonawczego, a ponadto ograniczy liczbę wniosków składanych bez należytego udokumentowania. Przyjęcie zaproponowanego uregulowania nie ograniczy jednocześnie praw skazanych, mogących występować z wnioskami w każdym czasie, a jedynie wpłynie na ich zdyscyplinowanie. Złożenie przez skazanego wniosku bez chociażby wskazania dowodów na jego poparcie, skutkować będzie wezwaniem go do uzupełnienia braków

formalnych tego wniosku, a w przypadku niezuzpełnienia ich w zakreślonym terminie – pozostawieniem wniosku bez rozpoznania.

W art. 6 proponuje się również dodać § 4, w którym zastrzeżono, że w przypadku gdy wnioski oraz skargi i prośby osób pozbawionych wolności zawierają wyrazy lub zwroty wulgarne, obelżywe albo gwarę przestępczą, właściwy organ może wydać zarządzenie o pozostawieniu ich bez rozpoznania, informując o tym pisemnie wnoszącego wniosek, prośbę lub skargę.

W art. 116a pkt 2 Kodeks karny wykonawczy stanowi bowiem *expressis verbis*, że skazanemu nie wolno posługiwać się zwrotami wulgarnymi, obelżywymi albo gwarą przestępczą. Tak więc, zaproponowany przepis rozszerza ten zakaz do korespondencji skazanych, kierowanej w trybie art. 6 Kodeksu.

Dodany w Kodeksie karnym wykonawczym art. 8b ma na celu umożliwienie Rzecznikowi Praw Obywatelskich oraz prokuratorowi wykonywanie ich ustawowych uprawnień i obowiązków.

Z analizy aktualnie obowiązujących przepisów nie wynika, by istniało uprawnienie Rzecznika Praw Obywatelskich, wyłączające zakazy i ograniczenia przewidywane innymi obowiązującymi normami prawnym, w tym ograniczenie związane z dostępem do osób tymczasowo aresztowanych.

Obowiązujący stan prawny, w zakresie udzielania widzeń z osobami tymczasowo aresztowanymi, nie daje Rzecznikowi Praw Obywatelskich pozycji uprzywilejowanej i to mimo konstytucyjnego umocowania jego instytucji. Brak uprzywilejowania Rzecznika Praw Obywatelskich w zakresie nieograniczonych kontaktów z osobami osadzonymi, mającymi status tymczasowo aresztowanego, powoduje, że każdorazowo występować on musi, tak jak inne podmioty, o zgodę na widzenie z tymczasowo aresztowanym do organu dysponującego.

Nie ulega wątpliwości, że choć trudno sobie wyobrazić sytuację, w której Rzecznik Praw Obywatelskich zgody na widzenie nie otrzymałby, to jednak obecny stan prawny nie daje mu gwarancji nieograniczonych kontaktów z tymczasowo aresztowanymi, a co za tym idzie, również pełnej możliwości realizowania ustawowych uprawnień.

Zadaniem Rzecznika Praw Obywatelskich jest stanie na straży przestrzegania prawa.

Rzecznik Praw Obywatelskich jest organem niezależnym i niezawisłym podobnie jak sąd i powinien posiadać ustawowe uprawnienie do nieograniczonego wstępu na teren aresztów śledczych i zakładów karnych w celu widzeń z osobami pozbawionymi wolności.

Podobnie jak Rzecznik Praw Obywatelskich, prokuratorzy są przedstawicielami organu stojącego na straży przestrzegania prawa. Również oni powinni, więc mieć możliwość, w ramach wykonywania swoich obowiązków służbowych, do nieskrępowanego dostępu do osób osadzonych w jednostkach penitencjarnych.

Wprowadzanie przepisów o zaproponowanej treści wzmocni pozycję obu wyżej wskazanych organów państwa w procesie wykonywania orzeczeń, skutkujących pozbawieniem wolności i stworzy realne możliwości wykonywania przysługujących im uprawnień i ciążących na nich obowiązków.

5. Mając na uwadze usprawnienie postępowania wykonawczego za celową uznano zmianę w zakresie zasad dotyczących wykonalności orzeczeń w postępowaniu wykonawczym. W § 2 art. 9 K.k.w. zmieniono „orzeczenie” na „wyrok” w celu zawężenia przypadków wykonalności orzeczeń z chwilą uprawomocnienia tylko do wyroków – wykonalność w tym przypadku dotyczy wszczęcia ogólnie pojętego postępowania wykonawczego, zmierzającego do wykonania rozstrzygnięć zawartych w wyroku. Natomiast w dalszej części propozycji do tego przepisu wprowadzono zasadę wykonalności postanowień z chwilą ich wydania. Pozostawiono jednakże wyjątek dla postanowień o największej doniosłości wskazanych w ustawie. Wedle więc wyjątków wymienionych w części szczególnej Kodeksu karnego wykonawczego wykonaniu po uprawomocnieniu będą podlegały postanowienia skutkujące pozbawieniem wolności, tj.: o zarządzeniu wykonania zastępczej kary pozbawienia wolności za karę grzywnę (art. 46 § 4), o zarządzeniu wykonania zastępczej kary pozbawienia wolności w sytuacji uchylania się przez skazanego od odbywania kary ograniczenia wolności (art. 65 § 4), o udzieleniu przerwy, jeżeli prokurator oświadczył, że sprzeciwia się jej

udzieleniu

(art. 154 § 1), o odwołaniu warunkowego zwolnienia (art. 160 § 2c) oraz o zarządzeniu wykonania kary warunkowo zawieszanej (art. 178 § 4). Ponadto pozostawiono uznaniu sądu wstrzymanie wykonania postanowienia wydanego w postępowaniu wykonawczym, jeżeli w ocenie sądu wystąpią ku temu wskazania. Zasada taka znacznie usprawni postępowanie wykonawcze, a dotychczasowe doświadczenia i statystyki wskazują, że zaskarżalność postanowień, innych niż wymienione wyżej była znikoma, podobnie jak ich skuteczność. Z tego względu brak jest racjonalnych podstaw do wstrzymywania wykonania postanowień w postępowaniu wykonawczym do czasu ich uprawomocnienia.

Proponuje się również dodanie w art. 9 § 4 stanowiącego wprost, że złożenie wniosku o wydanie postanowienia w postępowaniu wykonawczym nie wstrzymuje wykonania orzeczenia, którego wniosek dotyczy. Zmiana ta ma na celu wyjaśnienie występujących w praktyce wątpliwości w tym zakresie, przez jednoznaczne określenie, że składane wnioski nie wstrzymują wykonywania orzeczeń. W tej kwestii dochodzi bowiem do dużych rozbieżności pomiędzy sądami, zaś wśród skazanych i ich obrońców panuje wręcz oczywiste przekonanie, jakoby złożenie wniosku np. o odroczenie wykonania kary pozbawienia wolności zwalniało od stawienia się do zakładu karnego. Przy takiej interpretacji, niemającej uzasadnienia, możliwość składania kolejnych wniosków, na przykład po odmowie odroczenia wykonania kary, mogła powodować długotrwałe uniemożliwienie wykonania kary i pozostawanie skazanego na wolności bez podstawy prawnej. Proponowany zapis jednoznacznie wyeliminuje takie praktyki i usprawni postępowanie wykonawcze. Jednocześnie potrzebny jest zapis pozwalający sądowi orzekającemu na odstępstwo od tej zasady w przypadkach szczególnie uzasadnionych, kiedy ze złożonego wniosku wynikać będzie, że wskazane jest jednak wstrzymanie wykonania orzeczenia.

6. Proponowana zmiana § 1 art. 11 Kodeksu karnego wykonawczego (tj. jego doprecyzowanie) pozwoli wyeliminować problemy z wykonywaniem orzeczeń, polegające na zaliczaniu okresu pozbawienia wolności bez

wskazania dat granicznych, co uniemożliwia sprawdzenie, czy ten sam okres czasu nie jest zaliczany na poczet różnych kar.

Dodanie w art. 11 nowego § 1a ma na celu doprecyzowanie dotychczas obowiązującej regulacji odnoszącej się do informowania pokrzywdzonego o każdorazowym opuszczeniu zakładu karnego przez sprawcę przestępstwa. Dopiero bowiem złożenie przez pokrzywdzonego wniosku, o którym mowa w art. 168a § 1, powinno uprawniać właściwy sąd do przesłania jego danych osobowych dyrektorowi jednostki penitencjarnej wraz z tym wnioskiem. Należy, bowiem założyć, że nie wszyscy pokrzywdzeni zechcą skorzystać z omawianego uprawnienia, tzn. nie będą np. chcieli, aby ich dane osobowe przesyłane były z urzędu do zakładu karnego, gdzie administracja zakładu karnego uzyskiwałaby dostęp do tych danych.

Proponuje się również wprowadzenie nowelizacji art. 11 § 4 - dane identyfikacyjne oraz informacje osobopoznawcze powinny być jak najszybciej przesyłane dyrektorowi jednostki penitencjarnej, w szczególności w celu podjęcia działań i decyzji wymienionych w art. 11 § 3. Należy uwzględnić treść art. 223 Kodeksu karnego wykonawczego stanowiącego o możliwości stosowania wobec tymczasowo aresztowanego skazanego wyrokiem sądu pierwszej instancji, przepisów o wykonywaniu kary pozbawienia wolności. Proponowany zapis będzie pomocny w zebraniu informacji niezbędnych do dokonania prawidłowej klasyfikacji osoby pozbawionej wolności, właściwego postępowania z nią, a zwłaszcza określenia oddziaływań wychowawczych. Odpowiedni przepis znajduje się w § 370 ust. 1 regulaminu wewnętrznego urzędowania sądów powszechnych, zgodnie z którym sąd, bezzwłocznie po wydaniu wyroku skazującego wobec osoby pozbawionej wolności, przesyła m.in. posiadane w sprawie informacje dotyczące skazanego. Proponowany zapis jest logicznym uzupełnieniem dyspozycji zawartej w § 2 art. 11 Kodeksu karnego wykonawczego.

Ponadto, w związku z przekazaniem urzędom skarbowym egzekucji orzeczonych grzywien oraz kosztów sądowych, proponuje się dodanie art. 11a, który określa informacje, jakie sąd powinien przekazać (o ile znajduje się w ich posiadaniu) naczelnikowi urzędu skarbowego wraz z odpisem orzeczenia, aby umożliwić szybkie i sprawne wykonanie orzeczenia. W § 2

tego przepisu zawarto delegację dla Ministra Sprawiedliwości, który w porozumieniu z Ministrem Finansów określi wzór i szczegółowy zakres przesyłanych informacji.

7. Przyspieszeniu postępowania służy także wprowadzenie terminu instrukcyjnego dla rozpoznawania spraw niewymagających wyznaczenia posiedzenia z udziałem osób, którym przysługuje prawo do udziału w nim (proponowany § 3 w art. 19). Z przyczyn organizacyjnych wydaje się zbędne określanie terminu instrukcyjnego dla rozpoznania spraw wymagających wyznaczenia posiedzenia, w którym miałyby prawo wziąć udział strony; do przekroczenia terminu dojść mogłoby dość często z przyczyn, na które sąd nie ma wpływu.
8. Istotną propozycją z punktu widzenia ekonomiki procesowej jest zmiana zasady udziału stron w posiedzeniu przez przyjęcie zasady rozpoznawania spraw bez udziału stron (art. 22 § 1). Zmiana ta powoduje wprowadzenie stosownych przepisów w części szczególnej K.k.w., przewidujących prawo do udziału stron oraz innych osób w posiedzeniach, a są to głównie posiedzenia, na których rozważana jest kwestia pozbawienia skazanego wolności, tj.: posiedzenie w przedmiocie zarządzenia wykonania zastępczej kary pozbawienia wolności (art. 48), posiedzenie w przedmiocie zamiany obowiązku wykonywania nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społeczne na potrącenia wynagrodzenia za pracę i odwrotnie (art. 63a § 3), posiedzenie w przedmiocie zarządzenia wykonania zastępczej kary pozbawienia wolności w sytuacji uchylania się przez skazanego od odbywania kary ograniczenia wolności (art. 65 § 3), posiedzenie w przedmiocie warunkowego zawieszenia wykonania kary (art. 152 § 2), posiedzenie w przedmiocie odroczenia wykonania kary lub przerwy w wykonaniu kary (art. 153a § 1), posiedzenie w przedmiocie warunkowego zwolnienia i jego odwołania (art. 160 § 2, art. 161 § 1), posiedzenie w przedmiocie zarządzenia wykonania zawieszony kary pozbawienia wolności (art. 178 § 2).

Bez udziału stron natomiast będą odbywać się posiedzenia w przedmiocie: przekazania sprawy według właściwości, wstrzymania wykonania orzeczenia, zamiany grzywny na pracę społecznie użyteczną (art. 45),

umorzenia grzywny (art. 51), umorzenia lub zawieszenia postępowania wykonawczego (art. 15), uchylecia lub zmiany poprzednio wydanego postanowienia w trybie art. 24 § 1 K.k.w., zmniejszenia liczby godzin pracy społecznie użytecznej lub wysokości miesięcznych potrąceń za pracę (art. 61), obligatoryjnego odroczenia wykonania kary ograniczenia wolności.

Bez udziału stron zatem zapadać będą postanowienia w kwestiach incydentalnych, bądź orzeczenia wydawane wyłącznie na korzyść skazanych. Orzeczenia zaś odnoszące się do istoty postępowania wykonawczego, a wydawane na posiedzeniu bez udziału stron, jak np. w przedmiocie zawieszenia, bądź umorzenia postępowania wykonawczego lub umorzenia grzywny, będą zaskarżalne.

Powyższa regulacja uwzględni również tendencję zmian zasad udziału w posiedzeniu, przyjętą w K.p.k. w noweli z 2003 r. Obecnie istniejąca zasadnicza różnica, co do zasady udziału w posiedzeniu nie znajduje uzasadnienia, przy czym podkreślenia wymaga, że regulacja istniejąca teraz w K.p.k. sprzyja sprawności postępowania, podczas gdy zasady udziału stron i innych osób w posiedzeniach określone w postępowaniu wykonawczym, sprzyjają jedynie działaniom obstrukcyjnym. Proponowana zmiana uczyni również bezprzedmiotowym rozważaniem, co do wprowadzenia zasady rozstrzygnięcia w postępowaniu wykonawczym zarządzeniem, gdyż procedowanie sądu na posiedzeniu bez konieczności zawiadomiania stron w sensie technicznym niewiele różni się od rozstrzygnięcia zarządzeniem, zważywszy na fakt, że zarządzenia takie musiałyby zawierać uzasadnienie z powodu ich zaskarżalności. Jednocześnie usunięte zostają wątpliwości, co do zgodności rozwiązania z Konstytucją, które musiałyby powstawać, gdyby zasadą w postępowaniu wykonawczym było rozstrzygnięcie w drodze zarządzenia.

Proponuje się również wprowadzenie zmiany, co do zasady udziału w posiedzeniu sądu odwoławczego, przez przyznanie tego prawa tym osobom, które miały prawo wziąć udział w posiedzeniu sądu I instancji (art. 20 § 1 zd. 2). Regulacja taka likwiduje niespójności istniejące w K.p.k. i K.k.w.

– obecne rozwiązanie istniejące w K.k.w., przyznające prawo do udziału

w posiedzeniu sądu odwoławczego we wszystkich wypadkach, również mniej istotnych merytorycznie, jest zupełnie rozbieżne z rozwiązaniem obowiązującym w K.p.k., przewidującym właśnie ograniczony udział stron w posiedzeniu sądu odwoławczego do sytuacji, gdy zaskarżone postanowienie kończy postępowanie, bądź gdy strony miały prawo wziąć udział w posiedzeniu sądu I instancji. Celowe jest też wprowadzenie terminu instrukcyjnego dla rozpoznawania zażalenia przez sąd odwoławczy, tożsame w treści i uzasadnieniu z terminem instrukcyjnym dla rozpoznania wniosku lub skargi (art. 20 § 3).

9. Postulowana w art. 24 § 2 K.k.w. propozycja wydłużenia czasu, w jakim sąd może zmienić lub uchylić postanowienie do 6 miesięcy ma na celu zrównanie tego okresu do okresu przyjętego w przypadku instytucji postępowania karnego, tj. w art. 524 § 3 i 542 § 5 K.p.k., a także dostosowanie tego okresu do treści art. 164 § 2 K.k.w. Przepis ten normuje szczególne rozstrzygnięcie o warunkowym zwolnieniu zawierające jednocześnie wyznaczenie okresu właśnie do 6 miesięcy na przygotowanie skazanego do życia po zwolnieniu. Dotychczasowe brzmienie w zasadzie uniemożliwia sądowi w ramach tego przepisu zmianę postanowienia o warunkowym zwolnieniu, jeżeli po upływie 3 miesięcy wyznaczonego okresu zajdą po stronie skazanego nowe, niekorzystne okoliczności mające istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia. Proponowana zmiana pozwoli na uniknięcie takich trudności.

Jednocześnie proponuje się dodanie § 3 stanowiącego, że na postanowienie wydane na podstawie § 1 przysługuje zażalenie tylko wtedy, gdy przysługiwało również na postanowienie podlegające zmianie lub uchyleniu. Propozycja ta jest konsekwencją wprowadzenia zasady niezaskarżalności postanowień wykonawczych. Oczywistym przecież jest, że jeżeli zażalenie przysługiwało na wydanie postanowienia, to powinno również przysługiwać na postanowienie je uchylające lub zmieniające.

10. W ramach przedstawionych na wstępie założeń, prezentowany projekt zawiera propozycję przekazania czynności w zakresie wykonania kary grzywny urzędowi skarbowym, pozostawiając we właściwości sądów nadzór nad wykonaniem tej kary.

Wskazane rozwiązanie nie powinno wzbudzać wątpliwości, co do jego konstytucyjności.

Podkreślić należy w tym miejscu, że konstytucyjne prawo do sądu obejmuje trzy elementy: prawo dostępu do sądów, prawo do odpowiedniego ukształtowania procedury sądowej zgodnie z wymogami sprawiedliwości i jawności oraz prawo do wyroku sądowego. Warunkiem koniecznym jednak do realizacji tych praw jest sprawność działania całej struktury sądownictwa. W innym przypadku można mówić o realizacji prawa do sądu tylko w kontekście dostępu do tej instytucji.

Na nienależyte funkcjonowanie polskiego wymiaru sprawiedliwości składa się bardzo wiele czynników. Jednym z nich, powodującym przewlekłość postępowania, jest zbyt duży zakres kognicji sądów, obejmujący między innymi czynności o charakterze konstytutywnym i czysto technicznym.

Problematyka ograniczenia kognicji sądów na rzecz innych, pozasądowych organów, powinna być rozważana w pierwszym rzędzie w świetle obowiązujących regulacji prawnych o charakterze ustrojowym.

Wśród owych norm podstawowych wymienić należy w pierwszym rzędzie art. 175 ust. 1 Konstytucji RP zgodnie, z którym „wymiar sprawiedliwości w Rzeczypospolitej Polskiej sprawują Sąd Najwyższy, sądy powszechne, sądy administracyjne oraz sądy wojskowe.” Tę ogólną regulację konkretyzują przede wszystkim art. 45 ust. 1 Konstytucji RP, przyznający każdemu konstytucyjne prawo podmiotowe do „sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd” oraz norma zawarta w art. 77 ust. 2 Konstytucji RP, przewidująca zakaz zamykania drogi sądowej do dochodzenia naruszonych praw i wolności. Analogiczną regulację zawiera art. 6 ust. 1 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności.

Postulat ograniczenia kognicji sądów powszechnych na rzecz organów pozasądowych wydaje się więc możliwy do zrealizowania w sytuacji, gdy nie występuje element w postaci „wymierzania sprawiedliwości”, a więc bezpośredniego rozstrzygnięcia sporów prawnych, wynikających z norm prawa cywilnego, karnego i administracyjnego, które kończą się wydaniem orzeczenia wiążącego i ostatecznego. W tym znaczeniu przekazanie

urzędom skarbowym decyzji w zakresie szeroko rozumianej „ściągłości” grzywny, w tym podejmowania decyzji o jej rozkładaniu na raty, jest zgodne z Konstytucją RP. Za dopuszczalnością takiego rozstrzygnięcia w postępowaniu egzekucyjnym przemawia to, że uprawnienia urzędu skarbowego ściśle są związane z wykonaniem orzeczenia sądowego i mają charakter deklaracyjny. Urzędowi nie przyznano bowiem kompetencji do umarzania grzywny i innych należności, co byłoby wkraczaniem w sferę orzeczenia podjętego przez sąd. Może on jedynie ustalić inny sposób wykonania kary przez rozłożenie jej spłaty na raty, w wypadku złożenia odpowiedniego wniosku przez skazanego.

W świetle aktualnego stanu prawnego urząd skarbowy prowadzi egzekucję tylko środka karnego przepadku oraz nawiązki na rzecz Skarbu Państwa. Natomiast według proponowanych rozwiązań, do właściwości urzędów skarbowych, dokonujących egzekucji w drodze postępowania administracyjnego, przeniesiona zostałaby kompetencja, co do wykonania orzeczeń sądowych także w zakresie grzywny, zobowiązania określonego w art. 52 K.k. oraz należności sądowych. Tak więc, zakres działania urzędu skarbowego obejmowałby wezwanie dłużnika do zapłaty grzywny i należności po otrzymaniu orzeczenia sądu, rozkładanie na raty grzywny i należności sądowych, prowadzenie egzekucji według przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji, a także informowanie sądu o wykonaniu orzeczenia albo występowanie o zamianę grzywny na formy zastępcze lub jej umorzenie.

Obowiązujący dotychczas podział egzekucji na administracyjną – odnośnie do orzeczonego przepadku i nawiązki na rzecz Skarbu Państwa, prowadzoną przez urząd skarbowy oraz cywilną – prowadzoną przez komorników w przypadku grzywny i zobowiązania określonego w art. 52 K.k., jest podziałem niejasnym. Jak się wydaje, kryterium podziału stanowił fakt przekazania na własność Skarbu Państwa wartości orzeczonych w trybie przepadku, czy też nawiązki. Brak konsekwencji w tym zakresie wynika z tego, że orzeczona przez sąd grzywna też stanowi dochód, własność Skarbu Państwa. Sytuacja przedstawia się odmiennie w zakresie roszczeń cywilnych, świadczeń pieniężnych i nawiązek na rzecz innych osób. W tym

przypadku prowadzenie egzekucji w trybie Kodeksu postępowania cywilnego zachowuje swą aktualność i zasadność. Wskazane podziały w zakresie rodzajów egzekucji nie tylko rażą swoją nielogicznością, ale co najistotniejsze – pozostają ze szkodą dla Skarbu Państwa. Wynika to z małej skuteczności ściągalności grzywny przez komorników. Grzywny stanowią bardzo dużą część dochodu Skarbu Państwa i powierzenie komornikom ich egzekucji jest jego umniejszaniem, na co wskazuje praktyka postępowań wykonawczych. Sprawność tej egzekucji tak w płaszczyźnie spraw cywilnych, gospodarczych, prawa pracy i ubezpieczeń społecznych, jak i w dziedzinie wyroków karnych jest warunkiem sprawności funkcjonowania państwa i podniesienia poziomu bezpieczeństwa po stronie społeczeństwa. Warunek ten w obecnej rzeczywistości nie jest spełniony. Komornicy wykonują bowiem czynności egzekucyjne wyłącznie formalno-prawnie. Organizacja ich pracy została ukształtowana w minionej epoce. Pozostają więc bierni, czekają na aktywność wierzycieli i, co istotne, pobierają za to wysokie wynagrodzenie. Obciążony jest przez to dodatkowo resort sprawiedliwości, a w konsekwencji Skarb Państwa. Liczba zaś umorzeń postępowania wykonawczego na skutek przedawnienia ściągalności grzywien utrzymuje się na wysokim poziomie.

Analiza wykonania orzeczeń sądowych w zakresie grzywien, opłat i kosztów sądowych na przestrzeni ostatnich lat wykazuje stały wzrost zaległości sądowych.

Pomimo podejmowania wszelkich dostępnych działań zmierzających do zwiększenia terminowej windykacji i egzekucji należności sądowych, obserwuje się stały wzrost nieuiszczonych grzywien i należności sądowych – środków, które powinny wzbogacić Skarb Państwa.

Niekorzystne zjawisko w ujęciu wartościowym ilustruje poniższa tabela.

Analiza grzywien i opłat karnych na przestrzeni lat : 2003 ÷ 2005						
						/tys.zł/
Lata	Wyszczególnienie	Pozostało z roku ubiegłego	Przypisano	Uiszczono	Odpisano	Pozostało na koniec okresu sprawozdawczego
2003	Grzywny i opłaty karne	415 823	347 316	216 728	120 163	426 248
2004	"	426 251	430 827	256 689	138 416	461 973
2005	"	461 982	491 170	300 969	143 975	508 208

Pomimo wzrostu w poszczególnych latach kwot uiszczeń:

– 2003 r. – 216 728 tys. zł.

– 2004 r. – 256 689 tys. zł.

– 2005 r. – 300 969 tys. zł.

pozostałości nieściągniętych grzywien i opłat karnych wzrastają z roku na rok i w stosunku do roku poprzedniego stanowią :

– w 2004 roku – 108,38 %

– w 2005 roku – 110,01 %.

a w ogólnej kwocie grzywien, opłat i kosztów sądowych stanowią największą pozycję i wynoszą :

– w 2003 roku - 81,96 %

– w 2004 roku - 83,2 %

– w 2005 roku - 84,3 %

Jak już wspomniano, resort sprawiedliwości ponosi ponadto dodatkowe wydatki związane z postępowaniem komorniczym, które niejednokrotnie ma na celu wyegzekwowanie od dłużników zaległych grzywien i należności sądowych.

Koszty egzekucji komorniczej za 2005 rok wyniosły 2.790 tys. zł. i zawierają wydatki na: opłaty stosunkowe, zaliczki wypłacane komornikom w

postępowaniu komorniczym (koszty dojazdu, koszty ogłoszeń, należności osób powołanych do udziału w czynnościach, koszty doręczenia środków pieniężnych przez pocztę lub przelewem bankowym), koszty egzekucji bezskutecznej, koszty uzyskiwania informacji do prowadzenia postępowania egzekucyjnego.

W związku z faktem, że egzekucja grzywien i opłat karnych (pomimo podejmowania przez sądy różnych działań zmierzających do jej usprawnienia) jest nieskuteczna, a roczne przypisy są większe od rocznych uiszczeń, zasadne wydaje się przekazanie urzędom skarbowym ich egzekucji.

Słuszność takiego wnioskowania ilustruje poniższa tabela:

Struktura wpływów podatkowych i zaległości Ministerstwa Finansów oraz uiszczeń i zaległości grzywien, opłat i kosztów sądowych Ministerstwa Sprawiedliwości na przestrzeni lat 2003 – 2005

Wyszczególnienie	Ministerstwo Finansów			Ministerstwo Sprawiedliwości			/tys.zł/
	Wpływy podatkowe	Zaległości	% 3/2	Uiszczenia grzywien, opłat i kosztów sądowych	Zaległości	% 6/5	
1	2	3	4	5	6	7	
2003	146 632 949	15 730 648	10,73	273 858	520 433	190,03	
2004	158 255 724	16 698 868	10,55	319 918	555 280	181,28	
I półrocze 2005	84 292 334	17 154 880	20,35	175 963	593 993	337,56	
2005	0	0	0,00	367 421	602 848	164,07	

			/tys.zł/
Ministerstwo Sprawiedliwości			

Wyszczególnienie	Uiszczenia grzywn i opłat karnych	Zaległości	% 3/2
1	2	3	4
2003	216 728	426 248	196,67
2004	256 689	461 973	179,97
2005	300 969	508 208	168,86

W tej sytuacji, przekazanie egzekucji grzywny urzędów skarbowym jako wyspecjalizowanej instytucji pozwoli znacznie zwiększyć efektywność w ściąganiu należności sądowych. Nie bez znaczenia jest też fakt istnienia w świadomości społeczeństwa dużej skuteczności i rygoryzmu po stronie urzędów skarbowych w dochodzeniu roszczeń Skarbu Państwa.

Podkreślić należy, że organy podatkowe, z racji ciążących na nich de lege lata obowiązków, posiadają szereg informacji gwarantujących sprawne i tanie (tzn. niewymagające angażowania znacznych zasobów ludzkich), przeprowadzenie postępowania egzekucyjnego w zakresie szeroko rozumianych należności sądowych.

Zgodnie z art. 3 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1995 r. o zasadach ewidencji i identyfikacji podatników i płatników (tekst jednolity Dz. U. z 2004 r. Nr 269 poz. 2681, z późn. zm.) na naczelnikach urzędów skarbowych ciąży obowiązek ewidencjonowania podatników, płatników podatków i płatników składek ubezpieczeniowych. Oznacza to, że dokumentacja każdego skazanego będącego podatnikiem, płatnikiem podatku lub składek ubezpieczeniowych, związana z nadaniem NIP oraz aktualizowaniem danych zawartych w zgłoszeniach identyfikacyjnych, znajduje się w urzędzie skarbowym.

Przepis § 5 rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 24 grudnia 2002 r. w sprawie informacji podatkowych (Dz. U. Nr 240, poz. 2061, z późn. zm.) nakłada na organy rejestrujące pojazdy obowiązek nieodpłatnego, comiesięcznego przekazywania informacji o zarejestrowanych i wyrejestrowanych pojazdach właściwemu ze względu na miejsce zamiesz-

kania lub adres siedziby nabywcy pojazdu naczelnikowi urzędu skarbowego. Również sądy, komornicy i notariusze na podstawie przepisów rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 czerwca 2004 r. w sprawie określenia rodzajów i zakresu informacji przekazywanych organom podatkowym przez sądy, komorników sądowych i notariuszy oraz terminu, formy, z uwzględnieniem formy wypisu aktu i sposobu ich przekazania (Dz. U. Nr 156, poz. 1640), mają obowiązek przekazywania organom podatkowym informacji o zdarzeniach prawnych mogących spowodować powstanie zobowiązania podatkowego. W szczególności informacje takie dotyczą: stwierdzenia nabycia nieruchomości w drodze zasiedzenia, przysądzenia własności nieruchomości i innych składników majątkowych, stwierdzenia nabycia spadku i działu spadku, wypłaty osobie fizycznej zaległego wynagrodzenia na podstawie orzeczenia sądowego lub ugody.

Banki na podstawie art. 82 § 2 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa (tekst jednolity Dz. U. z 2005 r., Nr 8, poz. 60, z późn. zm.) są obowiązane do przekazywania ministrowi właściwemu do spraw finansów publicznych informacji o założonych i zlikwidowanych rachunkach bankowych osób prowadzących działalność gospodarczą.

Powołane wyżej przepisy uzasadniają twierdzenie, że kwestia ustalenia przez urząd skarbowy celowości prowadzenia egzekucji, bądź ustalenia majątku dłużnika, do którego egzekucja może być skierowana, a co za tym idzie skuteczność samej egzekucji, sprowadzi się w gruncie rzeczy do sprawdzenia informacji, w posiadaniu których organy podatkowe już się znajdują.

Należy także podkreślić, że grzywny i inne kary pieniężne z mocy przepisu art. 96 pkt 12 ustawy z dnia 30 czerwca 2005 r. o finansach publicznych (Dz. U. Nr 249, poz. 2104, z późn. zm.) stanowią dochody budżetu państwa. Wyjęcie zatem egzekucji tych kar spod właściwości komorników sądowych i przekazanie ich do właściwości urzędów skarbowych zlikwiduje istniejące niespójności systemu prawa w tym zakresie.

Warto także zaznaczyć, że istotą proponowanych zmian polegających na przekazaniu egzekucji należności sądowych urzędowi skarbowemu jest nie tylko poprawa ściągłości orzekanych kar majątkowych, co jest

podstawowym celem proponowanej nowelizacji, ale również odciążenie komorników i umożliwienie im skuteczniejszego działania w zakresie egzekucji roszczeń wynikających ze stosunków cywilnoprawnych, co ma przecież niebagatelne znaczenie przede wszystkim dla życia gospodarczego kraju i dobra obywateli.

Za przekazaniem egzekucji należności sądowych organom podatkowym przemawiają także aspekty praktyczne. Sądy powszechne powołane do sprawowania wymiaru sprawiedliwości nie są bowiem, w przeciwieństwie do urzędów skarbowych, wyposażone w odpowiednie instrumenty prawne pozwalające na przeprowadzenie szybkiej egzekucji roszczeń majątkowych. Sądy powszechne, o czym była już wcześniej mowa, nie dysponują tak dokładnymi informacjami o szeroko rozumianej sytuacji materialnej dłużnika, jak urzędy skarbowe.

Istotą kar, w tym również kar o charakterze majątkowym, jeżeli mają one spełniać cele w zakresie prewencji ogólnej i szczególnej, powinna być nie tylko ich nieuchronność, ale także szybkość wykonania. W obecnych zaś realiach społeczno – ekonomicznych, szybkość wykonania takich kar zapewnić może wyłącznie przekazanie ich egzekucji do właściwości urzędów skarbowych.

Wprowadzenie proponowanej zmiany leży w jak najlepiej pojętym interesie Skarbu Państwa, albowiem urzędy skarbowe, jako organy wyspecjalizowane i przygotowane do egzekwowania wszelkich należności Skarbu Państwa, zapewnią znacznie skuteczniejszą windykację dochodów budżetowych, którymi są grzywny, w następstwie czego zwiększą się dochody budżetu.

11. Mając na uwadze powyżej przedstawione założenia, odpowiednio do nich dostosowano w projekcie treść art. 27 § 1 K.k.w.

Za uzasadnione ponadto uznano ustalenie zasady, że wyegzekwowane kwoty w pierwszej kolejności podlegają zaliczeniu, spośród należności wskazanych w tym przepisie, na poczet należności sądowych. Do należności sądowych należą opłaty, które zostały uregulowane w ustawie z dnia 23 czerwca 1973 r. o opłatach w sprawach karnych (tekst jednolity: Dz. U. z 1983 r. Nr 49, poz. 223, z późn. zm.) oraz wydatki poniesione przez Skarb Państwa od chwili wszczęcia postępowania. Te ostatnie zostały

wymienione w art. 618 K.p.k., przy czym ich zakres nie jest ostateczny, o czym świadczy sformułowanie „w szczególności”.

Wydatki są ponoszone przez Skarb Państwa od chwili wszczęcia postępowania i obejmują wypłaty związane ogólnie biorąc z prowadzeniem sprawy, zarówno na etapie postępowania przygotowawczego, jak i jurysdykcyjnego. Obejmują m.in. koszty doręczenia wezwań i innych pism, przejazdów sędziów, stron, konwojowania podejrzanych i oskarżonych, przechowywania zajętych przedmiotów, ogłoszeń w prasie, radiu i telewizji, należności świadków i tłumaczy, koszty pobytu w zakładzie psychiatrycznym na obserwacji, koszty postępowania mediacyjnego, należności świadków i tłumaczy, koszty opinii sporządzonych przez biegłych, opłaty za udzielenie informacji z rejestru skazanych, koszty obrony z urzędu, ryczałt kuratora za przeprowadzenie wywiadu środowiskowego i inne. Wskazane wydatki, jak pokazuje praktyka sądowa, są często bardzo wysokie, szczególnie w sprawach, gdzie występuje wielu oskarżonych (podejrzanych), a są one do czasu wydania wyroku przez sąd pierwszej instancji „kredytowane” w sprawach karnych przez Skarb Państwa. Dopiero w orzeczeniu kończącym postępowanie sąd, zgodnie z normą art. 626 § 1 K.p.k., rozstrzyga o kosztach procesu, zaś w bardzo wielu przypadkach sądy korzystają z uregulowania zawartego w art. 624 K.p.k., albowiem istnieją przesłanki do zwolnienia oskarżonych od zapłaty kosztów sądowych i tym samym stanowią one obciążenie dla Skarbu Państwa. Koszty te pokrywają w ostateczności wszyscy podatnicy. Natomiast należności takie, jak grzywna, nawiązki i inne generowane są dopiero w orzeczeniu kończącym postępowanie i obciążają bezpośrednio oskarżonego, stanowiąc „nieplanowany” przychód Skarbu Państwa, albo zadośćuczynienie na rzecz pokrzywdzonych lub innych instytucji w związku z wyrządzeniem szkody przez sprawcę. Ponadto grzywna może zostać wyegzekwowana w inny sposób, zaś należności sądowe już nie – w razie niemożności ich ściągnięcia, ulegają umorzeniu. Dlatego zasadne wydaje się, aby wyegzekwowane kwoty w pierwszej kolejności zaliczane były na poczet należności sądowych.

Jednocześnie wobec tego, że egzekucja prowadzona będzie na podstawie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji, przed należnościami wskazanymi powyżej, z uzyskanej kwoty zaspokojone będą koszty egzekucyjne.

12. Zmiana w art. 38 § 2, w art. 67 § 3, w art. 91 pkt 4, w art. 92 pkt 4 i 5, w art. 98, w art. 136 § 1 polegająca na zastąpieniu wyrazu „sportowe” wyrazami „z zakresu kultury fizycznej” ma charakter redakcyjny i wynika z konieczności dostosowania terminologii występującej w Kodeksie karnym wykonawczym do terminologii zawartej w ustawie z dnia 18 stycznia 1996 r. o kulturze fizycznej (Dz. U. z 2001r. Nr 81, poz. 889).

13. Zmiana treści art. 44 K.k.w. jest następstwem przekazania urzędowi skarbowemu kompetencji w zakresie wykonania kar pieniężnych. Proponowane w § 1 tego przepisu skrócenie terminu do uiszczenia grzywny z 30 do 14 dni w znacznym stopniu przyśpieszy i usprawni postępowanie wykonawcze w tym zakresie.

Proponowane brzmienie przepisów art. art. 45, 46, 47 i 49 K.k.w. stanowi konsekwencję powyżej opisanych zmian – tj. wprowadzenia do Kodeksu karnego obowiązku określania przez sąd w wyroku tak zastępczej kary pozbawienia wolności, jak i wymiaru pracy społecznie użytecznej, na wypadek nieuiszczenia grzywny w terminie oraz wprowadzenia egzekucji grzywny przez urzędy skarbowe.

14. Istotnym usprawnieniem ścigalności grzywny jest proponowana rezygnacja z instytucji jej odraczania. Odroczenie wykonania kary grzywny w żaden sposób nie poprawia skuteczności jej wyegzekwowania, a powoduje jedynie przedłużenie czasu trwania postępowania wykonawczego. W istocie, w obecnym stanie prawnym odraczanie grzywny stanowi w istocie wybieg skazanych polegający na przedłużaniu jej zapłaty. Praktyka wskazuje, że mimo alternatywnego ujęcia, skazani na karę grzywny zamiennie korzystają z instytucji odroczenia grzywny i rozłożenia jej na raty, co powoduje, że wykonanie kary odwleka się niejednokrotnie na okres wielu miesięcy. Pamiętać również należy, że samo złożenie wniosku o rozłożenie grzywny na raty połączone z wdrożeniem procedury w tym zakresie spowoduje

faktyczne odroczenie wykonania tej kary do czasu rozstrzygnięcia tego wniosku.

Ponadto, zarówno w postępowaniu karnym jak i w postępowaniu wykonawczym należy mieć na uwadze szybkość i nieuchronność zarówno orzeczenia jak i wykonania kary. Odwlekanie wykonania kary, w tym także, na skutek działań skazanego, bez dostatecznie ważnych powodów, jest sprzeczne z zasadą osądzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki (art. 45 ust. 1 Konstytucji), czy rozpatrzenia sprawy w rozsądnym terminie (art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności – Dz. U.

z 1993 r., Nr 61, poz. 284, z późn. zm.) oraz z powinnością bezzwłocznego wykonania wyroku (art. 9 § 1 K.k.w.).

Nie można także pominąć argumentu, że jak najszybsze wykonanie orzeczonej kary leży w interesie samego skazanego, chociażby biorąc pod uwagę kwestie związane z zatarciem skazania.

Wskazać również należy, że zgodnie z dyrektywą wyrażoną w art. 58 § 2 Kodeksu karnego, kary grzywny nie orzeka się, jeżeli dochody sprawcy, jego stosunki majątkowe lub możliwości zarobkowe uzasadniają przypuszczenie, że sprawca nie uiści grzywny i nie będzie jej można ściągnąć w drodze egzekucji. Wobec tego zasadne jest twierdzenie, że jeżeli w wyroku orzeczono wobec sprawcy karę grzywny, to jego dochody, stosunki majątkowe i możliwości zarobkowe pozwalają mu na jej uiszczenie. Projektowane zmiany zmierzają, co wskazano wyżej, do jak najszybszego wykonania orzeczenia, wobec czego między wydaniem orzeczenia a jego wykonaniem okoliczności te nie powinny ulec zmianie, a więc nie ma podstaw do dalszego utrzymywania instytucji odroczenia wykonania kary grzywny.

Zaznaczyć też trzeba, że w przypadku zaistnienia długotrwałej przeszkody w wykonaniu kary grzywny zastosowanie będzie miał art. 15 § 2 K.k.w. zawieszenie postępowania wykonawczego.

Decyzje w przedmiocie rozkładania grzywny na raty w znacznym stopniu przyczyniają się do skuteczności wykonania kary grzywny bez uciekania się

do stosowania jej zastępczych form. Decyzje o rozłożeniu grzywny na raty i odwołaniu takiego rozłożenia będą należeć do urzędu skarbowego.

Za takim rozwiązaniem przemawiają przede wszystkim względy natury praktycznej. Podstawową bowiem przesłanką rozłożenia grzywny na raty jest pozytywne ustalenie, że natychmiastowe jej ściągnięcie pociągnęłoby dla skazanego lub jego rodziny zbyt ciężkie skutki. Sformułowanie to, mające postać klauzuli generalnej, nakłada na organ orzekający obowiązek ustalenia, na podstawie obrazu stanu majątkowego skazanego, a przede wszystkim danych dotyczących faktycznych jego zarobków, innych głównych i dodatkowych źródeł dochodów, istnienia majątku odrębnego, bądź wspólnego skazanego i jego małżonka mogącego być przedmiotem egzekucji, czy wymieniona przesłanka występuje w konkretnym przypadku. Tak sformułowana przesłanka oznacza również zakaz rozkładania grzywny na raty, gdy zgromadzony materiał dowodowy wskazuje, że skazany jest w stanie uiścić grzywnę jednorazowo.

Organy skarbowe, jak już wspomniano we wcześniejszej części uzasadnienia, z racji wykonywanych obowiązków posiadają szereg informacji o sytuacji majątkowej obywateli.

Ustalenie zatem sytuacji materialnej skazanych, w zakresie niezbędnym do podjęcia prawidłowej decyzji w przedmiocie rozłożenia grzywny na raty, sprowadzać się będzie do sprawdzenia informacji, w posiadaniu których organy podatkowe już się znajdują.

Proponowana regulacja pozostaje w zgodzie z Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej. W myśl art. 175 ust. 1 Konstytucji RP wymiar sprawiedliwości sprawują sądy. Przez pojęcie „wymiar sprawiedliwości” należy rozumieć wydawanie wiążących i ostatecznych rozstrzygnięć o sprawie. Nie jest zatem sprawowaniem wymiaru sprawiedliwości wydawanie rozstrzygnięć przez inny organ niż sądowy, gdy rozstrzygnięcia tego organu nie mają waloru ostateczności. W doktrynie przyjmuje się, że sądom musi przysługiwać pozycja nadrzędna „konkretyzująca się głównie w możliwości zbadania prawidłowości lub legalności rozstrzygnięcia pozasądowego” (Konstytucja R.P. Komentarz, Wydawnictwo Sejmowe 2005 r., komentarz do art. 175 Konstytucji i powołana tam literatura).

W omawianym projekcie uprawnienia urzędu skarbowego do rozkładania grzywny na raty, choć niewątpliwie o charakterze rozstrzygającym, są jednak ściśle związane z wykonaniem orzeczenia sądowego. Sprowadzają się bowiem do ustalenia, bądź odmowy ustalenia odleglejszego terminu wykonania orzeczonej kary grzywny w sposób ratalny.

Przekazanie urzędowi skarbowemu decyzji w przedmiocie rozłożenia grzywny na raty łączy się z koniecznością zapewnienia sądowej kontroli tych decyzji.

Projektowana zmiana przepisów Kodeksu karnego wykonawczego przewiduje, że rozstrzygnięcia – decyzje urzędu skarbowego o rozłożeniu, bądź odmowie rozłożenia grzywny na raty nie są ostateczne i na skutek skargi stron będą poddane kontroli sądowej pod względem ich zgodności zarówno z prawem materialnym, jak i procesowym. Sąd będzie również kontrolował podstawy faktyczne takich decyzji (art. 50a). Do sądu, zatem będzie należało wydanie ostatecznego orzeczenia w tej kwestii.

Zważywszy na fakt funkcjonowania w ramach prawa karnego wykonawczego nie tylko środka odwoławczego, jakim jest zażalenie, ale również środka zaskarżenia w postaci skargi nie jest uzasadnione wprowadzanie nowych regulacji prawnych w zakresie szeroko rozumianego systemu środków zaskarżenia. Prawidłową kontrolę decyzji urzędu skarbowego w przedmiocie rozłożenia grzywny na raty zapewnia skarga, przy jednoczesnym rozszerzeniu podstaw do jej wniesienia oraz kręgu uprawnionych do niej podmiotów (proponowany art. 50a K.k.w.). Równość stron postępowania wykonawczego wymaga bowiem, aby prawo do wniesienia skargi na decyzję urzędu skarbowego w przedmiocie rozłożenia grzywny na raty było przyznane także prokuratorowi. Nie jest ponadto wystarczające w celu przeprowadzenia kompleksowej kontroli wydanej decyzji poprzestanie na badaniu jej zgodności z prawem, jak w wypadkach skarg składanych dotąd w oparciu o art. 7 K.k.w. Niezbędne zatem stało się wprowadzenie, poza istniejącą podstawą skargi w postaci niezgodności z prawem, dwóch innych podstaw zaskarżenia decyzji urzędu skarbowego, a mianowicie błędu w ustaleniach faktycznych i obrazy przepisów postępowania. Podstawy te mają jednak węższy zakres niż analogiczne obowiązujące w Kodeksie

postępowania karnego, gdyż wymagają również wpływu uchybienia na treść wydanej decyzji, a nie tylko możliwości takiego wpływu.

Wprowadzenie regulacji zakładających prowadzenie egzekucji grzywny przez urzędy skarbowe wymaga również dostosowania brzmienia przepisów dotyczących zbiegu egzekucji prowadzonej przez urząd skarbowy i przez komornika, a także zbiegu zabezpieczenia. Zabezpieczenie w jednym postanowieniu zarówno grożącego przepadku, jak i grzywny, wykonywanych przez urząd skarbowy, jak i grożących orzeczeń, dla których wykonania właściwy jest komornik, uzasadnia możliwość zlecenia wykonania zabezpieczenia w całości urzędowi skarbowemu. Tego rodzaju zabezpieczenie, dokonane przez urząd skarbowy, a zatem organ właściwy do egzekucji jedynie części zabezpieczonych przyszłych orzeczeń, pozwala przewidywać przeprowadzenie również sprawnej egzekucji nie tylko grzywny i przepadku, ale również orzeczeń, dla których wykonania właściwy jest komornik. Fakt dokonania zabezpieczenia grożących orzeczeń przepadku, grzywny, a także pozostałych określonych w art. 195a § 1 K.k.w., uzasadnia zatem konieczność prowadzenia dalszych czynności egzekucyjnych w zakresie już zabezpieczonym przez organ, który dokonał zabezpieczenia. Wprowadzając powyżej omówioną regulację należało jednocześnie dokonać stosownej zmiany w art. 292 § 1 K.p.k.

Przyjęte założenie o przekazaniu urzędom skarbowym kompetencji w zakresie ścigalności kar pieniężnych wymagało ponadto dokonania koniecznych korekt w przepisach dotyczących wykonania zasądzonych należności sądowych i kary porządkowej (art.206 K.k.w.). Przepisy te mają w istocie charakter norm odsyłających do przepisów regulujących wykonanie grzywny. W kompetencji sądów należało pozostawić konsekwentnie, również decyzje w zakresie umorzenia należności. Nie może ich podejmować organ pozasądowy, gdyż byłaby to nieuprawniona ingerencja w merytoryczne orzeczenie sądu – wyrok lub postanowienie.

15. Proponowane zmiany przepisów Kodeksu karnego wykonawczego w zakresie wykonywania kary ograniczenia wolności są konsekwencją propozycji zmian dotyczących tej problematyki w Kodeksie karnym, o czym

będzie mowa poniżej. Jednocześnie chodzi o uproszczenie dotychczasowych procedur.

Po pierwsze projekt zakłada zmianę art. 53 K.k.w. Dotychczas przepis ten określa cele kary ograniczenia wolności, obowiązki skazanego oraz czynności wykonywane przez sąd we wstępnej fazie wykonywania kary ograniczenia wolności. Proponowana zmiana § 1 ma charakter jedynie redakcyjny, polega na skreśleniu wyrazu „jego”. Natomiast w nowo brzmiącym § 3 wpisano obowiązki skazanego w czasie wykonywania nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społeczne. Obecnie zapisy te zamieszczone są w Kodeksie karnym (w art. 34 § 2), jednak dotyczą postępowania wykonawczego, więc ze względów systemowych przeniesienie ich do Kodeksu karnego wykonawczego jest celowe. Chcąc jednocześnie usprawnić i odformalizować postępowanie, proponuje się zmianę kompetencji w przedmiocie wyrażania zgody na zmianę miejsca pobytu przez skazanego oraz odbierania od niego wyjaśnień dotyczących przebiegu odbywania kary – zamiast sądu, robiłby to kurator.

Za celowe należy uznać przy okazji ujednoczenie zapisów odnoszących się do zawodowego kuratora sądowego, co do którego w części przepisów używano określenia „kurator”, a w innych – „zawodowy kurator sądowy”. Proponuje się, by wszystkie czynności związane z wykonywaniem kary ograniczenia wolności były zastrzeżone jedynie dla sądowego kuratora zawodowego.

Nowe brzmienie w projekcie otrzymał również art. 55 K.k.w. W § 1 pozostawia on bez zmian właściwość miejscową i rzeczową sądu w zakresie nadzoru nad wykonywaniem kary ograniczenia wolności, a dokonana w nim zmiana ma jedynie charakter redakcyjny. Natomiast zapisanie w § 2 i 3, że sąd przesyła odpis prawomocnego wyroku właściwemu sądowemu kuratorowi zawodowemu w celu wykonania nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społeczne, zaś kurator ten wykonuje czynności związane z kontrolowaniem tej pracy, pozwoli przyspieszyć i uprościć procedurę wykonywania kary ograniczenia wolności.

Projekt zmienia także brzmienie art. 56 K.k.w. Przepis ten określa miejsca wykonywania nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społeczne.

Właściwe organy gminy, tj. wójtowie, burmistrzowie i prezydenci miast, miałyby obowiązek kierowania do pracy skazanych do pracy w podmiotach, dla których organ gminy jest organem założycielskim. Przepis § 2 art. 56 przewiduje, że właściwe organy gminy mogłyby również pozyskać inne miejsca pracy dla skazanych w państwowych lub samorządowych jednostkach organizacyjnych, spółkach prawa handlowego, placówkach opiekuńczo-wychowawczych, młodzieżowych ośrodkach socjoterapii, placówkach służby zdrowia, jednostkach organizacyjnych opieki społecznej, kościołach i związkach wyznaniowych, fundacjach, stowarzyszeniach lub innych instytucjach albo organizacjach niosących pomoc charytatywną względnie reprezentujących społeczność lokalną – o ile wyrażą na to zgodę. Proponowane zapisy art. 56 § 1 i 2 K.k.w. mają na celu zwiększenie liczby miejsc pracy. Zarówno zapewnienie, jak i pozyskiwanie nowych miejsc pracy będzie należało do samorządu. Władze samorządowe zwykle dysponują większą niż kuratorzy wiedzą o działających na ich terenie podmiotach, w których ze względu na ich potrzeby lub sytuację materialną, należy wykorzystać nieodpłatną pracę skazanych.

Zgodnie z proponowanym brzmieniem art. 56a § 1 K.k.w., koszty związane z ubezpieczeniem skazanych od następstw nieszczęśliwych wypadków ponosiłby Skarb Państwa. W § 2 zawarto delegację dla Ministra Sprawiedliwości, który określiłby zasady i tryb ubezpieczania od następstw nieszczęśliwych wypadków skazanych wykonujących nieodpłatną, kontrolowaną pracę na cel społeczny oraz pracę społecznie użyteczną. Taka regulacja ma na celu zwiększenie liczby miejsc pracy dla skazanych. Obecnie obowiązujące przepisy wykonawcze nakładają obowiązek ubezpieczenia skazanych na podmioty, gdzie wykonywana jest praca. W praktyce obowiązek ten nie jest respektowany, głównie z uwagi na brak środków na pokrycie kosztów ubezpieczenia. Z powołanych wcześniej opinii sędziów, kuratorów i organów samorządu terytorialnego wynika, że jednym z głównych utrudnień w efektywnym wykonaniu kary ograniczenia wolności jest ponoszony przez podmiot zatrudniający koszt ubezpieczenia skazanych.

Artykuł 57 określa w § 1 obowiązki kuratora, natomiast w § 2 stanowi o możliwości zarządzenia wykonania zastępczej kary pozbawienia wolności w razie odmowy podjęcia pracy przez skazanego. Zgodnie z proponowanym brzmieniem § 3, zmiana rodzaju i miejsca pracy może nastąpić wyjątkowo. Wskazanie rodzaju, miejsca i terminu rozpoczęcia pracy oraz pouczenie o konsekwencjach wynikających z uchylenia się od jej wykonywania należy – zgodnie z proponowanymi zmianami – do kuratora. Dotychczasowe przepisy nakładają obowiązki w tym zakresie na sąd. Zmiany przewidziane w projekcie, z jednej strony odciążą sąd od wykonywania stosunkowo czasochłonnych czynności, a jednocześnie usprawnią wykonanie kary ograniczenia wolności. Kurator bezpośrednio monitorujący wykonanie tej kary

i utrzymujący kontakt z podmiotami, w których wykonywana jest praca, będzie dysponował wiedzą o wolnych miejscach pracy, jej rodzaju, co uzasadnia przekazanie mu kompetencji w zakresie kierowania skazanymi do konkretnych miejsc.

Projekt wprowadza w art. 57a K.k.w. uzupełnienie przepisu § 1 oraz dodanie § 3. Zgodnie z proponowanymi zmianami § 1, do okresu odbywania kary wlicza się okresy, w których skazany rzeczywiście świadczył wskazaną pracę. Natomiast § 3 w proponowanym brzmieniu stanowi, że praca może odbywać się również w dni ustawowo wolne od pracy oraz w dni wolne od pracy u danego pracodawcy np. w soboty. Zgodnie z art. 1 pkt 2 ustawy z dnia 18 stycznia 1951 r. o dniach wolnych od pracy (Dz. U. Nr 4, poz. 28, z późn. zm.), niedziele są dniami wolnymi od pracy. Potrzeba wprowadzenia obu zapisów wynika z różnej praktyki w regulowanym zakresie.

W art. 58 K.k.w. określono podstawowe obowiązki organu gminy oraz podmiotów, w których jest wykonywana praca, a w § 3 zamieszczono delegację do wydania aktu wykonawczego, który dokładnie ureguluje te kwestie.

Zmiana art. 61 K.k.w. jest konsekwencją skreślenia w projekcie zmian Kodeksu karnego art. 36 (o czym poniżej). Z tego powodu dotychczasowy zapis § 1 stał się bezprzedmiotowy, natomiast zapis § 2 wymagał zmiany,

wynikającej z wprowadzenia tygodniowego zamiast miesięcznego wymiaru pracy.

Projekt przewiduje zmianę art. 62 K.k.w. oraz uchylenie art. 63 i ograniczenie możliwości odroczenia i przerwania wykonania kary ograniczenia wolności jedynie w wypadku powołania do czynnej służby wojskowej. W pozostałych przypadkach, jeżeli kara ograniczenia wolności nie będzie mogła być wykonywana będzie istnieć możliwość zawieszenia postępowania wykonawczego.

Takie rygorystyczne potraktowanie możliwości odroczenia i udzielenia przerwy w odbywaniu kary ograniczenia wolności ma na celu przyspieszenie jej wykonania. Nie można pominąć, że kara ta może być orzeczona w maksymalnym wymiarze 24 miesięcy, a zatem przepisy wykonawcze powinny minimalizować możliwości przedłużania jej wykonania.

Wskazać należy, że zgodnie z dyrektywą projektowanego art. 35 § 2 K.k., kary ograniczenia wolności polegającej na wykonywaniu pracy społecznie użytecznej nie orzeka się, jeżeli stan zdrowia oskarżonego lub jego właściwości i warunki osobiste uzasadniają przekonanie, że nie będzie mógł jej wykonać. Wobec tego zasadne jest twierdzenie, że jeżeli w wyroku orzeczono wobec sprawcy karę ograniczenia wolności, to skazany może tę karę, w postaci pracy społecznie użytecznej, wykonywać. Projektowane zmiany zmierzają, co wskazywano wyżej, do jak najszybszego wykonania orzeczenia, wobec czego między wydaniem orzeczenia a jego wykonaniem okoliczności te nie powinny ulec zmianie.

Zaznaczyć trzeba, że jeżeli jednak po wydaniu wyroku zaistnieją okoliczności uniemożliwiające wykonanie kary ograniczenia wolności (np. choroba skazanego), zastosowanie może mieć przepis art. 15 § 2 K.k.w. przewidujący zawieszenie postępowania wykonawczego. Instytucja zawieszenia postępowania wykonawczego w zakresie kary ograniczenia wolności oraz instytucja odroczenia (przerwy) wykonania tej kary są na tyle zbliżone, że w zasadzie mogą być stosowane zamiennie, a więc nie ma aksjologicznego uzasadnienia do dalszego równoległego ich istnienia.

Pozostawienie możliwości odroczenia (przerwania) wykonania kary ograniczenia wolności w wypadku powołania skazanego do czynnej służby

wojskowej jest uzasadnione faktem, że jest to w zasadzie jedyna przyczyna uniemożliwiająca wykonywanie tej kary, której czas trwania można z góry określić.

Projekt pozostawia w art. 63a K.k.w. możliwość zamiany, w szczególnie uzasadnionych wypadkach, obowiązku wykonywania nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społeczne na potrącenia wynagrodzenia za pracę oraz potrącenia wynagrodzenia za pracę na obowiązek nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społeczne, przy czym dotychczasowa treść tego przepisu został zmieniona. Zmiany te wynikają z przyjęcia w projektowanych zmianach przepisów Kodeksu karnego tygodniowego wymiaru czasu pracy. Zaproponowano również podzielenie treści na dwa paragrafy, ponieważ odnoszą się do dwóch różnych sytuacji. Projekt nie wskazuje sposobu przeliczania godzin pracy na procent potrącanego wynagrodzenia, ponieważ trudno znaleźć sprawiedliwe proporcje. Również Kodeks karny nie przewiduje szczególnych dyrektyw, dotyczących wymiaru nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społeczne bądź potrąceń wynagrodzenia za pracę.

Z praktyki wiadomo, że kara ta jest orzekana wobec osób, których sytuacja materialna nie pozwala na ściągnięcie grzywny. Określenie proporcjonalnych zasad zamiany godzin pracy na potrącenia mogłoby spowodować, że skazanym, wobec których orzeczono w maksymalnym wymiarze obowiązek pracy, potrącanoby odpowiednio wysoką część wynagrodzenia, mimo że niższe potrącenia byłyby wystarczająco dolegliwe. Projekt pozostawia decyzję w tym przedmiocie sądowi, który określi wymiar pracy bądź potrąceń w granicach przewidzianych w art. 35 § 1 i 3 Kodeksu karnego. Jednocześnie projekt przewiduje udział w posiedzeniu sądu w tym przedmiocie prokuratora, skazanego, kuratora i jego obrońcy, co umożliwi poznanie sytuacji majątkowej skazanego i wydanie sprawiedliwego orzeczenia. Ze względu na wagę orzeczenia, projekt przewiduje możliwość jego zaskarżenia.

Skreślenie art. 64 jest również skutkiem skreślenia w projekcie art. 36 Kodeksu karnego, o czym już była mowa.

Zmiana art. 65 § 1 K.k.w. jest także konsekwencją zmian przewidzianych w Kodeksie karnym. Skoro, bowiem zrezygnowano z grzywny jako kary zastępczej i nałożono na sąd obowiązek określania w wyroku zastępczej kary pozbawienia wolności, w razie uchylania się przez skazanego od wykonywania kary, rolą sądu w postępowaniu wykonawczym będzie tylko zarządzenie wykonania zastępczej kary pozbawienia wolności. Waga tego rodzaju orzeczenia wymaga zapewnienia udziału w posiedzeniu prokuratora, skazanego i jego obrońcy oraz możliwości wniesienia zażalenia. Postanowienie to byłoby wykonalne z chwilą uprawomocnienia.

Zmiana brzmienia art. 66 K.k.w. jest podyktowana potrzebą doprecyzowania dotychczasowych przepisów oraz dostosowania ich do proponowanych wcześniej zmian.

16. Proponowane w art. 76 zmiany z zakresu działania komisji penitencjarnej są podyktowane koniecznością ujednoczenia zadań komisji w zakresie podejmowania decyzji wobec skazanych odbywających karę pozbawienia wolności w systemie programowanego oddziaływania i terapeutycznym. Należy także zwrócić uwagę na fakt, że w przypadku kierowania do nauczania, komisja penitencjarna powinna posiadać również uprawnienia do wycofywania z nauczania. Ponadto konieczne wydaje się ustalenie przez komisję penitencjarną indywidualnych programów oddziaływania wobec skazanego oraz dokonywanie oceny realizacji powyższych programów. Wychowawca działu penitencjarnego lub terapeutycznego dysponuje bowiem odpowiednim przygotowaniem zawodowym oraz jest osobą najlepiej zorientowaną, jakie aktualne zadania powinien realizować skazany w celu odpowiedniego przygotowania się do readaptacji społecznej oraz jakim oddziaływanom penitencjarnym powinien być poddany. Dodanie do zadań komisji penitencjarnej zadania w postaci określania prognozy społeczno – kryminologicznej skazanego w związku z nabyciem przez niego uprawnień do warunkowego zwolnienia, usankcjonuje stosowaną w tym zakresie praktykę w jednostkach penitencjarnych. Dodać należy, że prognozowanie kryminologiczno-społeczne ma istotny wpływ na decyzję dyrektora zakładu karnego w sprawie wnioskowania o warunkowe przedterminowe zwolnienie.

Proponowane zmiany mają jednocześnie na celu wykazanie – istotnego z punktu widzenia praktyki – związku między dokonaniem oceny okresowej postępów skazanego w procesie resocjalizacji a możliwością przeniesienia go do innego typu zakładu karnego. Aktualne brzmienie przepisu wskazuje, że nie jest konieczne dokonanie powyższej oceny, a ponadto nie jest oczywiste, przez kogo może zostać podjęta decyzja w sprawie przeniesienia i w jakiej formie.

17. Zaproponowana zmiana w treści art. 79 ma na celu pozostawienie każdorazowo do decyzji sądu polecenia doprowadzenia skazanego do odbycia kary bez uprzedniego wezwania do aresztu śledczego. Wskazanie w przepisie dotychczasowym zapisu „w uzasadnionych wypadkach” rodzi dyskusje i polemikę, co do tego, co należy uznać za taki wypadek. Tymczasem pozostawienie ocenie sądu celowości rezygnacji z wzywania skazanego na rzecz doprowadzenia i tak zawiera potrzebę przemyślenia decyzji, a należy przede wszystkim pamiętać, że chodzi przecież o wykonanie prawomocnie orzeczonej kary.

Po skazaniu wyrokiem prawomocnym sąd, kierując karę do wykonania i zobowiązując skazanego do stawienia się w wyznaczonym terminie do odbywania kary, nie posiada wiedzy, jaka będzie decyzja klasyfikacyjna Komisji Penitencjarnej i w jakiego rodzaju, i w jakim typie zakładu karnego skazany będzie odbywał karę. Kierowanie skazanego do stawienia się do odbycia kary w najbliższym dla jego miejsca zamieszkania zakładzie karnym doprowadzałoby do sytuacji, że np. recydywiści zgłaszaliby się do zakładów dla młodocianych itp., konieczne więc stało się wskazanie, że miejscem stawiennictwa skazanego powinien być areszt śledczy położony najbliżej jego miejsca zamieszkania.

Do rzadkości należą przypadki, że sąd w wyroku określa rodzaj i typ zakładu karnego, w którym skazany ma odbywać karę (art. 62 K.k.) – a tylko w takim przypadku sąd mógłby wskazać skazanemu odpowiedni zakład karny, do którego ma on się stawić. Ponadto należy zauważyć, że zgłoszenie się do aresztu śledczego najczęściej stanowi ułatwienie dla skazanego - mniejsze koszty stawienia się do odbycia kary.

Kolejnym argumentem jest często w praktyce występująca sytuacja, że skazani nie zgłaszają się, lecz są doprowadzani do odbycia kary. W takich przypadkach doprowadzenie do zakładu karnego, w szczególności typu półotwartego lub otwartego, połączone byłoby z ewentualną możliwością ucieczki doprowadzonego (zakłady te nie mają odpowiednich zabezpieczeń ochronnych).

Aktualnie problematyka ta jest uregulowana w regulaminie organizacyjno-porządkowym wykonywania kary pozbawienia wolności (§ 7 ust. 1) oraz w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 stycznia 2004 r. w sprawie czynności administracyjnych związanych z wykonywaniem tymczasowego aresztowania oraz kar i środków przymusu skutkujących pozbawieniem wolności oraz dokumentowaniem tych czynności (Dz. U. Nr 15, poz. 142) – § 11 ust. 3 i § 12 ust. 3 i należałoby te zapisy przenieść do ustawy.

Przedmiotowa zmiana implikuje także konieczność doprecyzowania w art. 79a § 1 i 79 ab § 1 K.k.w., że czynności, o których mowa w tych przepisach będą wykonywane w areszcie śledczym.

18. Zmieniając art. 80 § 1 i 1a doprecyzowano ich treść w taki sposób, aby wyroki były wykonywane w kolejności ich wpływu. W związku z treścią art. 15 § 4 Kodeksu karnego wykonawczego, wykonywanie kar zgodnie z kolejnością, w jakiej uprawomocniły się orzeczenia, którymi wymierzono te kary, nie znajduje obecnie uzasadnienia. Proponowana zmiana spowoduje istotne uproszczenie w zakresie sposobu wprowadzania orzeczeń do wykonania, w szczególności spowoduje znaczne zmniejszenie się liczby przypadków, kiedy należy dokonać nowego obliczenia okresu wykonywania kary i przez to znacząco zmniejszy się liczba czynności administracyjnych zarówno po stronie jednostek penitencjarnych, jak i w sądach. Należy też spodziewać się, że w wyniku takiej zmiany zmniejszy się liczba wniosków o wyjaśnienie wątpliwości, kierowanych w trybie art. 13 Kodeksu karnego wykonawczego. Proponowana zmiana umożliwi również wykonanie kar w sposób zgodny z treścią wyroku, zwiększając prawdopodobieństwo uiszczenia kar zastępczych oraz w sposób znacząco zmniejszy liczbę przypadków, gdy konieczne jest zarządzanie zmiany kolejności wykonania kary.

19. Jeżeli chodzi o propozycję dotyczącą treści art. 86 § 2 K.k.w., to wskazać należy, że w dotychczasowym brzmieniu tego przepisu nie przewidziano wcale możliwości odbywania kary w zakładzie dla recydywistów penitencjarnych przez osoby pierwszy raz karane, ale wymienione w art. 65 Kodeksu karnego. Odwrotna możliwość, a więc dopuszczenie odbywania kary przez recydywistów penitencjarnych w zakładzie karnym dla pierwszy raz karanych, jest w przepisie wskazana i uzasadniają ją szczególne względy resocjalizacyjne. Tymczasem założeniem art. 65 K.k. jest szczególne traktowanie wymienionych w nim skazanych w zakresie wymiaru kary, środków karnych i środków związanych z poddaniem próbie, tak jak recydywistów, i to z art. 64 § 2 K.k. Podstawą takiego rozwiązania jest uznanie przez ustawodawcę, że są to skazani wykazujący znaczny stopień demoralizacji i zagrożenia społecznego, wymagający intensywnych oddziaływań wychowawczo-resocjalizacyjnych. Powinna, zatem istnieć również możliwość osadzania takich skazanych w zakładach dla recydywistów penitencjarnych w przypadkach, kiedy taka potrzeba będzie uzasadniona.
20. Zaproponowana zmiana art. 88 związana jest z realizacją przez Służbę Więzienną zapisów normatywnych zawartych w ustawie z dnia 25 czerwca 1997 r. o świadku koronnym. Mając na względzie wykonywanie przez Służbę Więzienną, zadań wynikających ze wzmiankowanej ustawy o świadku koronnym, znowelizowano również art. 88a (dodanie § 3), art. 100 (dodanie § 2) i art. 212a (dodanie § 5) Kodeksu karnego wykonawczego.
21. Proponowana zmiana treści art. 88a § 2 (oraz 212a § 3 i 4) Kodeksu karnego wykonawczego, ma na względzie – oprócz zmian natury redakcyjnej, tj. uproszczenie nazewnictwa stosowanego w Kodeksie karnym wykonawczym, przez zastąpienie szerokiego pojęcia „skazany/tymczasowo aresztowany, którego właściwości, warunki osobiste, motywacje ...” terminem „skazany/tymczasowo aresztowany niebezpieczny” jednoznaczne unormowanie kwestii, związanych z umieszczaniem w wyznaczonym oddziale lub celi zakładu karnego typu zamkniętego lub aresztu śledczego

również osób, które popełniły przestępstwo w zorganizowanej grupie albo związku mającym na celu popełnianie przestępstw (vide dodana lit. f).

22. Zaproponowana zmiana art. 88b pkt 1 i 3, 124 § 3 pkt 4, 136 § 3, 138 § 1 pkt 10, 143 § 3 pkt 4, 221 § 2 pkt 5 oraz 221a polegająca na skreśleniu w tych przepisach (także w art. 212b pkt 1 i 3) wyrazów „i sportu” - ma charakter redakcyjny i wynika z konieczności dostosowania terminologii występującej w Kodeksie karnym wykonawczym do terminologii zawartej w ustawie z dnia 18 stycznia 1996 r. o kulturze fizycznej.
23. Zmiana w art. 90 w pkt 3 ma charakter redakcyjny i polega na dostosowaniu brzmienia tego punktu do zwrotów występujących w ustawie z dnia 18 stycznia 2001 r. o kulturze fizycznej. Zmiana w pkt 7 i 9 zakłada obecnie odejście od obligatoryjnego obowiązku kontroli rozmów skazanych w trakcie widzeń oraz rozmów telefonicznych. W wyniku przyjęcia proponowanej zmiany Służba Więzienna będzie nadal zachowywać pełną kontrolę i możliwość odtworzenia treści każdej rozmowy telefonicznej wykonanej przez skazanego z terenu zakładu karnego (typu zamkniętego).
24. W związku z koniecznością usankcjonowania stosowanej obecnie praktyki kierowania do zakładu karnego typu zamkniętego skazanych, o których mówi przepis art. 96 § 1 (m.in. sprawcy tzw. „przestępstw seksualnych”), dodano w nim § 5.
25. Proponuje się zmianę redakcji art. 100 Kodeksu karnego wykonawczego - propozycja ta nie ogranicza stosowania zasady, o której mowa w wymienionym artykule Kodeksu i art. 165 § 1, kierowania skazanego do odbywania kary w zakładzie karnym położonym w miarę możliwości najbliższej miejsca zamieszkania, bądź przyszłego miejsca zamieszkania. Nie wprowadza również ograniczenia w prawidłowym rozmieszczaniu skazanych – zgodnie z zasadą ochrony społeczeństwa i bezpieczeństwa skazanych w zakładach karnych (unormowanie zawarte jest w art. 82 i 88 Kodeksu karnego wykonawczego). Proponowana zmiana wpłynie natomiast na bardziej racjonalne i uzasadnione względami resocjalizacyjnymi podejmowanie decyzji transportowych w przypadku rozpatrywania kolejnych próśb skazanych o zmianę jednostki penitencjarnej. Pozwoli również na ograniczenie liczby transportów zwłaszcza tych, które nie znajdują

uzasadnienia prowadzonymi wobec skazanego oddziaływaniami penitencjarnymi. W trudnej sytuacji utrzymującego się przeludnienia jednostek penitencjarnych, wprowadzi możliwość skrócenia okresu oczekiwania na przetransportowanie, a ponadto pozwoli na niezwłoczne zrealizowanie dyspozycji transportowej skazanych, którzy np. ze względu na trudną sytuację rodzinną (ciężka choroba członka rodziny i inne), wymagają pilnego przetransportowania.

26. Zmiana w art. 102 w pkt 6 ma charakter redakcyjny i polega na dostosowaniu brzmienia tego punktu do zwrotów występujących w ustawie z dnia 18 stycznia 2001 r. o kulturze fizycznej.
27. Nowelizacja art. 105a ma na celu ochronę osób niepełnoletnich przed szkodliwym wpływem środowiska więziennego realizowaną przez zapewnienie nadzoru osób dorosłych nad osobami niepełnoletnimi uczestniczącymi w widzeniu. Znowelizowano treść § 2, w którym unormowano zasady organizacji widzeń. Jednocześnie w § 6 dookreślono zasady postępowania z zakupionymi w trakcie widzenia artykułami żywnościowymi.
28. Zmianą § 9 w art. 115 nadano nowe brzmienie upoważnieniu ustawowemu, zawartemu w tym przepisie – propozycja ta dotyczy usunięcia z jej treści wyrazu „publiczne”. Obecna redakcja wzmiankowanego przepisu jest nieuzasadniona w kontekście treści art. 115 § 5 i stanowi także istotną przeszkodę w sytuacji, kiedy w otoczeniu jednostki penitencjarnej istnieją wyłącznie niepubliczne zakłady opieki zdrowotnej.
29. Proponuje się uregulować kwestie związane z obowiązkiem poddania się osób pozbawionych wolności badaniom na obecność w ich organizmie środków odurzających lub psychotropowych – vide art. 116 § 1 pkt 3 i dodany art. 116b. Obecnie bowiem nie ma przepisu, który nakładałby na skazanego, w sposób jednoznaczny, obowiązek poddania się badaniom na obecność narkotyków w organizmie. Zdarzają się natomiast przypadki odmowy skazanych poddania się takiemu badaniu. W przypadku odmowy skazanego (podejrzanego o używanie narkotyków) poddania się badaniu, administracja nie ma jasnej podstawy prawnej do dalszych działań. Przepis taki jest potrzebny również ze względu na nasilający się problem

przenikania narkotyków na teren zakładów karnych. Propozycja ma na celu uzupełnienie obecnych zapisów o regulacje dotyczące kwestii sprawdzania obecności narkotyków w organizmie osadzonego. Umieszczenie upoważnienia ustawowego dla Ministra Sprawiedliwości zakłada konieczność wzięcia pod uwagę zarówno szczegółowego określenia sposobu badania, jak i uwzględnienia problemu weryfikacji badania w przypadku podważania przez badanego wyniku wykonanego testu.

Proponuje się także unormować również w Kodeksie karnym wykonawczym kwestie związane z obejmowaniem uzależnionego skazanego leczeniem i rehabilitacją – vide dodany do art. 117 § 2. W dotychczas obowiązującym stanie prawnym, skazani uzależnieni oraz skazani z art. 197-203 Kodeksu karnego wykazujący zaburzenia preferencji seksualnych, są kierowani do terapii bezpośrednio po zapadnięciu wyroku skazującego. W przypadku skazanych odbywających dłuższe wyroki oznacza to, że odbywają oni terapię niekiedy na wiele lat przed opuszczeniem zakładu karnego. Po zakończeniu terapii, ponownie powracają, nierzadko na długo, do pobytu w warunkach izolacji penitencjarnej. W ten sposób zmiany postaw i zachowań stanowiące efekt odbytej terapii zanikają, a skazany, nie mając możliwości sprawdzenia nowo nabytych umiejętności, powraca do pierwotnych, negatywnych wzorców postępowania. Takie rozwiązanie jest z wielu powodów nieracjonalne, ponieważ obniża skuteczność terapii, uniemożliwia odbycie terapii przez skazanych z krótkimi wyrokami (ponieważ miejsca w oddziałach terapeutycznych są zajęte przez skazanych z długimi wyrokami, którzy mogliby jeszcze poczekać) a ponadto, uniemożliwia elastyczne wykorzystanie bazy terapeutycznej stanowiąc pośrednie źródło wielomiesięcznego okresu oczekiwania na możliwość odbycia terapii. Zaproponowane rozwiązanie wprowadza jako zasadę, że ww. skazani będą obejmowani terapią w końcowym, a nie początkowym okresie wykonywania kary pozbawienia wolności. Jest to rozwiązanie racjonalne, zgodne z rekomendacjami naukowymi i postulatami praktyków. Przyjęcie proponowanej zmiany przy okazji obecnej nowelizacji K.k.w. ma bardzo duże znaczenie, albowiem będzie miała ona bezpośredni, pozytywny wpływ na efektywność oddziaływań prowadzonych w ramach systemu

terapeutycznego, a tym samym będzie oznaczała lepsze wykorzystanie środków publicznych alokowanych na ten cel.

30. Mając na względzie potrzebę zwiększenia liczby skazanych pracujących w warunkach wolnościowych (tj. między innymi – poza aspektem ekonomicznym – również aspekt resocjalizacyjny) zmieniono treść art. 123a § 2 Kodeksu karnego wykonawczego, dodając do katalogu potencjalnych pracodawców również organizacje pożytku publicznego.
31. Zmiana tytułu oddziału 7 ma charakter redakcyjny i polega na dostosowaniu brzmienia tego punktu do zwrotów występujących w ustawie z dnia 18 stycznia 2001 r. o kulturze fizycznej.
32. Zmiana w art. 135 § 1 ma charakter redakcyjny i polega na dostosowaniu brzmienia tego punktu do zwrotów występujących w ustawie z dnia 18 stycznia 2001 r. o kulturze fizycznej.
33. Dotychczasowy katalog nagród dla skazanych i tymczasowo aresztowanych był bardzo zróżnicowany. Ujednolicono katalog tych nagród, a także wprowadzono nową gradację nagród – vide art. 138 § 1 i art. 221 § 2 Kodeksu karnego wykonawczego. Nowe brzmienie przepisu art. 138 § 1 jest podyktowane potrzebą zhierarchizowania i zracjonalizowania katalogu nagród wobec skazanych. Konieczne okazało się skatalogowanie ich w taki sposób, aby były one odzwierciedleniem ważności w procesie gradacji nagradzania skazanych.
34. Doprecyzowano treść przepisu art. 139 Kodeksu karnego wykonawczego – aktualnie obowiązujące przepisy sankcjonowały bowiem co najmniej niewłaściwą sytuację, w której recydywista skazany na karę pozbawienia wolności w wymiarze od 6 miesięcy do 1 roku pozbawienia wolności nie mógł skorzystać z przepustki, mógł natomiast z niej skorzystać, gdy wyrok nie przekraczał 6 miesięcy lub przekraczał 1 rok. Dodatkowo wskazano okresy, po upływie których skazany mógłby skorzystać z nagród zezwalających na opuszczenie zakładu karnego.

Proponowana zmiana art. 139 § 5 K.k.w. jest związana z propozycją zwiększenia wymiaru kary pozbawienia wolności do 25 lat (30 lat w przypadku kary łącznej) i ma na celu ograniczenie możliwości korzystania przez

skazanych na kary pozbawienia wolności w najwyższym wymiarze (a więc za najcięższe przestępstwa) z nagród określonych w art. 138 § 1 pkt 15 i 16 K.k.w. W związku ze znaczną długością pozostałej do odbycia kary pozbawienia wolności, w przypadku takich skazanych istnieje znaczne ryzyko, że po skorzystaniu z nagrody nie powrócą oni do jednostki penitencjarnej. Niezbędne jest więc ograniczenie wobec najbardziej niebezpiecznych sprawców możliwości opuszczenia zakładu karnego.

Z kolei w § 9 wzmiankowanego przepisu dokonano zmiany porządkującej – zgodnie z obecnym brzmieniem przepisu skazany, w przypadku sześciomiesięcznego lub dłuższego niepowrotu z widzenia/przepustki może od razu po powrocie do jednostki penitencjarnej ubiegać się o przyznanie kolejnego zezwolenia. Proponowana zmiana przewiduje, że z zezwolenia nie będzie on mógł korzystać przez okres 6 miesięcy liczony od dnia powrotu do zakładu karnego. Wprowadzono również przesłankę „usprawiedliwionej przyczyny” niepowrotu do jednostki penitencjarnej – za co najmniej niewskazane uznano bowiem „dodatkowe” karanie skazanego, który nie wrócił do zakładu karnego na czas z powodów od niego niezależnych i przyczyn, których nie mógł przewidzieć. Wzorem art. 144 § 4 Kodeksu karnego wykonawczego unormowano zasady pisemnego przyznawania nagród – dodany § 10.

Pozostałe zmiany w art. 139 są związane ze zmianą kolejności nagród w katalogu umieszczonym w art. 138. Uwaga ta dotyczy także proponowanej zmiany art. 140 § 1, 141 § 2, 168a § 1, 223a § 2 i 234 § 1 K.k.w.

35. W odniesieniu do propozycji dotyczących art. 141a K.k.w. należy wskazać, że w § 2 proponuje się zastąpić wyraz „osadzonych” wyrazem „skierowanych”.

Zmiana ta jest podyktowana faktem, że zgodnie z art. 76 § 1 pkt 1 K.k.w. komisja penitencjarna kieruje skazanych do odbywania kary we właściwym zakładzie karnym, tj. zakładzie karnym właściwym ze względu na jego rodzaj i typ.

Zmiana ta uwzględnia także zastrzeżenia praktyków co do niejednoznaczności brzmienia § 2 art. 141a, zatem celowe było wskazanie w treści tego przepisu, że na jego podstawie zezwolenia na opuszczenie zakładu karnego

mogą być udzielane tym osadzonym, którzy zostali już konkretnie zaklasyfikowani do zakładu karnego typu zamkniętego, a nie np. przebywają w takim zakładzie czasowo, bo z jakichś powodów zostali tam przetransportowani.

36. Ujednolicono katalog kar dla skazanych i tymczasowo aresztowanych oraz wprowadzono nową gradację kar dyscyplinarnych – art. 143 § 1 i art. 222 § 2 Kodeksu karnego wykonawczego. Dodatkowo, dokonując powyższych zmian, wyeliminowano sprzeczność między dotychczasowym brzmieniem art. 143 § 1 pkt 6 i art. 147 Kodeksu karnego wykonawczego (kwestie związane z okresem, po upływie którego kara dyscyplinarna nie może być wykonana – vide również znowelizowany art. 147). Dalej zauważyć trzeba, że wymierzanie tymczasowo aresztowanemu kary polegającej na pozbawieniu go korzystania z własnego wyżywienia, na okres do 14 dni, wydaje się być co najmniej niewłaściwym. Zgodnie bowiem z treścią art. 216 § 2 Kodeksu karnego wykonawczego, tymczasowo aresztowany może za zgodą organu, do którego dyspozycji pozostaje oraz dyrektora aresztu korzystać z wyżywienia, środków leczniczych i higieny, otrzymywanych spoza aresztu śledczego. Taka konstrukcja art. 216 § 2 powoduje, że nie można w formie kary dyscyplinarnej pozbawić czegoś, co nie jest prawem tymczasowo aresztowanego, a jedynie uprawnieniem możliwym do otrzymania w formie zgody organu dysponującego i dyrektora aresztu. Z tego też powodu zaproponowano skreślenie tej kary. Z kolei stosowanie wobec tymczasowo aresztowanego kary w postaci pozbawienia przyznanej ulgi, wydaje się nie mieć uzasadnienia. W Kodeksie karnym wykonawczym brak jest bowiem delegacji, aby tymczasowo aresztowanym przyznawać ulgi. Taka delegacja dotyczy wyłącznie skazanych – vide art. 141 Kodeksu karnego wykonawczego. Z tego też powodu proponuje się również skreślenie i tej kary. Przewidziana w projekcie zmiana polegająca na wykreśleniu z katalogu kar dyscyplinarnych kary obniżenia przypadającej skazanemu części wynagrodzenia, wynika z tego, że zdaniem projektodawcy dalsze funkcjonowanie tej kary w katalogu kar dyscyplinarnych jest nieuzasadnione. Pamiętać należy, że wynagrodzenie za pracę jest należnością szczególnie chronioną w systemie prawa. Obniżenie

wynagrodzenia i tak już niskiego (50 % minimalnego wynagrodzenia) nie wydaje się więc celowe, szczególnie biorąc pod uwagę resocjalizacyjny charakter pracy wykonywanej przez skazanych. Katalog kar dyscyplinarnych jest na tyle szeroki, że mimo usunięcia tej kary umożliwi stosowanie adekwatnej represji za przekroczenie przez skazanego dyscypliny w jednostce penitencjarnej.

W związku z powyższym niezbędna była stosowna zmiana art. 43 § 3 K.k.w.

W związku ze zmianą katalogu kar (dotychczasowy pkt 8 zmieniony został na pkt 7), niezbędna była zmiana przepisów art. 143 § 2 i 3, 144 § 1 i 145 § 5 K.k.w.

W § 1 art. 147 ustawodawca określił warunki, w jakich kary dyscyplinarne mogą być wykonane. Projektowany przepis § 4 uniemożliwia stosowanie tych zasad w przypadku wymierzenia kary pozbawienia możliwości otrzymania paczki żywnościowej w kwartale następującym bezpośrednio po kwartale, w którym kara została wymierzona. Inaczej mówiąc, reguła określona w § 1 nie będzie miała zastosowania, ponieważ od udzielenia tej kary do okresu jej wykonania może minąć nawet okres 3 miesięcy – istota tej kary polega na tym, że skazanego pozbawia się możliwości otrzymania następnej paczki.

37. W celu sprawniejszego oraz bardziej racjonalnego wykonywania kary pozbawienia wolności niezbędnym stało się dokonanie stosownych zmian w niektórych przepisach regulujących tą instytucję.

W art. 151 § 1 k.k.w. rezygnacja z zapisu „do 6 miesięcy” ma na celu wyeliminowanie kilkakrotnego orzekania w przedmiocie odroczenia wykonania kary w przypadkach, kiedy z ustaleń sądu wynika, że konieczne jest orzeczenie o odroczeniu na dłuższy okres niż 6 miesięcy. Natomiast zmiana § 2 w art. 151 k.k.w. wynika z uznania celowości ograniczenia stosowania przesłanki w postaci przeludnienia zakładów karnych do odroczenia wykonania kary pozbawienia wolności tylko do przypadków drobniejszych przestępstw oraz mniej zdemoralizowanych i niebezpiecznych przestępców. Niemożność podołania przez państwo obowiązku izolowania skazanych na karę pozbawienia wolności nie może być, jak ma to miejsce w obowiązującej regulacji, przesłanką równorzędną z sytuacją osobistą i

rodzinną skazanego, zwłaszcza w przypadku sprawców przestępstw o wysokiej szkodliwości.

Z kolei zmiana treści przepisu art. 151 § 3 k.k.w. pozwoli na usunięcie ciągłych wątpliwości, w jaki sposób należy liczyć okres odroczenia kary pozbawienia wolności w przypadkach, kiedy orzekano o tej instytucji kilkakrotnie. Zasada wynikająca z dotychczasowego art. 151 § 2 k.k.w. rodziła komplikacje w sytuacji, kiedy kolejne postanowienia były wydawane po upływie okresu wyznaczonego w pierwszym postanowieniu, bądź nawet przed jego upływem. Nawet Sąd Najwyższy w tym przedmiocie wydał odmienne orzeczenia. Wyraźne wskazanie, że okres łączny odroczenia należy liczyć od daty wydania pierwszego postanowienia eliminuje powyższe wątpliwości i jest też czytelny nie tylko dla sądów, ale też samych skazanych. Uchylenie zaś § 2 art. 151 wynika z ogólnej zasady przyjętej w proponowanym art. 9 § 3 k.k.w., dotyczącej wykonalności postanowień z chwilą wydania.

Celowym też wydaje się stworzenie w nowym § 4 art. 151 możliwości analogicznej jak dotąd obowiązująca w art. 153 § 4 k.k.w., czyli zobowiązania skazanego do utrzymywania w czasie odroczenia kontaktu z kuratorem zawodowym i nałożenie na niego wskazanych tam obowiązków, a także dodania do ich katalogu obowiązku poddania się leczeniu. Proponowana zmiana nie tylko zapewni lepszą kontrolę sądu nad skazanym w okresie odroczenia, ale też może lepiej motywować skazanych do właściwego zachowania. Konsekwencją zastosowania tej instytucji przy odraczaniu wykonania kary jest przewidzenie w art. 156 § 1 możliwości odwołania odroczenia w sytuacji niewykonywania przez skazanego nałożonych nań obowiązków. Należało jednocześnie dostosować do nowego brzmienia art. 151 i 153 treść § 2 art. 156.

Analogiczna zasada do przewidzianej w propozycji brzmienia art. 151 § 3 k.k.w., tj. przy instytucji odroczenia wykonania kary, powinna także obowiązywać w przypadku instytucji przerwy w wykonaniu kary pozbawienia wolności. Skoro zaś przewidziano możliwość zobowiązania skazanego do utrzymywania w okresie odroczenia kontaktu z sądowym kuratorem zawodowym, to należało tylko wymienić dodatkowo w art. 153 § 2 przepis

art. 151 § 4 jako ten, który stosuje się odpowiednio w przypadku przerwy w wykonaniu kary oraz uchylić niepotrzebny w tej sytuacji § 4 w art. 153. Dodatkowa zmiana art. 153 § 2 polega na wykreśleniu z katalogu przesłanek warunkujących uzyskanie przez skazanego zgody na przerwę w wykonywaniu kary pozbawienia wolności „ważnych względów zdrowotnych”. Wymieniony zwrot występujący w dotychczasowej treści tego przepisu daje, bowiem zbyt dużą możliwość interpretacyjną, a co za tym idzie – możliwość manipulowania nim w celu uzyskania przerwy w wykonaniu kary pozbawienia wolności lub uchylenia tymczasowego aresztowania. Z drugiej strony usunięcie tego zwrotu nie eliminuje możliwości odroczenia lub udzielenia przerwy w wykonywaniu kary, zawężając je jednak do możliwości określonych w art. 150 Kodeksu karnego wykonawczego, tj. występowania u skazanego ciężkiej choroby, uniemożliwiającej mu wykonanie orzeczonej kary.

Proponowana zmiana brzmienia art. 153 § 5 k.k.w. podyktowana jest tym, że obecna redakcja tego przepisu znacznie utrudnia procedowanie w sytuacji, gdy skazany przebywa w jednostce penitencjarnej poza terenem działania właściwego miejscowo sądu penitencjarnego.

W odniesieniu do propozycji zmiany brzmienia art. 155 § 2 k.k.w. należy wskazać, iż podyktowana ona została trudnościami interpretacyjnymi, jakie istnieją na gruncie obowiązującego unormowania, co wpłynęło także na konieczność wypowiedzenia się w tym przedmiocie przez Sąd Najwyższy. Nie jest, bowiem obecnie jednoznaczne, czy można warunkowo zwolnić skazanego z odbycia reszty kary – jeżeli przerwa w wykonaniu tej kary trwała co najmniej rok, a skazany odbył co najmniej 6 miesięcy kary – w sytuacji, gdy orzeczono wobec niego kilka kar, na okres łącznie przekraczający 3 lat (np. wymierzono mu na mocy dwóch wyroków po 2 lata pozbawienia wolności). Dodanie, więc słów „lub suma kar” wątpliwości te usunie i pozwoli stosować omawiany przepis tylko w sytuacji, gdy i suma kar orzeczonych wobec skazanego nie przekracza 3 lat.

Za wskazane należy uznać doprowadzenie do jednoznacznego rozumienia przepisu art. 156 § 3 k.k.w. i dlatego proponuje się zmianę jego brzmienia

poprzez wprowadzenie unormowania, że zawsze w sytuacji tymczasowego aresztowania skazanego korzystającego z przerwy w odbywaniu kary, kara ta podlega wykonaniu z mocy prawa. Zasadnym jest także wprowadzenie takiej regulacji w przypadku instytucji odroczenia wykonania kary (art. 156 § 4), co z niezrozumiałych względów nie miało dotychczas miejsca. Ewentualne zaś trudności po stronie służby więziennej przy wykonywaniu tego typu orzeczeń nie mogą stanowić wystarczającego uzasadnienia utrzymywania takiego stanu rzeczy. Bardziej celowe wydaje się doprowadzenie do zmiany przepisów wykonawczych.

Projekt przewiduje również wprowadzenie zmian w przepisach regulujących instytucję warunkowego przedterminowego zwolnienia z odbycia reszty kary pozbawienia wolności.

W pierwszej kolejności proponuje się zmianę art. 159 poprzez wprowadzenie do tego przepisu możliwości nałożenia na warunkowo zwalnianego, oprócz obowiązków przewidzianych w art. 72 § 1 k.k., także obowiązku naprawienia szkody wyrządzonej przestępstwem, za które skazany odbywa karę, określonego w art. 72 § 2 k.k., o ile oczywiście szkoda ta nie została wcześniej naprawiona. Zmiana ta ma celu zadośćuczynienie słusznym roszczeniom pokrzywdzonych. Skoro skazany korzysta z dobrodziejstwa wcześniejszego opuszczenia zakładu karnego, zasadnym wydaje się, bowiem aby korzyść z tego odniosły również ofiary popełnionego przez niego przestępstwa.

W celu zapobieżenia regularnie powtarzanym, co 3 miesiące przez skazanych, którym wymierzono długoterminowe kary pozbawienia wolności, bezzasadnym wnioskom o warunkowe przedterminowe zwolnienie i konieczności rozpoznawania tych wniosków tak często przez sąd penitencjarny – należy, jak się wydaje, wprowadzić proponowaną zmianę treści art. 161 § 3 k.k.w. Ponadto, co 6 miesięcy dokonuje się oceny okresowych postępów skazanego w resocjalizacji, więc okres 6 miesięcy pomiędzy jednym, a drugim wnioskiem połączony mógłby być z taką oceną.

Przepis § 4 nałożył na dyrektora zakładu karnego składającego wniosek o warunkowe przedterminowe zwolnienie obowiązek przesyłania opinii, zawierającej w szczególności prognozę kryminologiczno-społeczną. W

innych przypadkach dyrektor ma obowiązek przesyłania opinii na żądanie sądu penitencjarnego.

Z obecnego brzmienia zdania pierwszego artykułu 162 wynika, że sąd penitencjarny wysłuchuje przedstawiciela administracji zakładu karnego, a także sądowego kuratora zawodowego, jeżeli składał wniosek o warunkowe zwolnienie oraz powinien uwzględnić ugodę zawartą w wyniku mediacji.

Zmiana ta ma na celu spowodowanie wszechstronnego wyjaśniania przez sąd penitencjarny okoliczności związanych ze składanymi przez dyrektora zakładu karnego i sądowego kuratora zawodowego wnioskami o warunkowe zwolnienie i zagwarantowanie organom postępowania wykonawczego udziału w podejmowanych czynnościach procesowych.

Natomiast ze zdania drugiego artykułu 162 § 1 k.k.w. wynika, że rozpoznając każdy wniosek o warunkowe zwolnienie osoby, która popełniła przestępstwo określone w art. 197 – 203 k.k. w związku z zaburzeniami preferencji seksualnych, niezbędne jest zasięgnięcie opinii biegłych, chociażby nawet i wszystkie okoliczności, o których jest mowa w art. 77 §1 k.k. nie pozwalały udzielić warunkowego przedterminowego zwolnienia. Wiąże się to z kosztami ponoszonymi najczęściej przez skarb państwa, jak i z przewlekłością postępowania. W tej sytuacji, proponowana zmiana treści art. 162 § 1 k.k.w. powinna doprowadzić do tego, że zasięgnięcie opinii biegłych nastąpi wówczas, gdy zasadnym będzie udzielenie warunkowego przedterminowego zwolnienia.

W odniesieniu do proponowanej zmiany treści art. 163 § 1 k.k.w. należy wskazać, że obecnie i tak praktycznie kontrola zachowania się skazanego w okresie próby odbywa się przez zlecenie wywiadów z okręgu sądu penitencjarnego, który wydał orzeczenie w I instancji kuratorowi lub policji z rejonu zamieszkania lub pobytu skazanego. Dlatego postulowana zmiana stałaby się ujednoczeniem tej sytuacji oraz uproszczeniem przepisów, a ponadto byłaby, co do istoty spójna z propozycją zmiany art. 177 § 1 i 178 § 1 k.k.w. Projekt ogranicza, więc właściwość sądu penitencjarnego, który udzielił warunkowego zwolnienia, do sytuacji, gdy miejsce pobytu lub zamieszkania zwolnionego skazanego nie jest znane.

Propozycja dodania w art. 163 k.k.w. § 1a ma na celu jednoznaczne uregulowanie kwestii kontroli warunkowo zwolnionego, jeżeli nie oddano go pod dozór i nie nałożono na niego żadnych obowiązków. W takim przypadku sąd penitencjarny, w razie konieczności, może zarządzić zebranie informacji o skazanym, a w szczególności zarządzić przeprowadzenie przez kuratora sądowego stosownego wywiadu. W pozostałych sytuacjach kurator bądź sprawuje dozór na warunkowo zwolnionym, bądź też prowadzi kontrolę okresu próby (jeżeli skazanego nie oddano pod dozór, a jedynie nałożono na niego obowiązki związane z próbą). Obowiązek taki ciąży na kuratorze zgodnie z projektowanym art. 173 § 2 k.k.w.

Podobne rozwiązanie przyjęto w projektowanych art. 177 § 2 k.k.w. oraz art. 178 § 1a k.k.w.

38. Zmiana art. 165 § 1 polega na doprecyzowaniu jego treści, dotychczasowy przepis ustawy nie nakazywał, aby zakład karny położony najbliżej przyszłego miejsca zamieszkania skazanego, był także zakładem „właściwym”.
39. Zmiana art. 166 polegająca na znowelizowaniu § 3 i dodaniu § 4 ma na celu unormowanie kwestii związanych z możliwością uzyskania przez skazanego tzw. pomocy postpenitencjarnej poprzez wyłączenie możliwości udzielenia pomocy skazanym odbywającym zastępczą karę pozbawienia wolności. Proponowany zapis jest, bowiem niezbędny do ochrony środków Funduszu Pomocy Postpenitencjarnej. Obecny stan prawny dopuszczał udzielanie zapomóg osobom, które same dokonały wpłat na poczet odbywanych kar zastępczych. Dodatkowo dokonano koniecznych zmian redakcyjnych w obrębie art. 167a § 3 Kodeksu karnego wykonawczego.
40. Proponowana zmiana, polegająca na uchyleniu przepisu art. 167 k.k.w. podyktowana jest przede wszystkim znikomym znaczeniem praktycznym tej instytucji prawnej. Jak bowiem wynika z danych Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości z dnia 25 lipca 2006 r., w roku 1999 skazani złożyli w trybie art. 167 k.k.w. w sumie 373 wnioski. W roku 2000 takich wniosków złożyli zaś 308. Aktualnych zaś danych na ten temat, brak.

Godzi się też zauważyć, że dozór kuratora, czy obowiązki orzekane na podstawie art. 167 k.k.w. nie są związane z jakimkolwiek okresem próby.

Nie mają one zatem charakteru środka probacyjnego. Jedyłą natomiast konsekwencją nierealizowania przez skazanego zasad dozoru, czy nałożonych obowiązków, jest utrata możliwej do uzyskania pomocy w zatrudnieniu, czy tymczasowym zakwaterowaniu. Pozostałe zaś środki probacyjne w postaci obowiązków określonych w art. 72 k.k., czy też w postaci dozoru kuratora, orzekane w związku z warunkowym zawieszeniem wykonania kary, warunkowym przedterminowym zwolnieniem z odbycia reszty orzeczonej kary pozbawienia wolności, czy też warunkowym umorzeniem postępowania karnego, związane są z koniecznością kontroli zachowania sprawcy w wyznaczonym okresie próby, a konsekwencją uchylania się od dozoru, czy obowiązków, może być wykonanie orzeczonej kary, bądź pozostałej do odbycia części kary pozbawienia wolności, ewentualnie podjęcie warunkowo umorzonego postępowania karnego.

W tej sytuacji, orzekana na podstawie art. 167 k.k.w., instytucja dozoru, czy obowiązków, które nie służą kontroli zachowania skazanego w okresie próby i nie przewidują żadnych sankcji prawnych za ich nieprzestrzeganie, sprzeczna jest z aksjologią kodeksu w tym zakresie i w gruncie rzeczy prowadzić może do demoralizacji i utrwalenia braku szacunku dla prawa u skazanych.

41. Nowa redakcja art. 168 Kodeksu karnego wykonawczego rozwiązuje definitywnie pojawiający się w praktyce problem – jaki jest właściwy termin zwolnienia w przypadku zbiegu dwóch lub więcej dni ustawowo wolnych od pracy.
42. Zaproponowana zmiana art. 168a ma na celu uzupełnienie ciążącego na dyrektorach zakładów karnych i sędziach penitencjarnych obowiązku informowania innych podmiotów o opuszczeniu jednostki penitencjarnej przez skazanych odbywających karę pozbawienia wolności.

Proponuje się uzupełnienie regulacji zawartej w § 3 art. 168a dotyczącej informowania właściwej jednostki policji o opuszczeniu zakładu karnego przez skazanego z zaburzeniami preferencji seksualnych odbywającego karę pozbawienia wolności za przestępstwo określone w art. 197-203 Kodeksu karnego. W dotychczasowym brzmieniu przepis ten przewidywał obowiązek informowania policji tylko w przypadku zwolnienia takiego

skazanego z zakładu karnego po odbyciu kary, w wypadku jego ucieczki lub w przypadku wydania, co do niego decyzji o udzieleniu przepustki określonej w art. 91 pkt 7 k.k.w. i 92 pkt 9 k.k.w. lub czasowego zwolnienia, o którym mowa w art. 138 § 1 pkt 7 lub 8 k.k.w., 141a § 1 k.k.w. i 165 § 2 k.k.w. Proponuje się, by obowiązek ten rozszerzyć również na sytuacje, gdy takiemu skazanemu udzielono przerwy w wykonaniu kary pozbawienia wolności lub warunkowego przedterminowego zwolnienia z jej odbycia. Proponowana zmiana zlikwiduje lukę istniejącą w obowiązujących przepisach i pozwoli na informowanie właściwej jednostki policji w każdym przypadku opuszczenia przez skazanego, określonego w § 3, zakładu karnego. Nadto proponuje się, by przepis ten uzupełnić o zapis, że dyrektor zakładu lub sędzia penitencjarny powiadamia jednostkę policji o zaistnieniu okoliczności wskazanych w tym przepisie niezwłocznie, podobnie jak ma to miejsce w sytuacji określonej w § 1.

Ponadto proponuje się dodanie § 4, który rozszerza kategorię skazanych, w przypadku, których należy informować właściwą jednostkę policji o opuszczeniu przez nich zakładu karnego, o skazanych za przestępstwo popełnione w zorganizowanej grupie albo związku mających na celu popełnienie przestępstwa oraz skazanych odbywających karę pozbawienia wolności orzeczoną za przestępstwo umyślne w wymiarze nie niższym niż 3 lata. Proponowana zmiana ma na celu wzmocnienie ochrony społeczeństwa przed sprawcami szczególnie niebezpiecznych przestępstw, jakimi są przestępstwa popełnione w zorganizowanej grupie, jak również przestępstw o znacznym stopniu szkodliwości społecznej, o którym świadczy wysokość kary wymierzonej sprawcy. Niewątpliwie policja mając informacje o opuszczeniu przez takich skazanych zakładu karnego, będzie miała realną możliwość kontrolowania ich zachowania na wolności, czuwania nad przebiegiem procesu resocjalizacji, a także zapewnienia bezpieczeństwa pokrzywdzonym i innym osobom (świadkom), które mogą czuć się zagrożone na skutek przebywania na wolności wyżej wymienionych skazanych.

Konsekwencją zmiany treści art. 168a jest zmiana tytułu Oddziału 13 w Rozdziale X poprzez wykreślenie słowa „pokrzywdzonego”, albowiem

przepis w proponowanym brzmieniu dotyczy informowania nie tylko pokrzywdzonych, ale również Policji.

Wprowadzenie przedmiotowej regulacji nie spowoduje skutków finansowych dla budżetu Państwa.

43. W art. 213 doprecyzowano zasady pobytu i ponoszenia opłat za pobyt tymczasowo aresztowanego poza aresztem śledczym w zakładzie opieki zdrowotnej lub zakładzie leczenia odwykowego.
44. Zmiany o charakterze porządkującym dokonano w obrębie art. 217 § 3 Kodeksu karnego wykonawczego – w chwili obecnej w art. 217 § 3 używa się niejasnego sformułowania „w sposób inny, niż określony w § 2”. Nie wiadomo, jaki to jest „inny sposób udzielenia widzenia”. Wydaje się, iż z przepisu § 2 w art. 217 wynika jednoznacznie, iż użyty w nim wyraz „sposób” dotyczy określenia „uniemożliwiający bezpośredni kontakt z osobą odwiedzającą”, jednak – jak wykazała praktyka – może to budzić wątpliwości. W tym stanie rzeczy za w pełni uzasadnioną uznano konieczność doprecyzowania treści § 3 przedmiotowego przepisu.
45. W związku z zaistniałą koniecznością wyeliminowania różnic w postępowaniu z korespondencją prowadzoną przez osoby pozbawione wolności z organami ścigania, wymiaru sprawiedliwości oraz innymi organami państwowymi i samorządowymi, a także z Rzecznikiem Praw Obywatelskich, Rzecznikiem Praw Dziecka oraz organami powołanymi na podstawie ratyfikowanych przez Rzeczpospolitą Polską umów międzynarodowych dotyczących ochrony praw człowieka, a korespondencją prowadzoną z obrońcą, niezbędnym jest wprowadzenie dodatkowego przepisu art. 8a k.k.w.. W szczególności Rzecznik Praw Obywatelskich podnosił konieczność dokonania stosownej korekty brzmienia przepisów regulujących tryb postępowania z prowadzoną z nim korespondencją. Doprecyzowano używane dotychczas pojęcie samorząd wskazując, iż przepis dotyczy samorządu terytorialnego. Ponadto w wyniku wprowadzonej zmiany, w związku z brzmieniem art. 242 § 1 k.k.w., wskazany tryb postępowania, w sposób nie budzący wątpliwości, dotyczy także korespondencji tymczasowo aresztowanych. Konsekwencją ogólnych zasad ustalonych w proponowanym art. 8a jest uchylenie pkt 8 w art. 90, a także

usunięcie wyrazów „bez jej cenzurowania” w art. 102 pkt 11 – w art. 8a ustalono, bowiem zakaz cenzury oraz wskazano tryb postępowania z taką korespondencją. W art. 103 § 1 skreślenie wyrazów „ich obrońcy i pełnomocnicy oraz właściwe organizacje pozarządowe” spowodowane było koniecznością korekty oczywistego błędu zawartego w ustawie, która nie może dotyczyć uprawnień obrońców, pełnomocników i organizacji pozarządowych do kierowania skarg itp. do dowolnego podmiotu. Ponadto konieczne było skreślenie w zdaniu drugim wyrazów „w tych sprawach”, ponieważ aby uzyskać wiedzę, jakiej materii dotyczy korespondencja, konieczne jest zapoznanie się z jej treścią, co jest traktowane jako cenzura. Skoro korespondencja skazanego z wymienionymi podmiotami nie podlega cenzurze, to nie wiadomo, jaki jest jej temat, więc nie może być używany zwrot „w tych sprawach”. Wobec brzmienia nowo dodanego art. 8a, zbędny stał się zawarty w § 1 zwrot „i nie podlega cenzurze” oraz przepis § 2. Zmiany w art. 105 § 4 podyktowane były koniecznością dostosowania brzmienia tego przepisu do zmian w przepisach wskazanych powyżej.

Zmiany w treści przepisu art. 217 k.k.w. pozwolą na usunięcie nieprawidłowości, które spowodowały przegranie przez Rzeczpospolitą Polską spraw przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka w Strasburgu. Ponadto nastąpi uzasadnione uproszczenie sposobu obiegu korespondencji pomiędzy osobami tymczasowo aresztowanymi a organami ścigania i wymiaru sprawiedliwości, gdy wyeliminuje się przesyłanie do cenzury korespondencji z tymi podmiotami. Dotychczasowy tryb postępowania był przedmiotem wielu interwencji, w szczególności ze strony sądów i prokuratur.

Usunięcie z treści § 3 art. 217b wyrazu „bezzwłocznie” ma znieść wątpliwości interpretacyjne, że „bezzwłoczność” doręczenia wyklucza przesłanie korespondencji urzędowej do organu dysponującego. Należy zarazem zauważyć, iż w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 stycznia 2004 r. w sprawie czynności administracyjnych związanych z wykonywaniem tymczasowego aresztowania oraz kar i środków przymusu skutkujących pozbawieniem wolności oraz dokumentowania tych czynności

(Dz. U. Nr 15,

poz. 142) zostało wskazane, iż czynności administracyjne mają być wykonywane bezzwłocznie (§ 3 ust.1) oraz że korespondencja ze zwrotnym potwierdzeniem odbioru powinna być doręczona adresatowi w takim terminie, aby potwierdzenie zostało oddane placówce pocztowej nie później, niż trzeciego dnia roboczego od wpływu (§ 106 ust.3).

Zgodnie z projektowaną treścią wskazanego przepisu § 3 w art. 217b korespondencję tymczasowo aresztowanego z organami ścigania, wymiaru sprawiedliwości i innymi organami państwowymi oraz organami samorządu terytorialnego, przesyła się za pośrednictwem organu, do którego dyspozycji tymczasowo aresztowany pozostaje, wyłącznie na wyraźne zarządzenie tego organu – co nie oznacza, iż organ ten ma ją cenzurować.

Należy zauważyć, iż korespondencja z podmiotami wymienionymi w art. 8 § 3 nie musi dotyczyć sprawy, w której nastąpiło tymczasowe aresztowanie. Możliwość przesyłania za pośrednictwem organu dysponującego, na jego zarządzenie, korespondencji tymczasowo aresztowanego z obrońcą lub pełnomocnikiem będącym adwokatem lub radcą prawnym jest uzasadniona w szczególności tym, że dyrektor aresztu śledczego nie posiada informacji, kto jest obrońcą lub pełnomocnikiem tymczasowo aresztowanego. Organ, do którego dyspozycji tymczasowo aresztowany pozostaje, posiada wiedzę o ustanowionych w sprawie obrońcach, a w razie potrzeby ma możliwość weryfikacji adresata.

46. Art. 242 § 15 k.k.w. zawiera zmodyfikowaną definicję pojęcia wynagrodzenia przypadającego skazanemu, poprzez uściślenie w zdaniu drugim pojęcia „wynagrodzenia netto”. Uregulowanie to jedynie uszczegóławia pojęcie funkcjonujące na gruncie dotychczas obowiązującego Kodeksu karnego wykonawczego.

47. Proponuje się również wprowadzenie zmian w art. 173 k.k.w.

Obowiązujący art. 173 § 2 pkt 1 k.k.w. stanowi, iż do zakresu działania sądowego kuratora zawodowego należy kontrolowanie zachowania skazanego w okresie próby. Konsekwencją tak ogólnego ujęcia obowiązków kuratora wobec skazanego poddanego próbie jest przyjęcie, że kurator sądowy zobowiązany jest do kontrolowania skazanego bez względu na to czy orzeczono dozór oraz czy na skazanego nałożono obowiązki.

Ratio legis obowiązującego przepisu nie znajduje uzasadnienia celowościowego. Utrzymywanie obowiązku kontrolowania zachowania każdego skazanego jak i sprawcy przestępstwa, w całym okresie próby wydaje się niecelowe. Dotyczy to sytuacji zarówno, gdy sąd nie nałożył na skazanego lub sprawcę żadnych obowiązków oraz sytuacji, gdy osoby te wywiązały się z nałożonych na nie obowiązków.

W ocenie projektodawcy, jeżeli sąd nie nałoży na skazanego żadnych obowiązków i nie odda go pod dozór kuratora, to oznacza, że prognoza kryminologiczna zakłada, iż wystarczającym będzie upływ okresu próby pod warunkiem nie naruszenia porządku prawnego bez konieczności ingerowania kuratora. Jeżeli sąd w wyroku poza okresem próby nie określił żadnych obowiązków lub, gdy skazany lub sprawca wywiązał się z obowiązków kurator nie powinien kontrolować jego zachowania bez woli sędziego, który w postępowaniu wykonawczym w razie potrzeby może zarządzić zebranie informacji o osobie skazanego lub sprawcy w drodze wywiadu środowiskowego.

Projektowane zmiany w § 2 mają również na celu zlikwidowanie luki istniejącej w aktualnym stanie prawnym. Regulacja ta nie obejmuje kontroli zachowania się sprawcy, co do którego sąd warunkowo umorzył postępowanie karne, który nie jest skazanym w świetle przepisów kodeksu postępowania karnego. Konsekwencją powyższego jest to, iż sądowy kurator zawodowy nie posiada żadnych uprawnień oraz obowiązków wobec sprawcy, którym mowa wyżej, a w szczególności nie tylko nie jest uprawniony do kontroli jego zachowania się w okresie próby, lecz także nie ma prawa do składania wniosków o podjęcie postępowania warunkowo umorzonego. Proponowana regulacja likwiduje ten stan rzeczy.

Ponadto projektowana w art. 173 § 2 Kodeksu karnego wykonawczego zamiana wyrazów „zakresu działania” na wyraz „obowiązków” ma na celu podkreślenie obligatoryjnego charakteru czynności, o których mowa w pkt 1-14. Sądowy kurator zawodowy ma obowiązek, a nie jedynie uprawnienie składania wniosków i podejmowania innych czynności wymienionych w powołanych punktach, jeżeli tylko zaistnieją ku temu ustawowe przesłanki, określone w przepisach Kodeksu karnego i Kodeksu karnego wykonaw-

czego. Dotychczasowe sformułowanie budzi wątpliwości interpretacyjne czy „zakres działania” oznacza uprawnienie, czy też obowiązek po stronie sądowego kuratora zawodowego, szczególnie w sytuacji, kiedy sąd nie jest zobligowany do wydania określonego orzeczenia (np. art.75 § 2 k.k., art.160 § 2 k.k.w.).

Po dokonaniu projektowanej zmiany nie ma wątpliwości, iż sądowy kurator zawodowy w każdym przypadku zaistnienia przesłanek ustawowych nie tylko do obligatoryjnego, ale też fakultatywnego: podjęcia warunkowego umorzenia postępowania lub zarządzenia wykonania kary pozbawienia wolności warunkowo zawieszanej przez sąd albo odwołania warunkowego zwolnienia lub przerwy w odbywaniu kary pozbawienia wolności przez sąd penitencjarny, ma obowiązek złożenia właściwego wniosku.

Wyjątek od tejże podstawowej zasady określa projektowany § 3 art. 173, który uprawnia sądowego kuratora zawodowego do odstąpienia od obowiązku złożenia wniosku, wprowadzający jednak ograniczenia w tym zakresie. Sądowy kurator zawodowy może odstąpić od złożenia do sądu wniosku o podjęcie postępowania warunkowo umorzonego lub o zarządzenie wykonania kary pozbawienia wolności warunkowo zawieszanej albo złożenia do sądu penitencjarnego wniosku o odwołanie warunkowego zwolnienia lub przerwy w odbyciu kary pozbawienia wolności, jednakże tylko w razie zaistnienia chociażby jednej z okoliczności wymienionej odpowiednio w art.68 § 2 k.k., art.75 § 2 k.k., art.156 § 2 k.k.w. lub art. 160 § 2 k.k.w., skutkującej wydaniem przez sąd lub sąd penitencjarny określonego w tych przepisach orzeczenia o charakterze fakultatywnym. Jednocześnie konieczne jest spełnienie drugiej przesłanki, a mianowicie za odstąpieniem od złożenia wniosku musi przemawiać rodzaj i stopień naruszenia uzasadniający przypuszczenie, że pomimo odstąpienia od złożenia wniosku, cele środka związanego z poddaniem skazanego lub sprawcy próbie zostaną osiągnięte. Wprowadzenie tejże przesłanki ma przede wszystkim na celu ograniczenie nagminnego odstępowania przez sądowego kuratora zawodowego od składania stosownych wniosków, bez względu na rodzaj naruszenia przez skazanego lub sprawcę obowiązku (np.: popełnienie przestępstwa innego niż umyślne, za które orzeczono karę pozbawienia

wolności), czy też na stopień tego naruszenia (np.: nagminne rażąco naruszanie porządku prawnego, uporczywe uchylanie się od dozoru), a więc w wypadkach, kiedy powinno nastąpić podjęcie postępowania warunkowo umorzonego, zarządzenia wykonania kary pozbawienia wolności warunkowo zawieszanej, bądź odwołanie warunkowego zwolnienia lub przerwy w wykonaniu kary pozbawienia wolności. Ponadto odstąpienie od złożenia wniosku nie może negatywnie wpłynąć na prawidłowe wykonanie środka związanego z poddaniem skazanego lub sprawcy próbie oraz stanowić przeszkody w osiągnięciu wobec niego celów wychowawczych i zapobiegawczych.

W przypadku odstąpienia od złożenia wniosku, o którym mowa wyżej, sądowy kurator zawodowy zobligowany jest, zgodnie z projektowanym § 4, udzielić skazanemu lub sprawcy pisemnego upomnienia. Przepis ten jednocześnie określa warunki formalne, jakim powinno odpowiadać upomnienie. Przekazanie kopii upomnienia sądowi lub sądowi penitencjarnemu jest uzasadnione tym, iż wskazane organy procesowe sprawują nadzór nad prawidłowym wykonaniem orzeczeń. W ramach tegoż nadzoru mogą na podstawie okoliczności zawartych w upomnieniu wydać z urzędu stosowne orzeczenie (np.: o zarządzeniu wykonania kary pozbawienia wolności warunkowo zawieszanej), nie podzielając stanowiska sądowego kuratora zawodowego.

W § 5 określony został tryb postępowania sądowego kuratora zawodowego w sytuacji, kiedy skazany lub sprawca po udzieleniu mu pisemnego upomnienia nadal zachowuje się nagannie. Jeżeli po udzieleniu pisemnego upomnienia skazany lub sprawca dopuszcza się chociażby jednego z naruszeń wymienionych w art. 68 § 2 k.k., art. 75 § 2 k.k., art. 156 § 2 k.k.w. lub art. 160 § 2 k.k.w., sądowy kurator zawodowy jest zobowiązany do złożenia do właściwego sądu lub sądu penitencjarnego, odpowiednio wniosku:

- o podjęcie postępowania warunkowo umorzonego,
- o zarządzenie wykonania kary pozbawienia wolności warunkowo zawieszanej,
- o odwołanie przerwy w odbywaniu kary pozbawienia wolności,

- o odwołanie warunkowego przedterminowego zwolnienia z odbycia reszty kary pozbawienia wolności.

Konsekwencją wprowadzenia powyższych zmian w art. 173 k.k.w. jest propozycja nowelizacji odpowiednich przepisów Kodeksu karnego oraz dalszych przepisów Kodeksu karnego wykonawczego.

I tak w dodanych art. 68 § 3a k.k., art. 75 § 3a k.k., art.156 § 2a k.k.w. i art.160 § 2a k.k.w., przewidziane zostały skutki nagannego zachowania się skazanego lub sprawcy po udzieleniu mu pisemnego upomnienia przez sądowego kuratora zawodowego.

W wypadku zaistnienia chociażby jednej z przesłanek wymienionych w art.68 § 2 k.k., art.75 § 2 k.k., art. 156 § 2 k.k.w. lub art.160 § 2 k.k.w., sąd lub sąd penitencjarny, zobligowany jest orzec odpowiednio o:

- podjęciu postępowania warunkowo umorzonego,
- zarządzeniu wykonania kary pozbawienia wolności warunkowo zawieszanej,
- odwołaniu przerwy w odbywaniu kary pozbawienia wolności,
- odwołaniu warunkowego przedterminowego zwolnienia z odbycia reszty kary pozbawienia wolności.

Przewidziana obligatoryjność orzeczenia sądu lub sądu penitencjarnego w powyższym zakresie ma względny charakter, albowiem organ ten w każdym wypadku może odmówić podjęcia postępowania, zarządzenia wykonania kary, odwołania przerwy lub warunkowego zwolnienia, jeżeli przemawiają za tym szczególne względy.

Z powyższymi zmianami wiąże się również proponowana zmiana delegacji ustawowej zawartej w art. 176 k.k.w. Nowa delegacja daje Ministrowi Sprawiedliwości kompetencje do całościowego uregulowania w rozporządzeniu kwestii związanych z dozorem oraz wykonywaniem przez kuratorów obowiązków i uprawnień wynikających z przepisów Kodeksu karnego wykonawczego.

48. Obowiązujące przepisy Kodeksu karnego wykonawczego, a w szczególności art. 177, nie regulują sposobu wykonywania orzeczeń o warunkowym umorzeniu postępowania karnego. Stosowanie w tej mierze odpowiednio

przepisów dotyczących skazanego nie jest zasadne. Zaproponowana jako § 2 art. 177 regulacja daje podstawę ustawową do zarządzenia zebrania informacji dotyczących osoby, wobec której warunkowo umorzono postępowanie karne w drodze wywiadu środowiskowego, przeprowadzonego przez kuratora sądowego lub Policję.

Nadto w art. 177 § 1 k.k.w. i 178 § 1 k.k.w. projekt przewiduje zmianę właściwości sądu wykonującego orzeczenie o warunkowym umorzeniu postępowania i warunkowym zawieszeniu wykonania kary.

Dotychczasowe brzmienie tych przepisów przewidywało niczym nieuzasadniony dualizm właściwości rzeczowej w przypadku wykonania orzeczeń, w których sąd okręgowy orzekał w pierwszej instancji. Jeżeli w wyroku nie oddano sprawcy pod dozór to właściwym w sprawach wykonania orzeczenia o warunkowym umorzeniu postępowania lub warunkowym zawieszeniu wykonania kary był sąd, który orzekał w danej sprawie w pierwszej instancji

– a więc sąd okręgowy. Jeżeli, zaś sprawca pozostawał pod dozorem właściwym był sąd rejonowy w okręgu, którego dozór był lub miał być wykonywany.

W ocenie projektodawców dalsze utrzymywanie takiego stanu jest niedopuszczalne. Przede wszystkim wskazać należy, że dotychczasowe brzmienie art. 177 § 1 i 178 § 1 pozwalało sądowi niższego rzędu ingerować,

a nawet modyfikować prawomocne wyroki sądu wyższego rzędu. Sąd może przecież nakładać na sprawców lub skazanych dodatkowe obowiązki, zmieniać nałożone obowiązki, a nawet je uchylać. Co więcej w świetle aktualnie obowiązujących przepisów sąd rejonowy może zarządzić wykonanie kary warunkowo zawieszanej, orzeczonej przez sąd okręgowy, jako sąd pierwszej instancji. Wobec tego proponuje się zmianę tych przepisów poprzez wskazanie, że sądem właściwym w sprawach związanych z wykonywaniem orzeczenia o warunkowym umorzeniu postępowania lub w sprawach związanych z wykonywaniem orzeczenia o warunkowym zawieszeniu kary oraz w sprawie zarządzenia wykonania zawieszanej kary jest sąd, który w danej sprawie orzekał w pierwszej

instancji, jednakże w stosunku do osoby skazanej przez sąd powszechny pozostającej pod dozorem lub, na którą nałożono obowiązki związane z warunkowym umorzeniem (warunkowym zawieszeniem wykonania kary), właściwy jest sąd w okręgu, którego kontrola okresu próby lub dozór są lub mają być wykonywane, równorzędny w stosunku do sądu, który w danej sprawie orzekał w pierwszej instancji.

Z jednej strony taka konstrukcja przepisów zapewnia, że wykonanie orzeczenia będzie nadzorowane przez sąd tego samego rzędu, co sąd, który wydał wyrok w pierwszej instancji, z drugiej zaś ostatecznie wyjaśnia kwestię właściwości miejscowej sądu.

W świetle proponowanych regulacji sąd, który wydał orzeczenie w pierwszej instancji będzie właściwy w sprawach związanych z jego wykonywaniem tylko wtedy, gdy na skazanego (sprawcę) nie nałożono żadnych obowiązków związanych z warunkowym zawieszeniem wykonania kary (warunkowym umorzeniem postępowania), ani też nie oddano go pod dozór w okresie próby. W pozostałych przypadkach sądem właściwym będzie sąd tego samego rzędu w okręgu, którego dozór lub kontrola okresu próby są (mają być) wykonywane, a więc sąd w okręgu, którego skazany (sprawca) zamieszkuje lub stale przebywa.

49. Zmiana art. 197 § 2 doprecyzowuje, komu przysługuje zażalenie na postanowienie wskazane w § 1 tego przepisu, co konieczne było z uwagi na wprowadzenie zasady niezaskarżalności postanowień wydawanych w postępowaniu wykonawczym.

50. Zmiana art. 201 k.k.w. poprzez dodanie w nim § 1a wskazującego podmiot finansujący działanie komisji psychiatrycznej do spraw środków zabezpieczających podyktowana jest koniecznością wskazania takiego podmiotu w sposób nie budzący wątpliwości. Wprowadzenie tej zmiany usankcjonuje jedynie dotychczasową praktykę finansowania działania komisji z budżetu państwa, z części 46 – Zdrowie.

Konsekwencją powyższego jest proponowana zmiana § 4 art. 201. Zmiana polega na dodaniu wyrazów „sposób finansowania”, co umożliwi określenie, w jakim trybie będą pokrywane koszty funkcjonowania komisji psychiatrycznej do spraw środków zabezpieczających.

Nadto proponuje się dodanie w art. 201 § 2a oraz w art. 204 § 2, co związane jest z omawianą wcześniej zmianą zasady zaskarżalności orzeczeń wykonawczych, a co za tym idzie koniecznością wskazania, że na postanowienia w przedmiocie środków zabezpieczających wydawanych w postępowaniu wykonawczym przysługuje zażalenie.

51. Zmiana brzmienia § 1 art. 203 k.k.w. ma na celu ustawowe określenie wymogów formalnych, jakim odpowiadać musi opinia o stanie zdrowia psychicznego osoby umieszczonej w zamkniętym zakładzie leczniczym. Dotychczasowy brak takiego określenia stwarzał szereg problemów interpretacyjnych, co do kwestii kto ma taką opinię sporządzić. Zdaniem projektodawców zasadnym jest, by opinię taką sporządzało, co najmniej, dwóch biegłych lekarzy psychiatrów, tak jak ma to miejsce na etapie postępowania rozpoznawczego.

Zmiana art. 203 k.k.w. poprzez dodanie w nim § 3, stanowiącego, że za sporządzenie opinii określonej w § 1 zakładowi zamkniętemu, w którym wykonywany jest środek zabezpieczający nie przysługuje wynagrodzenie, podyktowana jest koniecznością ujednoczenia praktyki w tym zakresie (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 15.12.2005 r., I KZP 40/05, OSNKW 2006/1/5, postanowienie Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 14/12/2005 r., II AKzw 823/05, nie publ., postanowienie Sądu Apelacyjnego w

Lublinie

z dnia 13.04.2005 r., II AKzw 180/05, OSA 2005/12/87). Należało, zatem wskazać wprost w ustawie, że wynagrodzenie za wykonaną pracę przysługuje tylko biegłemu (instytucji) powołanemu przez sąd. Tylko, zatem wydanie stosownego orzeczenia, zasięgającego opinii wskazanego biegłego lub jednostki, daje podstawę do przyznania wynagrodzenia za jej sporządzenie. Zakładowi zamkniętemu, w którym wykonywany jest środek zabezpieczający, nie przysługuje prawo do wynagrodzenia za sporządzenie wskazanej w art. 203 § 1 k.k.w. opinii, którą kierownik tego zakładu, realizując dyspozycję wymienionego przepisu, obowiązany jest przesłać do sądu. Sporządzenie takiej opinii nie stanowi bowiem wykonania postanowienia sądu o jej zasięgnięciu - jak ma to miejsce choćby w sytuacji wskazanej

w zd. 2

art. 204 k.k.w. - lecz realizację ustawowego obowiązku nałożonego na zakład zamknięty, którego kierownik, stosownie do postanowień przytaczanego na wstępie przepisu, wskazuje osoby, które w określonym czasie, na przewidziane okoliczności, opracowują tę opinię w imieniu zakładu.

52. Szeroko zakrojone zmiany w Kodeksie karnym wykonawczym, zaproponowane w niniejszym projekcie ustawy stały się dobrą okazją do dokonania także pewnych zasadnych korekt w przepisach części szczególnej kodeksu. Są one następujące:

- zmiana w art. 222 § 2 pkt 3 (poprzedni 7), która podyktowana jest koniecznością zlikwidowania nieuzasadnionej pod żadnym względem różnicy pomiędzy karą, którą można wymierzyć tymczasowo aresztowanym, a taką samą, co do swej istoty, karą stosowaną wobec skazanych (art. 143 § 1 pkt 5),
- w art. 234 § 2 należało zamienić błędną obecnie nazwę „Dzień Wojska Polskiego” na „Święto Wojska Polskiego”,
- ze względu na to, że brzmienie art. 240 w sposób logiczny zawiera w swej treści to, co zamieszczono w art. 241, celowym stało się uchylenie przepisu art. 241.

53. Umieszczony w art. 242 tzw. „słowniczek ustawowy” – został poszerzony o definicję pojęcia „zakład karny” i „rodzina” oraz „kontrola rozmowy w trakcie widzenia lub rozmowy telefonicznej”. Zmiany te mają charakter porządkujący i zmierzają do wyeliminowania pojawiających się w praktyce wątpliwości interpretacyjnych.

54. W przedstawionym w projekcie art. 33a Kodeksu karnego recypuje się obowiązującą w art. 37 Kodeksu karnego z 1969 r. zasadę określania w wyroku zastępczej kary pozbawienia wolności na wypadek nieuiszczenia grzywny w terminie. W odróżnieniu od poprzedniej regulacji projektowany przepis nie określa granicy kary grzywny podlegającej zamianie.

Przyjęta w art. 33a instytucja ma na celu uproszczenie i przyspieszenie procedury wykonawczej w wypadku nieuiszczenia grzywny przez skazanego.

W dotychczasowym stanie prawnym zamiana nieuiszczonej grzywny na zastępczą karę pozbawienia wolności musi być poprzedzona wykonywaniem przez sąd szeregu czynności i spełnieniem wielu warunków (art. 45 i 46 k.k.w.). Skutkiem obowiązujących regulacji jest konieczność wyznaczania szeregu posiedzeń, zawiadamiania o nich stron i uprzedniego obligatoryjnego przeprowadzenia egzekucji komorniczej. Określenie zastępczej kary pozbawienia wolności w wyroku wyeliminuje tę czasochłonną i pracochłonną procedurę oraz przyczyni się do sprawności i skuteczności postępowania wykonawczego w zakresie wykonywania kary grzywny.

W § 1 art. 33a wskazana została generalna zasada określania w wyroku zastępczej kary pozbawienia wolności w każdym wypadku skazania na karę grzywny bez względu na jej wysokość. Przejęto przy tym z art. 46 § 1 k.k.w. równoważnik, zgodnie, z którym jeden dzień pozbawienia wolności jest równoważny dwóm stawkom dziennym grzywny, zaś w wypadku grzywny określonej kwotowo, jeden dzień pozbawienia wolności odpowiada grzywnie w kwocie od 20 do 20.000 zł.

W § 2 art. 33a proponuje się wprowadzenie nowej, w stosunku do poprzednich regulacji zasady, w myśl której w wypadku wymierzenia kary grzywny nieprzekraczającej 240 stawek dziennych, sąd zobligowany jest nie tylko do określenia zastępczej kary pozbawienia wolności, lecz także ustalenia wymiaru pracy społecznie użytecznej oraz ustalenia liczby godzin w stosunku tygodniowym. Przyjęto przy tym równoważnik obowiązujący w art. 45 § 1 k.k.w.. Zasada powyższa ma zastosowanie do grzywny określonej kwotowo (odpowiednik art. 45 § 3 k.k.w.).

55. W § 1 art. 34 Kodeksu karnego proponuje się z kolei wydłużenie maksymalnego wymiaru kary ograniczenia wolności do 2 lat (poprzednio 12 miesięcy), co daje sądowi możliwość większej indywidualizacji tego rodzaju kary wobec osoby skazanego, a jednocześnie pozwala uczynić karę tę bardziej dolegliwą.

Ponadto proponuje się nowe brzmienie § 2 w art. 34 Kodeksu karnego. W miejsce zapisów określających obowiązki skazanego w czasie wykonywania kary ograniczenia wolności, które nie mają charakteru materialnego, została zamieszczona regulacja dotycząca określenia zastępczej kary pozbawienia wolności na wypadek uchylania się skazanego od odbywania kary ograniczenia wolności. Obowiązki skazanego zostały natomiast uregulowane w Kodeksie karnym wykonawczym, co zostało już wcześniej szerzej omówione.

Zgodnie z projektem, sąd określa w wyroku także i zastępczą karę pozbawienia wolności w wypadku uchylania się skazanego od wykonywania kary ograniczenia wolności. Takie rozwiązanie uprości postępowanie wykonawcze, w którym sąd ograniczy się tylko do zarządzenia wykonania kary zastępczej.

Nie można też pominąć waloru wychowawczego proponowanej regulacji, ponieważ skazany już z chwilą zapoznania się z wyrokiem jest świadomy skutków uchylania się od jego wykonania.

Projekt zakłada określanie zastępczej kary pozbawienia wolności w dniach, mimo że kara ograniczenia wolności jest orzekana w miesiącach. Na etapie zarządzania wykonania kary zastępczej pozbawienia wolności mogą zdarzyć się przypadki, w których część kary ograniczenia wolności zostanie wykonana. W takich sytuacjach, gdyby kara zastępcza pozbawienia wolności została określona w wyroku w miesiącach, mogą powstać trudności z obliczeniem jej wymiaru podlegającego wykonaniu. Proponowany zapis ułatwi takie obliczenie.

Projekt rezygnuje z zastępczej kary grzywny. Zgodnie z gradacją kar, grzywna jest karą łagodniejszego rodzaju, a możliwość zamiany kary surowszej na łagodniejszą tę hierarchię burzy. Zamiana kary ograniczenia wolności na grzywnę w razie uchylania się od jej wykonania powoduje w istocie łagodniejsze skutki dla skazanego. Trudno znaleźć racjonalne uzasadnienie dla zmiany orzeczenia, polegającej na orzekaniu kary łagodniejszego rodzaju jako skutku uchylania się przez skazanego od kary orzeczonej w wyroku. Nie można też pominąć tego, że funkcjonowanie grzywny jako kary zastępczej wydłuża czas wykonania orzeczenia.

Dotychczasowa praktyka wskazuje, że w przypadku uchylania się przez skazanych od wykonywania kary ograniczenia wolności, sądy stosunkowo rzadko korzystają z możliwości zamiany jej od razu na zastępczą karę pozbawienia wolności. Z reguły kara ta jest najpierw zamieniana na zastępczą karę grzywny, a dopiero po bezskutecznej egzekucji - na zastępczą karę pozbawienia wolności. Czas niezbędny do wydania i uprawomocnienia orzeczeń oraz do egzekwowania grzywny powoduje, że wyroki skazujące za stosunkowo niegroźne przestępstwa są wykonywane dłużej niż za przestępstwa o większym stopniu społecznej szkodliwości.

Projekt wprowadza istotną zmianę art. 35 Kodeksu karnego. W § 1 proponuje się, zamiast miesięcznego, tygodniowy wymiar czasu pracy, przez co znacznie zwiększy się liczba godzin pracy. Uczyni to karę bardziej dolegliwą, a jednocześnie bardziej skoncentrowaną, wykonywaną bardziej systematycznie.

Dotychczasowa regulacja, przewidująca możliwość nałożenia na skazanego obowiązku wykonywania nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społeczne w wymiarze jedynie od 20 do 40 godzin w stosunku miesięcznym, powoduje, że w praktyce kara ograniczenia wolności jest mało skuteczna, a koszty związane z jej wykonaniem niewspółmierne do efektów. Nawet maksymalny miesięczny wymiar godzin pracy w rozbiciu na tygodnie, czy dni, przynosi zaledwie symboliczną dolegliwość dla sprawcy i nie pozwala na osiągnięcie celów kary. Jednocześnie wobec tego, że nie jest możliwe proste przeliczenie miesięcy, w których orzeka się karę ograniczenia wolności, na tygodnie, które są podstawą określenia wymiaru czasu pracy, dla potrzeb niniejszej ustawy przyjęto, że wykonywanie pracy społecznie użytecznej przez okres 4 tygodni równoważne jest odbyciu kary 1 miesiąca ograniczenia wolności.

Projekt przewiduje w art. 35 § 2 Kodeksu karnego wprowadzenie dyrektywy wymiaru kary ograniczenia wolności. Proponowany przepis stanowi, że kara ograniczenia wolności nie byłaby orzekana wobec oskarżonych, co do których ze względu na stan zdrowia, właściwości i warunki osobiste, istniałoby uzasadnione przekonanie, że nie będą mogli wykonać pracy na cele społeczne. Wprowadzenie takiego zapisu jest uzasadnione, ponieważ

w praktyce zdarza się dość często, że kara ograniczenia wolności jest orzekana - zwłaszcza w wyrokach wydawanych na posiedzeniach sądu, bez udziału oskarżonych - wobec osób chorych, ułomnych, co do których wiadomo było już w chwili wydania orzeczenia, że ze względu na stan zdrowia nie będą mogli wykonać pracy. Taki zapis nie nakłada na sąd żadnych nowych obowiązków, ponieważ niezbędne informacje o stanie zdrowia oskarżonego powinny znajdować się wśród danych dotyczących jego osoby. Właściwości i warunki osobiste, o jakich mowa w proponowanym zapisie, to zwłaszcza sytuacja rodzinna oskarżonego, który np. sprawuje bezpośrednią opieką nad małoletnimi dziećmi bądź starszymi, schorowanymi członkami rodziny i nie jest w stanie zapewnić im opieki na czas wykonywania pracy. Przepis ten będzie miał również zastosowanie w sytuacji, gdy oskarżony był uprzednio skazany na karę ograniczenia wolności, uchylał się od jej wykonania i sąd zarządził wykonanie kary zastępczej pozbawienia wolności.

Projekt pozostawia możliwość skazania na karę ograniczenia wolności osób pozostających w stosunku zatrudnienia lub osób, które znalazły zatrudnienie w trakcie wykonywania pracy społecznie użytecznej. W takim wypadku zamiast pracy sąd orzeka potrącenie od 10 do 25 % wynagrodzenia za pracę w stosunku miesięcznym na cel społeczny. Ponieważ projekt zakłada wykonywanie pracy tylko na cel społeczny, proponuje się, by potrącenia były również dokonywane tylko na ten cel. Mimo zwiększenia liczby godzin pracy, projekt nie zmienia wysokości potrąceń wynagrodzenia za pracę, ponieważ dotychczasowy wymiar jest wystarczająco dolegliwy. Zrezygnowano jednocześnie z zapisu zabraniającego skazanemu rozwiązywania stosunku pracy bez zgody sądu. Zapis taki w obecnych realiach społeczno – ekonomicznych wydaje się być niepotrzebny. Obecnie, przy znacznym bezrobociu, spodziewać się należy, że skazani nie będą dobrowolnie rezygnować z zatrudnienia, ewentualnie będą zamieniać je na lepsze (lepiej płatne). W przypadku rezygnacji przez skazanego z zatrudnienia sąd będzie zawsze dysponował możliwością, przewidzianą w art. 63a k.k.w., zamiany potrącenia na pracę społecznie użyteczną. Rezygnacja z tego zapisu powinna również usprawnić wykonanie kary

ograniczenia wolności, gdyż sąd zwolniony będzie z obowiązku podejmowania szeregu czynności przedłużających w praktyce wykonanie tej kary. Zakłada się ponadto skreślenie art. 36 Kodeksu karnego. Chodzi o to, aby oskarżeni, wobec których zostanie orzeczona kara ograniczenia wolności, nie byli oddawani pod dozór kuratora oraz aby nie były na nich nakładane obowiązki wymienione w art. 72 § 1 pkt 2, 3 lub § 2 Kodeksu karnego. Oddawanie oskarżonych pod dozór kuratora sądowego nie jest, bowiem celowe, ponieważ zgodnie z przepisami Kodeksu karnego wykonawczego oraz rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 12 czerwca 2003 r. w sprawie szczegółowego sposobu wykonywania uprawnień i obowiązków kuratorów sądowych (Dz. U. Nr 112, poz. 1064), zawodowy kurator sądowy wykonuje obowiązki związane z organizowaniem i kontrolowaniem nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społeczne, utrzymuje kontakt ze skazanym, udziela mu ostrzeżeń i podejmuje inne środki dyscyplinujące w przypadku uchylania się od pracy lub niewłaściwego jej wykonywania, a zatem wykonywanie dozoru byłoby w istocie zbędnym powielaniem czynności, do wykonania których kurator i tak jest zobowiązany. Nie można pominąć, że projekt istotnie zwiększył wymiar czasu pracy.

Zrezygnowano również z możliwości nakładania na skazanych obowiązków o charakterze probacyjnym, ponieważ w praktyce trudno racjonalnie określić skutki ich niewykonania. Zdarzają się sytuacje, w których skazani wykonali pracę na cele społeczne w całości, a uchylają się od wykonania innych, nałożonych w wyroku obowiązków. Trudno zgodzić się z poglądem, że w takim przypadku należy uznać za wykonaną tylko część kary i zarządzić wykonanie kary zastępczej, ponieważ brak ustawowych dyrektyw jej wymiaru.

Należy jeszcze podkreślić, że skreślenie art. 36 Kodeksu karnego nie pozbawi sądu możliwości nałożenia - na zasadach ogólnych - obowiązku naprawienia szkody lub uiszczenia świadczenia pieniężnego, o ile byłyby podstawy do orzeczenia tego rodzaju środków karnych.

Zaproponowane zmiany art. 38 § 2 k.k. i 86 k.k. są naturalną konsekwencją wydłużenia okresu, na jaki może być orzeczona kara ograniczenia wolności

oraz uchylenia art. 36 k.k. Niezbędnym jest określenie nowych granic kary ograniczenia wolności - łącznej i nadzwyczajnie zaostrzonej.

Proponuje się również zmianę art. 83 poprzez wykreślenie z jego treści słów: „nałożone na niego obowiązki”. Zmiana ta wynika z propozycji uchylenia art. 36 i rezygnacji z możliwości nakładania na skazanych na karę ograniczenia wolności dodatkowych obowiązków.

56. Zaproponowane zmiany w ustawach Kodeks karny skarbowy i Kodeks wykroczeń mają na celu dostosowanie przepisów tych ustaw, w zakresie orzekania oraz wykonywania kary grzywny i kary ograniczenia wolności, do proponowanych w projekcie zmian ustaw: Kodeks karny i Kodeks karny wykonawczy.

Dodanie w art. 23 Kodeksu karnego skarbowego przepisu § 4 obliguje sąd do stosowania przy wymierzaniu kary grzywny za przestępstwa skarbowe art. 33a Kodeksu karnego z przyczyn wskazanych w uzasadnieniu projektu w części dotyczącej art. 33a.

Z tych samych powodów zaproponowano zmianę art. 25 i uchylenie art. 26 Kodeksu wykroczeń. Proponowane zmiany mają na celu ujednoczenie przepisów obu ustaw w tym zakresie.

I tak wprowadzono podobnie jak w zmianach w Kodeksie karnym określenie już w wyroku, na wypadek nie uiszczenia grzywny, karę zastępczą aresztu i zastępczą pracę społecznie użyteczną.

Zmiany spowodują też to, że nie będzie już sytuacji bezkarności osób, którym wymierzano grzywny w kwocie do 500 zł. W wypadkach, bowiem gdy egzekucja okazywała się bezskuteczna nie było możliwości jakiegokolwiek zamiany na inny sposób wykonania takiej grzywny i skazany pozostawał bezkarny.

Konsekwencją zaproponowanych wyżej zmian jest również propozycja zmiany Kodeksu karnego skarbowego w zakresie przepisów dotyczących grzywny orzekanej za popełnienie wykroczenia skarbowego.

Zmiana przepisu art. 46 wynika z propozycji uchylenia art. 186 Kodeksu Karnego skarbowego, którego § 5 był jedynym wyjątkiem od zasady

niestosowania do wykroczeń skarbowych przepisów części ogólnej Kodeksu wykroczeń.

Dodany art. 48a Kodeksu karnego skarbowego jest odpowiednikiem art. 33a Kodeksu karnego i art. 25 Kodeksu wykroczeń i zobowiązuje sąd do określenia już w wyroku, na wypadek nie uiszczenia grzywny, karę zastępczą pozbawienia wolności i zastępczą pracę społecznie użyteczną, przy uwzględnieniu odrębności wynikających ze sposobu ustalania wysokości orzekanej za wykroczenie skarbowe kary grzywny.

Natomiast zmiana art. 26 § 4 Kodeksu karnego skarbowego wynika z proponowanych zmian w kodeksie karnym i uchyceniem jego art. 36, do którego między innymi odwoływał się art. 26 § 4.

Zmiana art. 38 § 2, 39 i 40 k.k.s. wynika z wydłużenia okresu, na jaki może być orzeczona kara ograniczenia wolności.

Zaproponowane zmiany art. 183 i 184 § 3 Kodeksu karnego skarbowego oraz uchycenie jego art. 185 i 186 związane jest z zaproponowanymi w projekcie zmianami Kodeksu karnego wykonawczego.

I tak: a) zmiana art. 183 jest następstwem przekazania urzędom skarbowym kompetencji w zakresie wykonania kar pieniężnych oraz zrezygnowania z możliwości odroczenia wykonania grzywny; b) zmiana art. 184 § 3 oraz uchycenie art. 185 i 186 jest następstwem zmian zaproponowanych w art. 45-52 Kodeksu karnego wykonawczego, które to przepisy zgodnie z normą ogólną art. 178 § 1 Kodeksu karnego skarbowego będą miały zastosowanie do wykonywania kary grzywny orzeczonej za przestępstwa i wykroczenia skarbowe.

Uchycenie art. 27 Kodeksu wykroczeń jest następstwem zmian zaproponowanych w art. 45 – 52 Kodeksu karnego wykonawczego, które to przepisy zgodnie z normą ogólną art. 1 § 1 Kodeksu karnego wykonawczego będą miały zastosowanie przy wykonywaniu grzywny orzeczonej na podstawie Kodeksu wykroczeń.

57. Zmiana w art. 549 k.p.k. ma na celu ujednoczenie nazewnictwa, poprzez sprecyzowanie, że chodzi w nim o „sądowego kuratora zawodowego”, który

jest zgodnie z treścią art. 2 pkt 6 Kodeksu karnego wykonawczego organem postępowania wykonawczego.

58. Zmiana art. 125 ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy podyktowana jest koniecznością jednoznacznego określenia, że grzywny orzekane za wykroczenia wymienione w art. 119-124 tej ustawy, które stanowią przychód Funduszu Pracy (art. 106 ust. 2 ustawy) winny być przekazywane na rachunek dysponenta Funduszu. Dotychczasowy brak takiej regulacji powodował wątpliwości, kto i w jakim trybie przekazuje wyegzekwowane kwoty.
59. W odniesieniu do proponowanych zmian w art. 15 ustawy o opłatach w sprawach karnych należy wskazać, iż wobec propozycji zlikwidowania instytucji warunkowego zawieszenia wykonania zastępczej kary pozbawienia wolności, instytucji odroczenia wykonania grzywny oraz fakultatywnego odroczenia kary ograniczenia wolności, koniecznym stało się wyeliminowanie opłat od wniosków w tym przedmiocie. Natomiast w związku z przekazaniem egzekucji grzywny urzędowi skarbowemu, wraz z kompetencjami do decydowania o rozłożeniu grzywny na raty, należało zlikwidować opłatę sądową od wniosku o dokonanie tejże czynności. Z kolei celowym jest wypełnienie istniejącej obecnie luki w przepisach i wprowadzenie w art. 15 ust. 1 pkt 5 ustawy o opłatach w sprawach karnych stosownej opłaty od wniosku o warunkowe zawieszenie wykonania odroczonej kary pozbawienia wolności. Niezrozumiałym bowiem jest, dlaczego czynność ta nie podlega aktualnie opłacie, analogicznie do wniosków o odroczenie wykonania kary, o udzielenie przerwy w jej odbywaniu, czy o warunkowe przedterminowe zwolnienie.
60. W odniesieniu do przepisów przejściowych projektu należy wskazać, iż zgodnie z art. 8 projektu, proponowane zmiany miałyby zastosowanie do orzeczeń, które stały się wykonalne przed dniem wejścia w życie ustawy, z wyjątkiem spraw, w których już rozpoczęto wykonywanie kary ograniczenia wolności lub w których grzywna nie została wykonana, kiedy to wykonanie tych kar przebiegałoby według przepisów dotychczasowych. Sytuacja przewidziana w art. 7 ust. 3 będzie mieć zastosowanie w przypadku orzeczenia kary ograniczenia wolności i oddania skazanego

pod dozór kuratora, czy nałożenia na skazanego obowiązków na podstawie art. 36 § 2 Kodeksu karnego.

W projekcie ustawy przewidziano też w art. 9 przepis intertemporalny. Został on wprowadzony w celu uniknięcia mogących się pojawić w momencie wejścia w życie nowych przepisów wątpliwości, co do ich stosowania wobec osób pozbawionych wolności.

Nie ulega wątpliwości, że zasada „lex retro non agit” wyklucza możliwość działania prawa wstecz i skazanych nie można obciążyć zryczałtowanymi kosztami wykonania kary w części odbytej przed dniem wejścia ustawy w życie, ani też kosztami wcześniejszego tymczasowego aresztowania, o ile było ono stosowane.

Art. 13 ustawy przewiduje, że proponowane zmiany wejdą w życie po upływie 6 miesięcy od daty ogłoszenia, z wyjątkiem wyszczególnionych tam konkretnych przepisów, które zaczną obowiązywać dopiero od 1 stycznia 2009 roku. Przedłużenie *vacatio legis* części przepisów dotyczących zmian w zakresie wykonywania kary grzywny i ograniczania wolności oraz innych powiązanych z nimi, związane jest z koniecznością przygotowania urzędów skarbowych do przejęcia nowych obowiązków związanych z egzekucją grzywien i należności sądowych.

OCENA SKUTKÓW REGULACJI

I. Podmioty, na które oddziałuje ustawa

Projekt dotyczy osób skazanych na kary pozbawienia wolności, ograniczenia wolności i grzywny oraz sądów, w tym sądowych kuratorów zawodowych, Służby Więziennej, Ministerstwa Finansów, urzędów skarbowych, organów samorządu terytorialnego oraz podmiotów, w których będzie wykonywana kara ograniczenia wolności i praca społecznie użyteczna.

II. Wyniki konsultacji społecznych

Projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw wraz z uzasadnieniem przesłany został w dniach 19-20 listopada 2006 r. do konsultacji społecznych. Adresatami byli: Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego, Przewodniczący Krajowej Rady Sądownictwa, Prezesi wszystkich Sądów Okręgowych i Apelacyjnych, a także wszyscy Prokuratorzy Okręgowi i Apelacyjni. Ponadto, w tym samym

czasie, projekt skierowany został do Prezesa Stowarzyszenia Prokuratorów Rzeczypospolitej Polskiej, Przewodniczącego Związku Zawodowego Pracowników Prokuratury Rzeczypospolitej Polskiej, Prezesa Stowarzyszenia Sędziów Polskich „Iustitia”, Prezesa Krajowej Rady Radców Prawnych, Prezesa Naczelnej Rady Adwokackiej, Krajowego Stowarzyszenia Zawodowych Kuratorów Sądowych oraz Polskiego Towarzystwa Penitencjarnego. W dniu 3 stycznia 2007 r. projekt ustawy został przesłany Komisji Wspólnej Rządu i Samorządu Terytorialnego. W dniu 26 stycznia projekt został ponadto przesłany Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka oraz Stowarzyszeniu Amnesty International.

W zakresie uwag zgłoszonych przez Polskie Towarzystwo Penitencjarne wskazać należy następujące uwagi:

1. art. 7 § 1 k.k.w. - negatywna ocena możliwości zaskarżenia do sądu decyzji niektórych organów tylko z powodu jej niezgodności z prawem jest niewystarczająca z uwagi na to, że w praktyce częściej mają miejsce przypadki niezadowolenia więźniów z podejmowanych wobec nich decyzji. Uwaga nie została uwzględniona, albowiem dotychczasowe regulacje są wystarczające w tym zakresie.
2. art. 76 § 1 pkt 10 k.k.w. - wśród podejmowanych przez komisję penitencjarną decyzji jest dokonywanie ocen postępów skazanego w resocjalizacji, określenie zatem prognozy kryminologiczno – społecznej skazanego zawiera się w ocenie postępów w resocjalizacji i zapis nie jest potrzebny. Uwaga nie jest słuszna. Wydaje się, że ocena postępów resocjalizacji to jednak co innego niż określenie prognozy kryminologiczno–społecznej skazanego, w związku z warunkowym przedterminowym zwolnieniem. Ponadto oceny dokonywane są okresowo w trakcie całego odbywania kary i służą innym celom niż prognoza, która jest związana tylko z warunkowym przedterminowym zwolnieniem.
3. art. 86 § 2 k.k.w. - kierowanie skazanych określonych w art. 65 k.k. do zakładu karnego dla recydywistów penitencjarnych nie ma żadnego uzasadnienia. Uwaga nie została uwzględniona, albowiem możliwość kierowania do zakładów karnych dla recydywistów penitencjarnych

skazanych, określonych w art. 65 k.k., gdy przemawiają za tym względy resocjalizacyjne, nawet gdyby byli karani pierwszy raz, jest konsekwencją woli ustawodawcy wyrażanej w dotychczasowych regulacjach, dotyczących tej grupy skazanych.

4. art. 88a k.k.w. - nieprecyzyjnie zostały określone zasady i kryteria kierowania osób do kategorii niebezpiecznych. Uwaga nie została uwzględniona, albowiem zaproponowane regulacje są wystarczające.
5. art. 96 § 5 k.k.w. – krytyka rozwiązania polegającego na wprowadzaniu umieszczania skazanych z niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi, w tym skazanego za przestępstwo określone w art. 197-203 k.k., popełnione w związku z zaburzeniami preferencji seksualnych lub upośledzonego umysłowo, w zakładzie karnym typu zamkniętego. Uwaga nie została uwzględniona, albowiem rozwiązanie to podyktowane jest koniecznością odizolowania takich sprawców od społeczeństwa i jako takie jest rozwiązaniem racjonalnym.

Z największym odzewem projekt spotkał się ze strony Sądów i Prokuratur. Wśród najczęściej zgłaszanych uwag wobec projektu były:

1. art. 3 § 3a k.k.w. – negatywna ocena wyłączenia możliwości zaskarżania postanowienia w przedmiocie własności. Uwaga nie została uwzględniona, gdyż wobec tego, że w projekcie przewidziano wyjątek od zasady zaskarżalności postanowień w przedmiocie własności, niezbędnym było wyraźne wskazanie tego w przepisie ustawy.
2. art. 6 § 4 k.k.w. – zwrot „gwara przestępcza” należy do grupy określeń nieostrych, co spowoduje konieczność dokonywania szeregu interpretacji. Uwaga nie została uwzględniona. Należy zaznaczyć, że uprawniony organ będzie badał prośbę, wniosek lub skargę skazanego i będzie je mógł pozostawić bez rozpoznania. Przepis nakłada na organ obowiązek pisemnego poinformowania wnoszącego pismo o pozostawieniu go bez rozpoznania, a więc nic nie stoi na przeszkodzie, aby wniósł on kolejne pismo nie zawierające „zakazanych” zwrotów.
3. art. 18 § 2 k.k.w. – wątpliwości budzi upoważnienie referendarza do dokonywania określonych czynności. Uwaga nie jest słuszna. Przepisy

u.s.p. dopuszczają referendarza do wykonywania niektórych czynności, należących do właściwości sądów. Ponadto, referendarz będzie mógł wydawać tylko zarządzenia, które nie rodzą prawomocności materialnej i w każdym czasie mogą być uchylone lub zmienione. Do zakresu kompetencji referendarza nie włączono czynności zastrzeżonych dla sędziego penitencjarnego.

4. art. 19 § 3 k.k.w. – określony 14- dniowy termin na rozpoznanie skargi może okazać się niewystarczający i będzie pozornym przyspieszeniem toku postępowania. Uwaga nie została uwzględniona. Biorąc pod uwagę cel ustawy (przyspieszenie postępowania wykonawczego) zmiana jest zasadna. Należy zauważyć, że tego rodzaju terminy funkcjonują w usystematyzowanym porządku Kodeksu karnego wykonawczego. Są to niewątpliwie terminy instrukcyjne, a więc adresowane do organów procesowych, których upływ nie wywołuje bezpośrednich skutków w sferze postępowania wykonawczego. Podkreślenia wymaga, że celem tych przepisów jest stworzenie gwarancji dla strony w zakresie rozpoznania jej wniosków lub skarg w określonym ustawą terminie, a tym samym zabezpiecza ją przed oczekiwaniem na ich rozpoznanie w terminie przekraczającym rzeczywiste potrzeby. Zatem wprowadzenie zaproponowanej zmiany jest w pełni uzasadnione.
5. art. 21 k.k.w. – niezasadne jest ograniczenie udziału prokuratora w postępowaniu wykonawczym, przewidujące możliwość składania przez prokuratora zażaleń na postanowienia sądu tylko w wypadkach wskazanych w ustawie. Uwaga nie jest słuszna w kontekście ogólnej zasady wyłączenia zaskarżalności niektórych postanowień.
6. art. 27 k.k.w. - wątpliwości budzi przekazanie egzekwowania zasądzonych należności przez urzędy skarbowe. Uwaga nie została uwzględniona. Urzędy skarbowe są organami wyspecjalizowanymi, posiadającymi niezbędne informacje na temat majątku podatnika – skazanego. Ponadto należności sądowe są dochodem Skarbu Państwa i dlatego powinien je egzekwować organ państwowy.
7. art. 49 § 1 k.k.w. – niezasadna jest rezygnacja z instytucji odroczenia kary grzywny. Uwaga nie jest słuszna. Odroczenie wykonania kary

grzywny, w żaden sposób nie poprawia skuteczności jej wyegzekwowania, a powoduje jedynie przedłużenie czasu trwania postępowania wykonawczego.

8. art. 52 k.k.w. – uchylenie art. 52 k.k.w. jest niewłaściwe, konstrukcja ta choć rzadko stosowana jest racjonalna. Uwaga nie została uwzględniona. Trudno, bowiem mówić o “przymuszeniu” skazanego do uiszczenia grzywny poprzez odroczenie jej wykonania lub rozłożenie na raty, w sytuacji, gdy orzeczona uprzednio kara zastępcza pozbawienia wolności nie skłoniła go do zapłacenia grzywny.
9. art. 55 § 3 k.k.w. – niewłaściwe jest rozwiązanie nakładające na kuratora sądowego czynności związanych z organizowaniem pracy na cel społeczny. Uwaga nie została uwzględniona, albowiem kurator jest organem wyspecjalizowanym w tego typu sprawach.
10. art. 62 k.k.w. – niewłaściwe jest ograniczenie możliwości odroczenia wykonania kary ograniczenia wolności tylko do sytuacji, kiedy skazany odbywa służbę wojskową. Uwaga nie została uwzględniona, bowiem istnieje także instytucja zawieszenia postępowania wykonawczego.
11. art. 143 § 1 k.k.w. – niezrozumiała jest treść pkt 4 – treść przepisu jest nieczytelna, nie wiadomo bowiem, czy chodzi o podział roku na kwartały w ogólnym znaczeniu, czy o trzymiesięczne okresy. Uwaga nie została uwzględniona, albowiem nie budzi wątpliwości, że pojęcie „kwartał” oznacza określone miesiące roku.
12. art. 151 § 5 k.k.w. – w przypadku złożenia wniosku o odroczenie kary w wypadku osadzenia skazanego wniosek taki staje się bezprzedmiotowy, w konsekwencji wszczyna się procedurę w zakresie udzielenia przerwy, ponieważ w czasie odbywania kary nie można składać wniosku o jej odroczenie. Uwaga nie została uwzględniona, bowiem proponowana regulacja wynika z konieczności dostosowania przepisów do rozwiązań praktycznych.
13. art. 153 § 2 k.k.w. – względy humanitarne powinny zdecydować o pozostawieniu przesłanki „ważnych względów zdrowotnych” jako podstawy udzielenia przerwy. Uwaga nie została uwzględniona,

rezygnacja z tej przesłanki ujednotolica stosowanie tej przesłanki wyłącznie w oparciu o art. 150 k.k.w.

Projekt ustawy był przedmiotem obrad Komisji Wspólnej Rządu i Samorządu Terytorialnego.

III. Wpływ na sektor finansów publicznych, w tym budżet państwa i budżety samorządu terytorialnego, rynek pracy oraz na konkurencyjność gospodarki przedsiębiorczość, w tym funkcjonowanie przedsiębiorstw.

1. Wprowadzenie w życie przedmiotowej nowelizacji wpłynie na rynek pracy, konkurencyjność wewnętrzną gospodarki, sytuację i rozwój regionalny z uwagi na konieczność zatrudniania skazanych w szerszym zakresie niż ma to miejsce dotychczas, a nadto zwiększenie liczby pracowników Służby Więziennej i urzędów skarbowych.
2. Regulacja nie wpłynie bezpośrednio na sytuację i rozwój regionalny.
3. Wejście w życie ustawy nie spowoduje bezpośrednich skutków finansowych dla budżetu państwa i budżetu jednostek samorządu terytorialnego. Przeciwnie, proponowane regulacje spowodują oszczędności w wydatkach Skarbu Państwa w zakresie wykonywania orzeczeń karnych, a w szczególności kary ograniczenia wolności w postaci pracy na cele społeczne i pracy społecznie użytecznej, kary pozbawienia wolności oraz kary grzywny.

Projektowana ustawa wywoła pozytywne skutki społeczne w zakresie wykonania wszystkich orzeczeń karnych, a w szczególności kar, o których wyżej mowa.

A. W zakresie dotyczącym kary ograniczenia wolności proponowane zmiany urealnią wykonanie tej kary oraz spowodują społeczną jej akceptację, w szczególności jako alternatywy dla krótkoterminowych kar pozbawienia wolności, czy też kary pozbawienia wolności orzekanej z warunkowym zawieszeniem jej wykonania.

Kara ograniczenia wolności w proponowanych rozwiązaniach spowoduje wystąpienie pozytywnych skutków społecznych i gospodarczych.

Praca wykonywana w ramach kary ograniczenia wolności lub w zamian niewykonanej kary grzywny służy społeczeństwu, w szczególności społeczności lokalnej, bo na jej rzecz ma być bezpłatnie wykonywana. Sprzyja to budowaniu ładu społecznego oraz obywatelskiego społeczeństwa.

Projekt przewiduje także wykonywanie pracy na rzecz podmiotów, które nie prowadzą działalności gospodarczej, a do ich statutowych zadań należy niesienie pomocy charytatywnej, czy służba społeczności lokalnej.

Praca skazanych wykonywana w ramach kary ograniczenia wolności prowadzi do poprawy komunikacji społecznej, umożliwia uczestnictwo obywateli w procesie wykonania kary, zwiększenie poczucia bezpieczeństwa w społeczeństwie dzięki większej szansie na prawidłową resocjalizację sprawców oraz sprzyja uaktywnieniu społeczeństwa i jego włączeniu w działania profilaktyczno-resocjalizacyjne.

Przyjęte w projekcie oraz załączonych do niego aktach wykonawczych rozwiązania legislacyjne w zakresie kary ograniczenia wolności przewidują zwolnienie podmiotów zatrudniających skazanych wykonujących tę karę w postaci nieodpłatnej kontrolowanej pracy na cele społeczne oraz pracę społecznie użyteczną, z obowiązku ponoszenia kosztów badań lekarskich skazanych, szkoleń BHP, odzieży ochronnej oraz kosztów ubezpieczenia skazanych od następstw nieszczęśliwych wypadków i od odpowiedzialności cywilnej z tytułu wyrządzenia osobie trzeciej szkody przy wykonywaniu pracy.

Wejście w życie proponowanych regulacji, tylko w powyższym zakresie, będzie skutkowało oszczędnościami w wydatkach podmiotów zatrudniających skazanych wykonujących karę ograniczenia wolności lub pracę społecznie użyteczną, które szacuje się na kwotę od 15.335.397 zł. do 80.084.851 zł.

Wynika to z następujących obliczeń.

Z danych statystycznych Ministerstwa Sprawiedliwości wynika, że liczba wykonywanych kar ograniczenia wolności polegających na wykonywaniu nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społeczne, orzeczonych za przestępstwa i wykroczenia w 2005 r., wynosiła łącznie 126.466, zaś liczba wydanych orzeczeń o zamianie nieuiszczonej grzywny na pracę społecznie użyteczną – 28.437. Łącznie więc, liczba wykonywanych lub podlegających wykonaniu orzeczeń w przedmiocie kary ograniczenia wolności oraz pracy społecznie użytecznej wyniosła 154.903.

Szacunkowe jednorazowe wydatki ponoszone przez podmiot zatrudniający na jednego skazanego wynosiły w tym okresie około 61 złotych. Składają się na nie: koszt jednorazowego badania skazanego - 19 zł., koszt szkolenia BHP -30 zł. oraz koszt odzieży ochronnej - 12 zł.

Zakładając, iż wskazane wyżej koszty jak i ilość wykonywanych orzeczeń utrzymają się w 2007 roku, co najmniej na tym samym poziomie, ogólna kwota oszczędności podmiotów zatrudniających skazanych, uzyskanych tylko na wydatkach jednorazowych, kształtować się będzie na poziomie około 9.449.083 zł. (154.903 x 61 zł.).

Dalsze oszczędności uzyskane zostaną przez podmioty zatrudniające w związku ze zwolnieniem ich z obowiązku ponoszenia okresowych (ponoszonych przez cały czas wykonywania kary) kosztów wykonywania kary ograniczenia wolności lub pracy społecznie użytecznej. Koszty te szacuje się na około 38 zł. miesięcznie na jednego skazanego, w tym 30 zł. to wynagrodzenie pracowników nadzorujących wykonywanie kary, a 8 zł. to koszty ubezpieczenia skazanych od następstw nieszczęśliwych wypadków i od odpowiedzialności cywilnej z tytułu wyrządzenia osobie trzeciej szkody przy wykonywaniu pracy.

Wobec tego, że brak jest dokładnych danych, w jakim wymiarze (ilość miesięcy) wykonywane były orzeczone kary ograniczenia wolności oraz praca społecznie użyteczna, do wyliczenia powyższych

oszczędności przyjęto dwie wartości graniczne, czyli 1 miesiąc (minimalny okres kary ograniczenia wolności lub pracy społecznie użytecznej) i 12 miesięcy (maksymalny okres kary ograniczenia wolności lub pracy społecznie użytecznej wykonywanej w ciągu roku). Szacowane oszczędności w wydatkach ponoszonych okresowo przez podmioty zatrudniające w 2007 roku wyniosą, więc: od 5.886.314 zł. (38 zł. x 154.903 orzeczenia x 1 miesiąc) - przy założeniu, że wszystkie kary wykonywane byłyby w wymiarze 1 miesiąca, do 70.635.768 zł. (38 zł. x 154.903 orzeczenia x 12 miesięcy) – przy założeniu że wszystkie orzeczenia wykonywane byłyby w wymiarze 12 miesięcy.

Zgodnie z projektowaną ustawą, koszty wykonywania kary ograniczenia wolności i pracy społecznie użytecznej, ponoszone będą przez skazanych, a nie jak dotychczas przez podmioty ich zatrudniające.

Jedynie niewielka ich część obciążać będzie Skarb Państwa. Są to wydatki związane z kosztami ubezpieczenia skazanych wykonujących karę ograniczenia wolności w formie nieodpłatnej kontrolowanej pracy na cele społeczne albo pracę społecznie użyteczną od następstw nieszczęśliwych wypadków.

Szacuje się, że kwota składki na tego rodzaju ubezpieczenie w przeliczeniu na jedną osobę kształtować się będzie się w przedziale: 0,23 zł. – 2,68 zł. na jeden miesiąc. Biorąc pod uwagę liczbę wykonywanych lub podlegających wykonaniu orzeczeń w przedmiocie kary ograniczenia wolności oraz pracy społecznie użytecznej, która jak wskazano wyżej wyniosła w 2005 r. - 154.903, wydatki Skarbu Państwa związane z ubezpieczeniem skazanych wyniosą od 415.140,04 zł. (2,68 zł. [maksymalna stawka ubezpieczenia] x 154.903 orzeczenia x 1 miesiąc) - przy założeniu, że wszystkie kary wykonywane byłyby w wymiarze 1 miesiąca, do 4.981.680,48 zł. (2,68 zł. [maksymalna stawka ubezpieczenia] x 154.903 orzeczenia x 12 miesięcy) – przy założeniu że wszystkie orzeczenia wykonywane byłyby w wymiarze 12 miesięcy.

Podkreślić jednak należy, że projektowana regulacja przenosi tylko wskazane wyżej obciążenia w zakresie ubezpieczenia NW na Skarb Państwa. W chwili obecnej są one, bowiem ponoszone przez podmioty zatrudniające skazanych, którymi w znacznej większości są jednostki podległe organom samorządu terytorialnego. W konsekwencji, projektowane zmiany nie spowodują zwiększenia kosztów społecznych wykonywania kary ograniczenia wolności i pracy społecznie użytecznej, a jedynie zmieniają źródło ich finansowania, co znacznie przyczyni się do zwiększenia miejsc pracy dla skazanych. Podmioty zatrudniające będą, bowiem zmotywowane do tworzenia miejsc pracy dla skazanych wykonujących użyteczną pracę nieodpłatnie na rzecz społeczności lokalnej.

Reasumując wejście w życie projektowanych regulacji w zakresie kary ograniczenia wolności i pracy społecznie użytecznej będzie skutkowało w 2007 r. znacznymi oszczędnościami w wydatkach budżetu państwa jako całości, które szacuje się na kwotę od 14.982.218 zł. do 75.103.171 zł.

Proponowane w projekcie rozwiązania, poprzez likwidację istniejącej obecnie bariery finansowej ograniczającej tworzenie miejsc pracy dla skazanych na karę ograniczenia wolności (lub wykonujących pracę społecznie użyteczną), powinny przyczynić się do znacznego zwiększenia liczby ich orzekania oraz skuteczności wykonywania. Zwiększenie liczby podmiotów zatrudniających skazanych, skuteczności postępowania wykonawczego w tym zakresie oraz uproszczenie procedur spowodują urealnienie wykonywania kary ograniczenia wolności. Kara ta stanie się realną alternatywą dla krótkoterminowych kar pozbawienia wolności. Celowi temu służy podniesienie górnej ustawowej granicy kary ograniczenia wolności z 12 do 24 miesięcy.

Powinno to skutkować zmniejszeniem liczby wykonywanych kar pozbawienia wolności, a co za tym idzie dalszymi oszczędnościami w wydatkach budżetu Państwa. W chwili obecnej miesięczny koszt utrzymania jednego skazanego odbywającego karę pozbawienia wolności w zakładzie karnym wynosi 1716 zł. – 57,20 zł. (dzienny

koszt utrzymania) x 30 dni. Przyjmując, że jeżeli zamiast tylko 1000 kar pozbawienia wolności w wymiarze 6 miesięcy orzeczonych zostanie tyle samo kar ograniczenia wolności w tym samym wymiarze, to oszczędności z tego tytułu wyniosą 10.279.920 zł. albowiem na wykonanie kar pozbawienia wolności należałoby ponieść wydatki w kwocie 10.296.00 zł. – [1716 zł. (dzienny koszt utrzymania 1 skazanego) x 1000 skazanych x 6 miesięcy], zaś na wykonanie kar ograniczenia wolności jedynie w kwocie 16.080 zł. [2,68 zł. (miesięczny koszt ubezpieczenia skazanego) x 1000 skazanych x 6 miesięcy].

Podkreślić należy, że wykazane wcześniej korzyści dla finansów publicznych, wyliczone zostały przy uwzględnieniu aktualnej sytuacji w zakresie ilości orzekanych kar ograniczenia wolności. Biorąc pod uwagę, że projektowane rozwiązania spowodują znaczne zwiększenie liczby tego rodzaju kar orzekanych przez sądy, oszczędności uzyskiwane w wyniku ich wykonywania powinny systematycznie wzrastać.

Oprócz korzyści stricte finansowych, projektowana ustawa w omawianym zakresie skutkować będzie korzyściami niewymiernymi w postaci zredukowania do minimum czynności administracyjnych podmiotu zatrudniającego, związanych z organizacją i dokumentowaniem przebiegu wykonywania nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społeczne lub pracy społecznie użytecznej. Nie bez znaczenia jest także zwiększenie liczby miejsc pracy, w których skazani mogą wykonywać karę oraz uaktywnienie władz samorządowych i włączenie ich do systemu wykonywania kary ograniczenia wolności. Dzięki zwiększeniu liczby orzekanych kar ograniczenia wolności podmioty zatrudniające skazanych będą mogły podjąć szereg użytecznych społecznie przedsięwzięć, które dotychczas nie mogły być realizowane ze względu na brak środków finansowych.

Ponadto projektowane zmiany odciążą sąd od wykonywania stosunkowo czasochłonnnych i pracochłonnnych czynności,

niemających charakteru orzeczniczego, a w konsekwencji usprawnią wykonanie kary ograniczenia wolności. Kurator bezpośrednio monitorujący wykonanie kary i utrzymujący kontakt z podmiotami, w których praca jest wykonywana, będzie na bieżąco dysponować wiedzą o wolnych miejscach pracy, jej rodzaju, co uzasadnia przekazanie mu kompetencji w zakresie kierowania skazanymi do konkretnych miejsc pracy i kontroli jej prawidłowego wykonywania. Natomiast do kompetencji sądu należeć będzie jedynie nadzór nad wykonaniem kary ograniczenia wolności lub pracy społecznie użytecznej.

- B. Przewidziane w projekcie zmiany dotyczące przekazania egzekucji grzywn i należności sądowych urzędom skarbowym spowodują, że w ramach kadr wymiaru sprawiedliwości dojdzie do korzystnego uwolnienia zasobów ludzkich, które zostaną wykorzystane do pracy na innych odcinkach takich jak obsługa sądów orzekających, obecnie nadmiernie obciążonych i w związku z tym niedostatecznie efektywnych.

Aktualnie windykacją należności w sprawach karnych we wszystkich sądach okręgowych i rejonowych zajmuje się 999 osób, w tym 384 osoby prowadzą windykację należności wyłącznie w sprawach karnych, zaś 615 osób oprócz windykacji należności w sprawach karnych wykonuje dodatkowe czynności, takie jak: windykacja należności w sprawach cywilnych, rodzinnych, grodzkich, protokołowanie na rozprawach, prowadzenie archiwum sądowego, prowadzenie różnego rodzaju ewidencji np.: akt, dowodów rzeczowych, prowadzenie sekretariatów, prowadzenie archiwum akt, zastępstwo osób zajmujących się wykonywaniem orzeczeń, sporządzanie dokumentacji wykonawczych do kar zastępczych, wykonywanie różnego rodzaju prac biurowych. Przekazanie egzekucji należności sądowych urzędom skarbowym pozwoli na przesunięcie części pracowników administracyjnych do prac związanych z obsługą sędziów w zakresie przygotowywania materiałów i obsługi biurowej,

co przyczyni się do usprawnienia funkcjonowania sądów powszechnych i zwiększenia efektywności ich pracy.

W chwili obecnej w ramach windykacji należności sądowych sądy wykonują szereg czasochłonnych i kosztownych czynności. Niezbędne jest wielokrotne wysyłanie wezwań do uiszczenia należności, prowadzenie dokumentacji finansowo – księgowej, co wiąże się ze znaczną stratą czasu oraz dużymi nakładami, chociażby na wysyłanie skazanym wezwań, ponagleń i odpisów orzeczeń.

Podkreślić również należy, że resort sprawiedliwości ponosi dodatkowe wydatki związane z postępowaniem komorniczym, które niejednokrotnie ma na celu wyegzekwowanie od dłużników zaległych grzywien i należności sądowych. Koszty egzekucji komorniczej za 2005 rok wyniosły 2,8 mln zł. i zawierają wydatki na: opłaty stosunkowe, zaliczki wypłacane komornikom w postępowaniu komorniczym (koszty dojazdu, koszty ogłoszeń, należności osób powołanych do udziału w czynnościach, koszty doręczenia środków pieniężnych przez pocztę lub przelewem bankowym), koszty egzekucji bezskutecznej, koszty uzyskiwania informacji do prowadzenia postępowania egzekucyjnego. Ponoszone w związku z tym koszty nie przekładają się na efektywność egzekucji komorniczej, która zazwyczaj jest nieskuteczna, co jest głównym powodem istniejącego od wielu lat systematycznego wzrostu zaległości w ściąganiu należności sądowych.

W tej sytuacji, przekazanie egzekucji grzywny i pozostałych należności sądowych urzędowi skarbowemu znacznie zwiększy efektywność w ściąganiu należności sądowych, a co za tym idzie zwiększy również dochody budżetu państwa.

Podkreślić należy, iż projektowana ustawa proponuje przekazanie egzekucji należności przysługującym Skarbowi Państwa wyspecjalizowanym, należycie przygotowanym i skutecznym organom państwowym.

Dane liczbowe dotyczące ściągłości należności Skarbu Państwa z tytułu orzeczonych grzywien oraz zasądzonych kosztów postępowania karnego w 2006 roku przedstawiają się następująco:

W 2006 r. orzeczono karę grzywny wobec 649.338 skazanych na łączną kwotę 373.466.297 zł. W tym okresie 452.818 skazanych grzywnę uiszcilo, co stanowi 69,7%, w tym:

- na skutek wezwania do zapłaty grzywnę uiszcilo 310.006 skazanych, co stanowi 68,5% grzywien uiszczonych;
- wobec 57.938 skazanych grzywna została wyegzekwowana przez komornika, co stanowi 12,8%;
- wobec 647 skazanych grzywna została wykonana poprzez wpłaty z zakładów karnych, co stanowi 0,1%;
- wobec 75.830 skazanych grzywna wykonana została na skutek rozłożenia jej na raty, co stanowi 16,7%;
- wobec 8.397 skazanych grzywnę odpisano, co stanowi 2%.

W 2006 r. jak już wyżej wspomniano łączna kwota przypisanych grzywien wyniosła 373.466.297 zł. W tym okresie uiszczono kary grzywny na łączną kwotę 265.249.094, co stanowi 71% grzywien przypisanych, w tym :

- na skutek wezwania do zapłaty uiszczono grzywnę na kwotę 158.723.619 zł., co stanowi 59,8% kwoty grzywien uiszczonych;
- wyegzekwowano poprzez komorników sądowych grzywny na łączną kwotę 28.861.100 zł., co stanowi 10,9% kwoty uiszczonych grzywien;
- wpłaty z zakładów karnych na poczet grzywny wyniosły 589.787 zł., co stanowi 0,2% kwoty grzywien uiszczonych;
- kwota grzywny uiszczonej na skutek rozłożenia na raty wyniosła 67.814.697 zł., co stanowi 25,6% grzywien uiszczonych;
- odpisano grzywnę na łączną kwotę 9.259.891 zł., co stanowi 3%.

W 2006 r. zasądzone koszty sądowe, w sprawach karnych, wobec 466.854 skazanych. Uiszczyło w tym okresie koszty sądowe 322.497 skazanych, co stanowi 69,1%, w tym :

- na skutek wezwania do zapłaty koszty sądowe uiszczyło 231.298 skazanych, co stanowi 71,7%;
- od 40.486 skazanych koszty sądowe wyegzekwowali komornicy, co stanowi 12,6%;
- wobec 191 skazanych koszty sądowe uiszczone zostały poprzez wpłaty zakładów karnych, co stanowi 0,1%;
- 50.464 skazanych uiszczyło koszty na skutek rozłożenia na raty, co stanowi 15,6%.

Ujęcie kwotowe kosztów sądowych w 2006 r. przedstawia się następująco:

W ubiegłym roku zasądzone w sprawach karnych koszty sądowe na łączną kwotę 144.953.392 zł. W okresie tym skazani uiszczyli koszty na łączną kwotę 89.094.494 zł., co stanowi 61,5% kosztów przypisanych, w tym :

- na skutek wezwania do zapłaty uiszczone koszty w kwocie 53.940.118 zł., co stanowi 60,5% kosztów uiszczonych;
- komornicy sądowi wyegzekwowali koszty w kwocie 10.553.301 zł., co stanowi 11,8%;
- uiszczone zostały koszty poprzez wpłaty z zakładów karnych na kwotę 96.336 zł., co stanowi 0,1%;
- koszty sądowe w kwocie 24.499.360 zł. uiszczone na skutek rozłożenia na raty, co stanowi 27,5%.

Przewidziane w projekcie zmiany dotyczące przekazania egzekucji grzywien i należności sądowych urządóm skarbowym niewątpliwie spowodują wzrost wydatków budżetu państwa z części, której dysponentem jest Minister Finansów. Związane jest to z koniecznością zatrudnienia w urządách skarbowych nowych pracowników w związku z przejściem przez te urządý nowych obowiązków.

Według szacunków Ministerstwa Finansów w związku z projektowanymi zmianami, niezbędne będzie zatrudnienie w urzędach skarbowych 800 nowych pracowników. Biorąc pod uwagę, że w tym zakresie proponowane regulacje wejdą w życie dopiero od dnia 1 stycznia 2009 roku wydatki budżetu z nimi związane obciążą Skarb Państwa dopiero od tego właśnie roku.

Wydatki te wyniosą:

1. Jednorazowo w 2009 roku – około 4.800.000 zł., co stanowi średni koszt utworzenia i wyposażenia 800 nowych stanowisk pracy (6000 zł. x 800 stanowisk);
2. Rocznie począwszy od 2009 roku - 42.806.400 zł. (800 etatów x 12 miesięcy x 4.459 zł. – średnie miesięczne wynagrodzenie brutto).

Jednakże powyższe wydatki zostaną zrównoważone, z jednej strony zwiększeniem dochodów budżetu osiągniętym dzięki zwiększeniu skuteczności ściągalności należności sądowych, z drugiej zaś dzięki zlikwidowaniu wydatków ponoszonych przez Skarb Państwa w związku z egzekucją komorniczą należności.

Jak wynika z danych statystycznych, w wyniku przekazania urzędom skarbowym egzekucji kar grzywny oraz kosztów postępowania karnego, ściągalność należności z tych tytułów powinna wzrosnąć o około 20 %. W związku z tym nastąpić powinien wzrost wpływów do budżetu państwa o kwotę około 84.000.000 złotych. Jednocześnie zaznaczyć należy, iż przedmiotowa regulacja spowoduje zmniejszenie wydatków Skarbu Państwa związanych z kierowaniem grzywien i kosztów sądowych do egzekucji komorniczej o około 2.790.000 złotych (takie wydatki poniesiono na ten cel w 2005 roku).

W związku z powyższym, pomimo konieczności zwiększenia wydatków Skarbu Państwa związanych z zatrudnieniem w urzędach skarbowych 800 nowych pracowników oraz utworzeniem dla nich nowych miejsc pracy, niewątpliwie dochód

budżetu państwa ulegnie zwiększeniu w związku z wejściem w życie projektowanej regulacji.

I tak dochód budżetu zwiększyć się powinien:

- w 2009 r. o kwotę około 43.984.000 złotych;
- w latach następnych o kwotę około 39.183.000 złotych rocznie.

Nie można również tracić z pola widzenia faktu, że zwiększenie efektywności egzekucji grzywien orzekanych w sprawach karnych, skutkować powinno również zmianą praktyki orzeczniczej sądów, które w chwili obecnej niechętnie wymierzają kary grzywny w znaczniejszej wysokości, co spowodowane jest między innymi świadomością, że grzywny te nie będą należycie wyegzekwowane. Skuteczniejsza egzekucja orzeczonych kar powinna skutkować, więc zwiększeniem wymiaru orzekanych przez sądy grzywien, a co za tym idzie również systematycznym wzrostem dochodów budżetu państwa.

C. Wejście w życie projektowanej ustawy, niezależnie od przedstawionych wyżej oszczędności, przyczyni się do ograniczenia wydatków z budżetu państwa na funkcjonowanie wymiaru sprawiedliwości w następstwie uproszczenia i przyspieszenia postępowania karnego wykonawczego.

W dotychczasowym stanie prawnym zamiana nieuiszczonej grzywny na zastępczą karę pozbawienia wolności lub ograniczenia wolności musi być poprzedzona wykonywaniem przez sąd szeregu czynności i spełnieniem wielu warunków (art. 45 i 46 k.k.w.). Skutkiem obowiązujących regulacji jest konieczność wyznaczania szeregu posiedzeń, zawiadamiania o nich stron i uprzedniego obligatoryjnego przeprowadzenia egzekucji komorniczej, co wiąże się ze znacznymi wydatkami ponoszonymi przez sąd między innymi na doręczanie zawiadomień, odpisów orzeczeń i koszty egzekucji komorniczej. Określenie zastępczej kary pozbawienia wolności (ograniczenia wolności) w wyroku (projektowany art. 33a § 1 i 2 k.k.) wyeliminuje tę czasochłonną, pracochłonną i kosztowną procedurę oraz przyczyni

się do sprawności i skuteczności postępowania wykonawczego w zakresie wykonywania kary grzywny oraz w sposób istotny obniży jej koszty.

Z tych samych przyczyn projekt rezygnuje także z zastępczej kary grzywny za karę ograniczenia wolności, co znacznie skróci czas trwania postępowania wykonawczego w zakresie wykonania kary ograniczenia wolności oraz zmniejszy jego koszty poprzez wyeliminowanie jednego etapu postępowania (zamiana kary ograniczenia wolności na zastępczą grzywnę).

Oprócz korzyści finansowych rozwiązania te pozwolą również na przesunięcie części pracowników administracyjnych do prac związanych z obsługą sędziów w zakresie przygotowywania materiałów i obsługi biurowej, co przyczyni się do usprawnienia funkcjonowania sądów powszechnych i zwiększenia efektywności ich pracy.

- D. Wydatki Skarbu Państwa szacowane w przedziale 415 tys. do 4.982 tys. zł. związane z kosztami ubezpieczenia od następstw nieszczęśliwych wypadków skazanych na karę ograniczenia wolności zostaną uwzględnione w projekcie ustawy budżetowej na rok 2009 w części 15 - Sądy Powszechne.

Wydatki Skarbu Państwa związane z przekazaniem urzędom skarbowym egzekucji orzeczonych grzywien oraz zasądzonych kosztów postępowania, w łącznej kwocie około 47.606.400 zł. powinny zostać uwzględnione w projekcie ustawy budżetowej na rok 2009 w części, której dysponentem jest Minister Finansów.

Koszty funkcjonowania komisji psychiatrycznej do spraw środków zabezpieczających, były dotychczas i nadal są finansowane z części 46 – Zdrowie budżetu, a proponowany art. 201 § 1a k.k.w. ma na celu jedynie ustawowe usankcjonowanie dotychczasowej praktyki, zgodnie z zaleceniami NIK. Tak więc wydatki związane z działalnością komisji psychiatrycznej znajdują pokrycie w części 46 - Zdrowie budżetu na rok 2007.

Dodany w projekcie § 2 art. 213 nie spowoduje skutków finansowych dla budżetu państwa, albowiem opłaty za pobyt tymczasowo aresztowanego poza aresztem śledczym w zakładzie opieki zdrowotnej lub zakładzie leczenia odwykowego były dotychczas ponoszone przez Skarb Państwa – Służbę Więzienną (część 37 – Sprawiedliwość). Po nowelizacji zaś ponoszone będą w znacznej części przez Prokuraturę (część 37 – Sprawiedliwość) oraz w minimalnym zakresie przez Sądy (część 15 – Sądy Powszechne), co znajduje pokrycie w budżecie na 2007 rok.

IV. Zainteresowanie pracami nad projektem ustawy

Projekt niniejszej ustawy został udostępniony w Biuletynie Informacji Publicznej z chwilą przekazania tego projektu do uzgodnień z członkami Rady Ministrów. Nie zostały wniesione zgłoszenia zainteresowania tym projektem w trybie ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o działalności lobbingsowej w procesie stanowienia prawa (Dz. U. Nr 169, poz. 1414).

V. Zgodność z prawem Unii Europejskiej.

Materia projektowanej regulacji nie jest regulowana przez prawo Unii Europejskiej.